

Kansallinen metsäohjelma 2010 – monipuolisesti metsästä

Kansallinen metsäohjelma

Kansallinen metsäohjelma 2010 – monipuolisesti metsästä

Julkaisun nimi:
Kansallinen metsäohjelma 2010 – monipuolisesti metsästä

Julkaisija:
Maa- ja metsätalousministeriö

Toimittaja:
Leena Hytönen

ISBN 952-453-278-6

Taitto: Vammalan Kirjapaino Oy

Kirjapaino: Vammalan Kirjapaino Oy, 2006

SISÄLTÖ

Esipuhe <i>Aarne Reunala</i>	5
 Metsäklusteri tukee kestäväää kehitystä	
Kansallinen metsäohjelma 2010– Kestäväää hyvinvointia monimuotoisista metsistä <i>Marja Kokkonen</i>	6
Metsäneuvoston työhön kytkeytyy koko Suomen metsäalan osaaminen <i>Leena Hytönen</i>	8
Alueelliset metsäneuvostot suuntaavat maakuntien metsäsektorin kehittämistä <i>Eeva-Liisa Repo ja Maria Isolahti</i>	10
 Metsäteollisuudella kasvumahdollisuuksia	
Puun käyttöä edistetään portaittain – kotimaan promootioista kansainväliseen toimintaan <i>Reima Sutinen</i>	12
Puutuoteteollisuus on maaseutuelinkeinona monipuolinen mahdollisuus <i>Yrjö Ylkänen</i>	14
Puualan kehityskeskus Woodpoint toimii yrittäjien ehdoilla <i>Mårten Lövdahl</i>	16
 Metsätalous kannattaa ja työllistää	
Uudet teknologiat ja kehittyvät jakelukanavat lisäävät puuenergian käyttöä <i>Heikki Karppinen</i>	18
Metsätalkkari täydentää perinteisiä metsäpalveluja <i>Yrjö Niskanen ja Esa Lappalainen</i>	20
Metsän monipuolinen hyödyntäminen tukee maaseudun yrittäjyyttä <i>Johanna Vartiainen</i>	22
 Metsät hoidetaan hyvin	
Kestävän metsätalouden rahoituslaki suuntaa metsien hyvää hoitoa <i>Marja Hilska-Aaltonen</i>	24
Ajantasainen metsävaratieto neuvonnan ja operatiivisen suunnittelun välineeksi <i>Jouni Partanen</i>	26
Kestävän metsätalouden mahdollisuudet tutuiksi metsänomistajille <i>Timo Weckroth</i>	28
Maaseudun yksityistiet kuntoon <i>Mikko Leskelä</i>	30
Yhteishanke parantaa kunnostusojituksen kannattavuutta <i>Juha Rautakoski</i>	32

Ekologinen kestävyys turvataan

Mikä METSO on? <i>Marjukka Mähönen</i>	34
Metsänomistajat arvostavat luonnonarvokaupan tapaa lähestyä suojelukysymystä <i>Leena Gustafsson</i>	36
METSO tutkii – monimuotoisuuden tutkimusohjelma MOSSE <i>Antti Otsamo</i>	37
Metsiä ja soita ennallistetaan suojelualueilla <i>Jussi Päivinen</i>	38
Talousmetsien luonnonhoito edistää monimuotoisuutta <i>Matti Seppälä</i>	40
Vuotava pato torjuu kunnostusojitusten vesistöhaittoja <i>Ari Nikkola</i>	42
Metsoparlamentti – yhteistyötä maakuntalinnun hyväksi <i>Olli Kursula</i>	43

Metsistä virkistystä ja luonnontuotteita

Jokamiehenoikeudet turvataan yhteistyöllä <i>Matti Hirvonen ja Tuomo Jantunen</i>	45
Luontomatkailu kasvussa <i>Leena Hytönen</i>	47
Luontoon.fi – luontoretken alkupiste <i>Katariina Hopponen ja Anneli Leivo</i>	48
Maisemasavotta edistää liikenneturvallisuutta <i>Tapio Nummi</i>	50

Metsäosaamista vahvistetaan

Metsäalan tulevaisuuden mahdollisuuksia etsimässä <i>Anssi Niskanen</i>	52
Metsän oppimispolku – malli kouluyhteistyöhön <i>Sirpa Kärkkäinen</i>	54
Luontotietojärjestelmä hyödyttää metsätaloutta ja turvaa monimuotoisuutta <i>Ari Lähteenmäki</i>	56
Naismetsänomistajille suunnattu oma koulutus lisää metsätaitoja ja vaikutusmahdollisuuksia <i>Hannu Ripatti</i>	58

Suomi on aktiivinen kansainvälisessä metsäpolitiikassa

Suomen ja maailman metsät kohtaavat kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunnassa <i>Anders Portin</i>	60
---	----

Yhteystietoja	62
----------------------	----

ESIPUHE

”Kansallinen metsäohjelma” on melko uusi käsite, joka on vakiintunut viime vuosien aikana. Sillä tarkoitetaan metsäpolitiikan linjaa mutta myös uudenlaista, entistä avoimempaa ja laajempaa prosessia, jolla nämä linjat valmistellaan.

Suomessa on ollut valtakunnallisia metsäohjelmia 1960-luvulta lähtien. MERA-ohjelmat (1964, 1966 ja 1969) ja Metsä 2000 -ohjelma (1985) keskittyivät metsätalouden tehostamiseen, minkä lisäksi Metsä 2000 -ohjelmassa otettiin esille myös metsien monikäyttö. Näiden ohjelmien avulla Suomen metsien kasvu ja puuvarat onnistuttiin kääntämään nousu-uralle, jonka hyödyistä olemme jo päässeet nauttimaan.

Kansallinen metsäohjelma 2010 (KMO) valmisteltiin vuosina 1998–1999, ja uusina piirteinä olivat laaja ja avoin prosessi sekä huomio maailmallakin polttopisteeseen nousseeseen ekologiseen kestävyYTEEN.

Suomen Kansallinen metsäohjelma on niiden periaatteiden mukainen, jotka sittemmin vahvistettiin Euroopan metsäministerikonferenssissa Wienissä vuonna 2003. FAO ja YK:n metsäfoorumi ovat myös vakiinnuttaneet kansainvälisesti vastaavan ”National Forest Programme” -käsitteen.

Ekologisen kestävyYden kannalta Kansallinen metsäohjelma 2010:ssä merkittävintä on ollut METSO-ohjelman käynnistäminen Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden kehittämiseksi. Uutta Kansallinen metsäohjelma 2010:ssä on myös ollut sen linkittäminen alueellisiin metsäohjelmiin, panostus tulevaisuustyöhön varta vasten käynnistetyn Metsäalan tulevaisuusfoorumin avulla sekä kansallisen ja alueellisten metsäneuvostojen perustaminen.

Tämä julkaisu antaa monipuolisen kuvan niistä hankkeista ja toimintamuodoista, joilla Kansallinen metsäohjelma 2010:n tavoitteita on toteutettu valtakunnallisesti ja alueellisesti. Julkaisu antaa myös hyvän taustan parhaillaan käynnissä olevalle Kansallisen metsäohjelman tarkistamiselle.

Helsingissä 2. kesäkuuta 2006

Aarne Reunala

yljohtaja

Maa- ja metsätalousministeriö

KANSALLINEN METSÄOHJELMA 2010 – KESTÄVÄÄ HYVINVOINTIA MONIMUOTOISISTA METSISTÄ

Kansallinen metsäohjelma 2010 (KMO) on valtioneuvoston hyväksymä strateginen toiminta-ohjelma. Ohjelma pyrkii kehittämään metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua yhtenä kokonaisuutena, laajana metsäsektorina.

Metsien halutaan antavan meille suomalaisille suoraan tai välillisesti työtä ja toimeentuloa sekä tarjoavan henkistä ja ruumiillista virkistystä. Samalla niiden elinvoimaisuudesta ja monimuotoisuudesta huolehditaan.

Ohjelma laadittiin ja sitä on toteutettu laajassa yhteistyössä eri tahojen kanssa vuodesta 1999 lähtien. Tänä aikana se on kuulunut niin Paavo Lipposen I- ja II-hallituksen kuin Matti Vanhasen hallituksen ohjelmaan. Nykyisen hallituksen strategia-asiakirjassa Kansallinen metsäohjelma on yksi hallinnolliset sektorirajat ylittävistä strategisista ohjelmista.

Ohjelman toimeenpanoa ohjaa ja seuraa metsäneuvosto apunaan sihteeristö ja työryhmät. Kaikissa elimissä on mukana monipuolinen joukko eri toimijoita ja sidosryhmiä, lähemmäs sata henkeä.

Kansallisen metsäohjelman vastinparina alueilla ovat alueelliset metsäohjelmat, jotka laaditaan viisivuotiskausiksi metsäkeskusten johdolla ja alueellisten metsäneuvostojen tuella. Ohjelmat ovat alueiden viesti kansallisen ohjelman painotuksia miettiville ja vastavuoroisesti alueellisten ohjelmien kautta toteutetaan kansallista ohjelmaa.

Ohjelman painopisteet ja toimeenpano

Kansallisessa metsäohjelmassa on seuraavat painopisteet:

- Metsäteollisuudella kasvumahdollisuuksia
- Metsätalous kannattaa ja työllistää
- Metsät hoidetaan hyvin
- Ekologinen kestävyys turvataan
- Metsistä virkistystä ja luonnontuotteita
- Metsäosaamista vahvistetaan
- Suomi on aktiivinen kansainvälisessä metsäpolitiikassa

Kansallista metsäohjelmaa toimeenpannaan monella tavalla. Yksinkertaisimmillaan toteutus tapahtuu osana hallinnonalojen normaalia toimintaa. Ohjelmassa asetetut tavoitteet otetaan huomioon lainsäädännössä,

määrärahojen budjetoinnissa, toiminnan vuosittaisessa tulosoajauksessa ja kunkin tahon omassa strategia-työssä ja toiminnan suunnittelussa. Näistä ovat esimerkkinä kestävän metsätalouden rahoituslaki ja sen budjettirahoitus tai Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) kokeiluhankkeiden rahoitus maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön varoin. Opetushallitus suuntaa koulutusohjelmien sisältöjä ja oppilaitosten sisäänottomääriä ohjelman linjausten mukaisesti, ja kauppa- ja teollisuusministeriö ohjaa yritys- ja energiatukia kehittämistä vaativiin kohteisiin.

Toinen tapa toteuttaa Kansallista metsäohjelmaa on yli sektorirajojen ulottuvat ohjelmat ja strategiat. Kyseessä voi olla suoraan ohjelman innoittamana tai metsäneuvoston aloitteesta syntynyt ohjelma kuten kauppa- ja teollisuusministeriön vetovastuulla toimivat puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittinen ohjelma ja ympäristöministeriön vetovastuulla oleva puurakentamisen edistämishjelma.

Epäsuorempi tapa on ottaa laadittavan ohjelman tavoitteissa ja toimenpiteissä huomioon Kansallisen metsäohjelman tarpeet, kuten on tehty esimerkiksi luontomatkailun kehittämisohjelmassa VILMAT:ssa.

Kansallinen metsäohjelma vaikuttaa muihin kansallisiin strategioihin ja päinvastoin. Keskeisiä strategioita ovat muun muassa biodiversiteettistrategia, energia- ja ilmastostrategia, aluekehitysstrategia, maaseutustrategia, liikennepoliittinen strategia ja tutkimuspoliittinen strategia. Vuoropuhelua käydään aina, kun näitä ohjelmia ja strategioita tarkistetaan.

Kolmas tapa ovat erilaiset valtakunnalliset ja alueelliset kehittämisohjelmat. Niiden koko, sisältö, tavoitteet, toteuttajat ja rahoittajat vaihtelevat suuresti. Hyville hankkeille tyypillistä on kuitenkin aina uuden luomisen henki, selkeä suunnitelma ja kohderyhmä sekä yhteistyön edistäminen. Tällaisista hankkeista voisi valtakunnallisina hankkeina mainita Metsäalan tulevaisuusfoorumien ja Metsän oppimispolun sekä lukemattomat alueelliset hankkeet kuten metsäneuvontahankkeet eri kohderyhmille, puun jatkojalostusta ja energiakäyttöä

edistävät hankkeet, metsämatkailuhankkeet ja uusien suojelukeinojen testaushankkeet.

Merkille pantavaa on, että metsäsektorin alueellisiin kehittämishankkeisiin pääosa julkisesta rahoituksesta tulee ikään kuin muiden politiikkojen rahoituksen kautta, esimerkiksi maaseutu- ja aluekehitysvaroista tai työllisyysvaroista. Eri politiikkojen yhteensovittamista ei siten turhan takia kehoteta tekemään alueellisia ja valtakunnallisia ohjelmia suunniteltaessa.

Neljäs, ja hyvin tärkeä, mutta valtion budjettivallan ulkopuolella oleva tapa toteuttaa Kansallista metsäohjelmaa on yksityisen sektorin ja muiden yhteistyökumppaneiden omat hankkeet tai osarahoitus julkisin varoin rahoitetuissa hankkeissa. Useimmissa kehittämishankkeissa yksityinen taho, kuten metsänomistajat tai yrittäjät, ovat mukana sekä hyödynsaajina että osarahoittajina.

Kansallisen metsäohjelman ja alueellisten metsäohjelmien toteutumista seurataan ja tuloksista kirjoitetaan seurantaraportteja. Tämän julkaisun tarkoituksena on kertoa esimerkein, millaisilla hyvin monipuolisilla toimenpiteillä tulokset, joita usein kuvataan tilastolukujen ja niiden analysoinnin avulla, syntyvät.

Mitä on saatu aikaan ja missä on haastetta?

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä toteutettava ohjelma on kokonaisuutena toiminut hyvin. Metsänhoidon investoinnit, metsäenergia ja metsäsektorin työllisyys sekä METSO-ohjelma ovat kehittyneet tavoitteiden

mukaisesti. Kansainvälinen metsäpolitiikka on tuottanut tulosta.

Kaikissa tavoitteissa ei kuitenkaan olla onnistuttu. Kotimaisen puun käyttö, metsätalouden kannattavuus, puutuoteteollisuuden vienti, kunnostusojitus ja ensiharvennukset vaativat lisää ponnisteluja.

Metsäneuvoston ja alueellisten metsäneuvostojen toimintaan ollaan tyytyväisiä, mutta käytännön toimenpiteiden ja rahoituksen yhteensovittamista voidaan vielä paljon tehostaa.

Metsäsektorin toimintaympäristössä on vuoden 1999 jälkeen tapahtunut monia muutoksia. Raakapuun tuonti Suomeen on lisääntynyt merkittävästi ja puumarkkinat ja metsäteollisuus ovat kansainvälistyneet. Ilmastonmuutos- ja biodiversiteettikysymykset ovat nousseet entistä tärkeämmiksi, samoin metsien sosiaalinen merkitys ja vaikutus aluekehitykseen. EU ja kansainväliset metsiin liittyvät sopimukset ja neuvottelut vaikuttavat yhä enemmän myös Suomen metsäsektoriin.

Toimintaympäristön muutosten ja eräiden keskeisten tavoitteiden jälkeensäjäneisyyden takia ohjelman tarkistaminen on aloitettu. Tarkistettu ohjelma viedään valtioneuvoston käsiteltäväksi vuoden 2007 lopulla yhtä aikaa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman jatkopäätöksen kanssa. Metsäalan kehittämistyö jatkuu kuitenkin eri muodoissaan koko uudistamistyön ajan.

KMO 2010 TILANNE				
	Lähtötilanne 1998		Tavoite 2010	Tilanne 2004
• Ainespuun hakkuukertymä	58	→	63–68 milj. m ³ /v	60
• Metsänhoidon investoinnit	190	→	250 milj. €/v	230
• Puuston määrä ja kasvu			Suuremmat kuin 1990-luvulla	kyllä
• Yksityismetsätalouden nettotulos	100	→	110 €/ha/v	97
• Metsähakkeen käyttö	0,8	→	5 milj. m ³ /v	2,7
• Puutuoteteollisuuden vienti	2,5	→	5 mrd. €/v	2,6
• Metsäsektorin vienti	11	→	13 mrd. €/v	13
• Metsäsektorin työllisyys	95 000	→	80 000 hlöä	92 000
• Monimuotoisuuden suojelu			Paranee Etelä-Suomessa	kyllä ^{*)}
• Virkistys ja monikäyttö			Huolehditaan	kyllä
• Metsäosaaminen			Parannetaan	kyllä
• Kansainvälinen metsäpolitiikka			Aktiivinen	kyllä

^{*)} Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSO)

Ministeri Juha Korkeaoja:

"METSÄNEUVOSTON TYÖHÖN KYTKEYTYY KOKO SUOMEN METSÄALAN OSAAMINEN"

Metsäneuvoston linjaukset ovat muodostuneet tärkeäksi ohjenuoraksi erityisesti pitkän tähtäyksen politiikan suunnittelulle. "Laajapohjainen metsäneuvosto on hyvä foorumi edistää kestävää metsätaloutta", metsäneuvoston puheenjohtaja, maa- ja metsätalousministeri Juha Korkeaoja sanoo.

Metsäneuvoston tehtävänä on toimia maa- ja metsätalousministeriön tukena laajakantoisissa ja periaatteellisesti tärkeissä metsäpoliittisissa kysymyksissä, seurata Kansallisen metsäohjelman toteutusta ja tarkistaa ohjelma. Nykyisen, kesäkuussa 2005 työnsä aloittaneen metsäneuvoston toimikausi kestää elokuulle 2008.

Metsäneuvoston roolin ja tehtävien lähtökohtana ministeri Korkeaoja pitää kahta asiaa. "Metsäsektori on edelleen Suomen kansantalouden keskeinen kulmakivi, jolla on poikkeuksellisen suuri kansallinen merkitys maamme taloudelliselle kehitykselle. Tällaisen sektorin kehittämisessä tarvitaan hyvin laaja yhteiskunnallinen hyväksyttävyys."

Toinen metsäneuvoston toiminnan perusteista lähtee metsien ympäristönsuojelullisesta merkityksestä sekä

metsien monisyyksistä kytkennöistä suomalaiseen kulttuuriin, kansalaisten virkistystarpeeseen ja vapaa-ajan viettoon ja ylipäänsä suomalaiseen identiteettiin.

"Kun tämä monivivahteinen kenttä pitää sovittaa yhteen, niin tarvitaan laaja yhteys eri kansalaispiireihin. Metsäneuvosto on se elin, jonka puitteissa yhteys metsäsektoriin on pyritty varmistamaan, ja tätä roolia metsäneuvosto on mielestäni onnistuneesti hoitanut", ministeri Korkeaoja sanoo.

Metsäalan ominaispiirre on myös toiminnan pitkäjänteisyys. "Kaikki päätökset suuntautuvat tai vaikuttavat ehdottomasti ainakin yhden hallituskauden yli mutta erittäin useissa tapauksissa ylisukupolisesti. Päätöksentekoon liittyy näin myös äärimmäisen paljon epävarmuustekijöitä. Kun yhteiskunnassa tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat vuosikymmeniä eteenpäin, tai, kuten

Metsäneuvosto kokoustauolla Säätytalolla 17.5.2006. Kuva: Pekka Väisänen.

vaikkapa metsien uudistamistöiden osalta, joiden tulokset ja hyödyt saadaan vasta vuosikymmenien päästä, on tarpeellista, että päätöksenteko pohjaa hyvin laajapohjaiseen arviointiin. Metsäneuvoston linjaukset ovat muodostuneet tärkeäksi ohjenuoraksi erityisesti pitkän tähtäyksen politiikkojen suunnittelulle”, ministeri Korkeaoja toteaa.

Metsäneuvosto kokoontuu neljä kertaa vuodessa. Olenainen osa sen työskentelyä ovat sihteeristö ja työryhmät. Työryhmiä on neljä: Metsäsektorin taloudellinen kestävyys, Metsien ekologinen kestävyys, Metsäsektorin sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys sekä Kansainvälinen metsäpolitiikka. Yhteistyö ja vuorovaikutus alueellisten metsäneuvostojen ja muiden alueellisten toimijoiden kanssa on myös tiivistä.

”Metsäneuvoston työkenttä on niin laaja, että työryhmissä tapahtuva valmistelutyö ja niihin liittyvä asiantuntijatyö ovat aivan välttämätön osa metsäneuvostoa. Metsäneuvoston työhön kytkeytyy näin koko Suomen metsäalan osaaminen”, ministeri Korkeaoja muistuttaa.

Yhteensovituksen foorumi

Metsäneuvostossa keskustellaan paljon metsän eri käyttömuotojen arvottamisesta ja yhteensovittamisesta. Suojelun ja talouskäytön intressien yhteensovittamisen kysymykset ovat ajankohtaisia niin pohjoisimmassa Suomessa kuin myös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toteuttamisessa.

”Metsäneuvosto on mielestäni erittäin hyvä foorumi, kun arvioidaan kestävää metsätaloutta”, ministeri Korkeaoja korostaa. ”Selvää kuitenkin on, että kun metsän käyttöön kohdistuu poikkeuksellisen voimakkaat taloudelliset intressit ja samaan aikaan voimakkaat ympäristönsuojelulliset, virkistyskäyttölliset ja kulttuuriset intressit, niin tavoitteiden yhteensovittaminen on haasteellista.”

Kaksikymmentäkolmejäseninen metsäneuvosto on jo ryhmänä iso, mutta keskustelua syntyy. ”Ehdottomasti, ja kun ollaan saman pöydän ääressä, niin jokainen osapuoli konkreettisesti havaitsee, että asioihin liittyy erilaisia perusteltuja ja harkittuja näkökantoja. Tämä tuo metsäneuvoston työskentelyyn myös vastuullisuutta, kun tunnustetaan, että erilaisia näkemyksiä on aidosti ja niitä pitää sovittaa yhteen”, ministeri Korkeaoja sanoo.

Suomen Kansallisen metsäohjelman toimintatapa on ministeri Korkeaojan mukaan herättänyt positiivista mielenkiintoa myös Suomen rajojen ulkopuolella. ”Kiinnostusta ja halua tutustua sekä myös ottaa esimerkkiä tästä meidän toimintatavastamme on erittäin paljon.”

Tarkistustyö käynnissä

Kansallisen metsäohjelman tarkistustyö on metsäneuvoston johdolla käynnissä. Ministeri Korkeaoja korostaa Kansallisen metsäohjelman merkitystä tiedon tuottajana. ”Markkinatalouden toimivuuden tärkeä edellytys on, että osapuolilla on olemassa oikea tieto asioista. Tässä suhteessa Kansallisella metsäohjelmalla ja metsäneuvostolla on tärkeä rooli”.

Kansallinen metsäohjelma on vakiinnuttanut asemansa myös hallitusohjelmatyössä. ”Hallitusohjelmista on muodostunut tärkeä politiikan teon väline, joissa ratkaistaan monet isot linjat. Kevään 2007 hallitusneuvottelijoiden käyttöön tuotetaan metsäohjelman tarkistustyön ansiosta päivitettyä taustatietoa ja arvioita metsäalan kehitykseen vaikuttavista seikoista. Uusi hallitus pääsee sitten loppuvuodesta 2007 päivittämään Kansallisen metsäohjelman hallitusohjelman edellytysten mukaisesti”, ministeri Korkeaoja sanoo.

Metsäohjelman tarkistustyössä arvioitavana on kysymyksiä metsäteollisuuden kansainvälisistä kehitysnäkymistä ja toimintaedellytyksistä liikenteen biopolttoaineisiin. Metsäteollisuuden puuraaka-aineen saatavuus, metsien monimuotoisuuden turvaamiseen ja suojeluun liittyvät kysymykset sekä puuraaka-aineeseen perustuvat uudet lopputuotteet tulevat ministeri Korkeaojan mukaan olemaan esillä myös seuraavaa hallitusohjelmaa laadittaessa.

METSÄNEUVOSTOSSA OVAT EDUSTETTUINA SEURAAVAT TAHOT (suluissa varajäsen)

- Kauppa- ja teollisuusministeriö
- Koneyrittäjien liitto ry
- Maa- ja metsätalousministeriö
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
- METO – Metsäalan Asiantuntijat ry (Metsänhoitajaliitto ry)
- Metsähallitus
- Metsäntutkimuslaitos
- Metsästäjien Keskusjärjestö
- Metsäteollisuus ry
- Opetusministeriö
- Paperiliitto
- Puu- ja erityisalojen liitto
- Rannikon metsäkeskus (Alueelliset metsäneuvostot)
- Sisäasiainministeriö
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Suomen Partiolaiset – Finlands Scouter ry (Suomen Latu ry)
- Suomen Sahat ry
- Valtiovarainministeriö
- WWF Suomi
- Ympäristöministeriö

ALUEELLISET METSÄNEUVOSTOT SUUNTAAVAT MAAKUNTIEN METSÄSEKTORIN KEHITTÄMISTÄ

Kansallista metsäohjelmaa toteutetaan alueellisten metsäohjelmien toimenpiteillä. Alueelliset metsäneuvostot seuraavat tavoitteiden toteutumista ja suuntaavat toimintaa. Ohjelmien vaikuttavuus mitataan käytännön työssä. Pohjois-Pohjanmaalla metsäohjelmasta on rakennettu selkeä yhteys maaseudun kehittämistyöhön.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti ensimmäiset alueelliset metsäneuvostot kesäkuussa 2001 toimikaudeksi 2001–2003. Alueellisten metsäneuvostojen asettaminen liittyi prosessiin, jossa alueelliset metsäohjelmat tarkistettiin vuosille 2001–2005 Kansallisen metsäohjelman mukaisesti. Tarkistustyön valmistuessa nähtiin tarpeelliseksi perustaa kansallista metsäneuvostoa vastaavat alueelliset metsäneuvostot kaikkien 13 metsäkeskuksen alueelle.

Alueellisten metsäohjelmien tarkistus toteutettiin avoimena yhteistyöprosessina, ja samoja periaatteita on noudatettu ohjelman toteutuksessa ja seurannassa. Pohjois-Pohjanmaan laajassa maakunnassa on alusta pitäen pyritty siihen, että metsäneuvosto on sekä alueellisesti että asiantunteuksellisesti laaja ja aluetta edustava. Metsäneuvostoon kuului aluksi 21 jäsentä, ja kun uudet metsäneuvostot asetettiin toimikaudelle 2004–2006, jäsenten määrä nousi vielä neljällä.

Sanoista tekoihin

Työnsä aluksi alueellinen metsäneuvosto määritteli ne toimintatavat, joilla alueellisen metsäohjelman toteutumista edistetään ja seurataan. Metsäneuvostolle asioita valmistellaan pääasiassa metsäkeskuksessa. Lisäksi Metsätalouden työohjelma -hanke ja sen projektiryhmä on tuottanut metsäneuvostolle EU:n hanketoiminnan avulla edistettäviin toimenpiteisiin liittyvää aineistoa. Kokouksissa on tiedotettu muun muassa EU-osarahoitteisten kehittämishankkeiden suuntautumisesta ja käytössä olevista resursseista.

Metsäneuvosto poimi alueellisen metsäohjelman tavoitteista kiireellisimminkin toteutettavat, joille työryhmät laativat toteutusesitykset. Tavoitteiden toteutumisen seuranta varten on luotu oma mittaristo. Vuoden 2004 seurannan osalta ensimmäisen kerran laadittiin valtakunnallisesti yhdenmukainen Pohjois-Pohjanmaan metsä- ja ympäristökertomus.

Pohjois-Pohjanmaalla metsäneuvosto on perehtynyt metsäohjelman keskeisiin kysymyksiin retkeilyllä, joiden teemoina ovat olleet esimerkiksi puuenergian käytön kehitysmahdollisuudet, metsäalan koulutus, metsuriyrittäjyys, mekaaninen puunjalostus sekä kunnostusojituksen kysymykset. Kokouksissa seurataan ja otetaan kantaa puuntuotannon ja luonnonhoidon rahoitukseen, maakuntakaavan valmisteluprosessiin sekä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toteuttamiseen maakunnassa.

Uuden alueellisen metsäohjelman valmistelu oli vuonna 2005 metsäneuvoston toiminnan päätehtävä. Työ käynnistyi valtakunnan metsien uusimman eli 9. inventoinnin tietojen tarkastelulla. Metsäneuvoston kokouksissa analysoitiin edellisen metsäohjelman (2001–2005) tavoitteiden toteutumista, tuloksia, arvioitiin toimintaympäristön muutoksia ja linjattiin kehittämistarpeita. Metsäneuvosto paneutuu seuraavaksi uuden, vuosille 2006–2010 laaditun alueellisen metsäohjelman toteutukseen.

Metsätalouden työohjelman tehtävät:

- Auttaa maakunnassa toimivia yrityksiä, metsänomistajia ja yhteisöjä tekemään käytännön kehittämistyötä.
- Tiedottaa hanketyöskentelyn tavoitteista ja mahdollisuuksista.
- Työstää hanke-ehdotuksia yhdessä hakijoiden kanssa.
- Edistää eri toimijoiden välistä yhteistyötä mm. päällekkäisen toiminnan vähentämiseksi.
- Koota asiantuntijaverkosto alan kehittämiseksi ja työohjelman toiminnan turvaamiseksi.
- Kartoittaa hankkeiden rahoitusmahdollisuuksia ja etsiä mahdollisia toteuttajia esille nouseviin hankeideoihin.

Pohjois-Pohjanmaan metsäneuvosto tutustui energiapuun korjuuseen ja käyttöön retkeilyllä lokakuussa 2002. Kuvassa etualalla vas. Pentti Jokikokko, metsäneuvoston puheenjohtaja 2001–2003. Kuva: Eeva-Liisa Repo.

Kohdennetulla hankeneuvonnalla uusia toimijoita metsäalan kehittämiseen

Vuosina 2000–2005 toteutettiin Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosaston aloitteesta Metsätalouden työohjelma -hanke, jonka tärkein tehtävä on ollut suunnata hanketoimintaa alueen metsätalouden kannalta keskeisiin kehittämiskohteisiin ja löytää uusia toimijoita metsäalan kehittämishankkeiden toteuttajiksi. Yhteys alueelliseen metsäohjelmaan rakennettiin siten, että projektiryhmä nimesi metsäohjelman tavoitteista ne painopistealueet, joille hanketoimintaa pyrittiin synnyttämään.

Hankkeen hallinnoija oli Metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaa. Vastaavat työohjelmat käynnistettiin maatalouden, elintarviketuotannon ja kylätoiminnan kehittämiseen.

Neuvontaa, koordinoitua ja oppaita

Metsätalouden työohjelman tehtävänä on ollut avustaa hakijoita hankesuunnittelussa ja neuvoa hankkeiden toteuttamisessa. Yhdessä hakijoiden kanssa etsitään sopivia rahoituslähteitä metsäalan kehittämistoimille. Työohjelman kautta metsäalan tarpeista tiedotetaan maakunnan rahoittajaviranomaisille, ja työohjelman koordinaattori antaa lausuntoja hankesuunnitelmiin rahoittajien pyynnöstä.

Työohjelma on tehnyt aloitteita laajempien kokonaisuuksien rakentamiseksi muun muassa metsäalan ja muiden toimialojen niin sanottuihin rajapintoihin liittyen. Työohjelma on myös toiminut aktiivisena aloitteentekijänä sellaisissa kehittämishankkeissa, joiden aihe on todettu maakunnassa tarpeelliseksi, mutta joille ei ole ollut helppoa löytää toteuttajaa.

Metsätalouden työohjelman koordinaattori on koonnut oppaita ja ohjemateriaalia hankkeiden hallinnoinnin helpottamiseksi. Yhteistyön lisäämiseksi ja päällekkäisen kehittämistoiminnan vähentämiseksi on järjestetty hankepäiviä sekä metsäalan hankkeille että kaikille maaseudun kehittämishankkeille. Päivillä on käsitelty hankkeiden toteuttamiseen liittyviä ja muita alan kehittämisen ajankohtaisia kysymyksiä.

Metsätalouden työohjelmasta tehdyn arvioinnin perusteella metsäalan organisaatiot pitävät metsätalouden työohjelmaa hyvänä toimintamallina. Erityisesti hankevalmistelun yhteydessä annettu neuvonta ja hankkeiden hallinnoinnissa annettu apu ovat saaneet toimijoilta kiitosta. Rahoittaja on ollut tyytyväinen metsätalouden työohjelman koordinoivaan rooliin sekä tiedonvälittämiseen rahoittajien ja toimijoiden välillä.

Hanketoiminnalla kannattavampaan metsätalouteen

Metsätalouden työohjelman aikana on Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa toteutettu 43 metsätalouteen kohdistuvaa kehittämishanketta. Hankkeet ovat jakautuneet metsäohjelman perusteella seuraaville valituille painopistealueille:

1. Metsätalouden harjoittamisen kannattavuuden parantaminen (11 hanketta)
2. Energiapuun hyödyntämisen lisääminen (5)
3. Pienimuotoisen mekaanisen puunjalostuksen edistäminen (3)
4. Työvoiman riittävyyden turvaaminen, palvelu- ja yritystoiminnan kehittäminen (12)
5. Metsien monikäytön ja ympäristön hoidon edistäminen (2)

PUUN KÄYTTÖÄ EDISTETÄÄN PORTAITTAIN – KOTIMAAN PROMOOTIOISTA KANSAINVÄLISEEN TOIMINTAAN

Kansallisen metsäohjelman keskeisenä tavoitteena on kaksinkertaistaa puutuotteiden viennin arvo vuoteen 2010 mennessä. Puun kilpailukyky perustuu sen mahdollisuuksiin uusiutuvana ekologisena rakennusmateriaalina.

Sahatavaraa on tuotettu Suomessa viime vuosina noin 13 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Vienti on ollut noin kahdeksan miljoonaa kuutiometriä, ja määrät ovat kasvaneet etenkin Euroopan ulkopuolisille alueille, kuten Japaniin.

Puutuotteiden kulutus Suomessa on samanaikaisesti noussut maailman huipulle ja ylittää jo kuutiometrin asukasta kohti vuodessa. Kotimaan voimakkaan kysynnän ansiosta alan liikevaihto on vuosikymmenessä yli kaksinkertaistunut 2,8 miljardista 6,7 miljardiin euroon.

Valtiovarain- ja teollisuuden yhteistyö on osaltaan vaikuttanut tähän hyvään kehitykseen. Suomalaisen puutuoteteollisuuden nousun keskeisinä työvälineinä voidaan pitää toisiaan seuranneita edistämishankkeita: Puun Aika- ja PuuEurooppa -kampanjat sekä vuonna 2005 tehty valtioneuvoston periaatepäätös puun käytön ja puurakentamisen edistämisestä.

Puu-Paavolan kerrostalot Lahdessa ovat osa Moderni puukaupunki -kehitysohjelman. Kuva: Pekka Väisänen.

Puun Aika – kotimaan puun käyttö nousee

Vuosina 1997–2000 järjestetty Puun Aika -kampanja oli valtiovarain-, mekaanisen metsäteollisuuden ja metsäalan yhteinen hanke, jonka tarkoituksena oli edistää puuraaka-aineen ja puutuotteiden käyttöä, nostaa puun jatkojalostuksen tasoa ja lisätä vientiä. Tavoitteisiin pyrittiin vaikuttamalla puuhun kohdistuviin asenteisiin ja luomalla puulle myönteinen hyväksyntä käyttäjien keskuudessa, toteuttamalla laaja puurakentamisen koulutustoiminta sekä tukemalla uusien puurakentamistekniikoiden ja kohteiden syntymistä. Toiminta painottui kotimaahan.

Kampanjan vetovastuu oli maa- ja metsätalousministeriöllä ja valtion rahoitusosuus oli noin 3–4 miljoonaa markkaa vuodessa. Muina toimijoina olivat Puuinfo Oy ja Suomen Metsäyhdistys ry. Teollisuuden panostus kampanjaan nousi useaan kymmeneen miljoonaan markkaan. Kampanjan aikana

- edistettiin puuraaka-aineen ja puutuotteiden käyttöä rakentamisessa ja sisustamisessa sekä taiteessa;
- nostettiin puun jatkojalostuksen tasoa;
- lisättiin vientiä;
- luotiin alalle uusia työpaikkoja;
- nostettiin puun imagoa rakennus- ja sisustusmateriaalina.

PuuEurooppa – katse ponnekkaammin maailmalle

Kotimaan hyvien tulosten rohkaisemana päätettiin puun käytön edistämistoimintaa jatkaa vuosina 2001–2005 PuuEurooppa-kampanjana. Koska Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on vuoteen 2010 mennessä kaksinkertaistaa puutuotteiden viennin arvo 4,2 miljardiin euroon vuodessa, painopisteeksi nostettiin puun käytön ja viennin edistäminen Suomen päämarkkina-alueilla, lähinnä Euroopassa. Näin tuettiin myös teolli-

suuden omaa visiota, jonka tavoitteen mukaan puu on vuonna 2010 Euroopan johtava materiaali rakentamisen järjestelmäratkaisuissa ja laadukkaan asumisen kulluttajatuotteissa.

Uuden kampanjan vetovastuu siirtyi sen luonteen muuttumisesta johtuen kauppa- ja teollisuusministeriölle. Kotimaan osalta rahoitusta jatkoi maa- ja metsätalousministeriö, ja toimijoina olivat Puuinfo Oy/Wood Focus Oy, Suomen Sahat ry sekä Suomen Metsäyhdistys ry. Yritysten panostus viennin edistämiseen oli noin kahdeksan miljoonaa euroa vuodessa julkisen tuen ollessa noin miljoona euroa vuodessa.

PuuEurooppa keskittyi

- puutuoteteollisuuden jalostusasteen nostamiseen;
- alan pk-yritysten toimintaedellytysten parantamiseen;
- puutuotteiden EU:n sisämarkkinoille pääsyn kynnyksen madaltamiseen;
- puutuotteiden korkean laadun ja niiden imagon vahvistamiseen viennin kilpailutekijänä;
- puutuotteiden markkinoihin vaikuttamiseen yhteiskunnallisen viestinnän, tiedonsiirron ja tutkimuksen keinoin kohderyhmänä päättäjät ja tiedotusvälineet;
- puutuotteiden kaupankäynnin teknisten esteiden poistamiseen ja aktiiviseen osallistumiseen kehitys- ja standardisointityöhön;
- kotimaan tulosten varmistamiseen.

Valtioneuvoston periaatepäätös – painopisteenä puu ekologisen rakennusmateriaalina

Vuoden 2003 hallitusohjelman mukaan puun käyttöä tulee edistää erityisesti laatimalla puutuoteteollisuudelle oma elinkeinopoliittinen ohjelma ja edistämällä puurakentamista pientalotuotannossa. Lisäksi tavoitteena on jatkaa Kansallisen metsäohjelman 2010 toteuttamista.

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi päätettiin alkuvuodesta 2004 laatia puunkäytön edistämiseksi kaksi ohjelmaa: Puutuoteteollisuuden elinkeinopoliittinen ohjelma 2004–2010 ja Puurakentamisen edistämishjelma 2004–2010.

Ohjelmien perusteella valtioneuvosto hyväksyi 17.3.2005 periaatepäätöksen puun käytön ja puurakentamisen edistämiseksi.

Periaatepäätöksen haasteena on katsoa tulevaisuuteen. Puun kilpailukyvyä nähdään perustuvan sen mahdollisuuksiin uusiutuvana ekologisen rakennusmateriaalina. Markkina-alueista suurta potentiaalia puura-

kentämisen osalta nähdään lähialueilla, varsinkin Pietarin talousalueella.

Tutkimuksessa ja kehityksessä sekä standardisoinnissa painopiste on eurooppalaisessa yhteistyössä. Teknologisten kehityksen rinnalla liiketoimintaosaamisen merkitys korostuu. Koulutustoimen haaste on vastata tulevaisuuden osaamistarpeisiin.

Kotimaan alueellisten kehittämishankkeiden laatu ja keskinäinen yhteistyö korostuvat. Kotimaan puurakentamisen osalta polttopisteessä ovat kasvukeskusten kaupunkimaisen pientalorakentamisen lisääminen ja tätä tukeva kaavoitus. Lisäksi selkeää tarvetta on keskittyä viranomaisohjauksen ja viranomaistulkintojen yhtenäistämiseen sekä selvittää rakentamismääräyksien ja niihin liittyvän ohjeistuksen tarkistamistarpeet.

Periaatepäätöksen toimeenpanossa toimijoiden määrä on aikaisempia kampanjoita laajempi ja eri toimijoiden välinen yhteistyö korostuu. Keskushallinnon tasolla keskeisinä tahoina ovat puutuote- ja rakennusteollisuus, kunnat, kauppa- ja teollisuusministeriö, ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, sisäministeriö, opetusministeriö sekä Tekes ja Finpro.

Aluetasolla ratkaisevassa roolissa ovat PuuSuomi-laatuohjelman 18 maakunnassa toimivat maakuntavastaavat. Heidän tehtävänä on tukea puutuotealan alueellista toimintaa vaikuttamalla muun muassa maakuntien puutuotealan kehittämishjelmien laadintaan ja toteuttamiseen yhteistyössä maakuntien liittojen, TE-keskusten, metsäkeskusten ja varsinkin yritysten kanssa.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen toimenpidekokonaisuudet:

- Puun käyttöä edistetään kansainvälisenä yhteistyönä
- Puun käyttöä edistetään tutkimus ja kehittämistoiminnalla
- Puutuoteteollisuuden ja puurakentamisen kilpailukykyä lisätään kehittämällä uusia liiketoiminta- ja kumppanuusmalleja
- Koulutus- ja opetustoiminta yhdessä puualan kanssa varmistaa laadukkaan puu- ja puurakennusalan työvoiman saatavuuden
- Parannetaan kehittämishankkeiden laatua suuntaamalla voimavarat avainosaamisalueille
- Edistetään asumistarpeita vastaavaa alueiden käyttöä ja pientalorakentamista
- Kehitetään ja yhtenäistetään rakentamisen viranomaisohjausta

PUUTUOTETEOLLISUUS ON MAASEUTUELINKEINONA MONIPUOLINEN MAHDOLLISUUS

Etelä-Pohjanmaa on tunnettu pienyrittäjyys- ja puuseppämaakuntana. Puuklusteri on metalli- ja elintarvikeklustereiden rinnalla maakunnan kehittämistoiminnan painopiste-alueita. Aito yhteistyö ja verkottuminen ovat menestymisen rakennusaineet.

Pienen ja keskisuuren puutuoteteollisuuden kehittäminen on myös Etelä-Pohjanmaan metsäohjelmatyössä vahvasti mukana. Metsäohjelman tavoitteena on kasvattaa toimialan yritysten liikevaihtoa, edistää uusien yritysten syntyä, edesauttaa maaseudulta vapautuvan työvoiman siirtymistä puualan yritystoimintaan, kehittää puutuotteitten markkinointia, lisätä asiakaslähtöisyyttä ja vientiä sekä edistää puutuoteteollisuuden ja -lostusasteen nosta.

Puuklusteri (metsätalous, puu- ja turve-energian tuotanto sekä puutuote- ja huonekaluteollisuus) työllistää Etelä-Pohjanmaalla suoraan noin 6 000 henkilöä ja klusterin eri toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on yli 700 miljoonaa euroa vuodessa. Puutuote- ja huonekaluteollisuudessa klusterista toimii noin 600 yritystä, ala työllistää noin 3 500 henkilöä ja liikevaihto on noin 450 miljoonaa euroa vuodessa.

Eteläpohjalaiselle puutuoteteollisuudelle on ominaista yritysten suuri määrä ja pieni koko. Valtaosa yrityksistä onkin perheyrittäjiä.

Kehittämishankkeet metsäohjelman työkaluna

Lähtökohtana Etelä-Pohjanmaan metsäkeskuksen puutuotealan kehittämishankkeissa on ollut mahdollisimman konkreettinen yrityskohtainen neuvonta ja konsultointi sekä palvelujen maakunnallinen kattavuus. Hankkeitten kautta yrityksille on tarjottu sekä tuotantoon että talouteen liittyvää neuvontaa. Toinen tärkeä kehittämismuoto on ollut yritysten välisen yhteistyön ja verkottumisen edistäminen.

Kehittämistoimenpiteiden rahoitus on tapahtunut pääasiassa EU:n rakennerahastojen kautta. Merkittävimmät mekaanisen puunjalostuksen kehittämishankkeet vuosien 1998–2005 aikana ovat olleet Puusta Elinkeinoksi ja Puulakeus -nimiset projektit. Metsäkeskuksen hallinnoimissa hankkeissa yhteistyötahoina on ollut lukuisia joukko muita toimijoita, kuten yrittäjäjärjestöjä, oppilaitoksia, konsultteja sekä muita toimialan kehittämishankkeita.

Yhdistetty puusepänverstas ja myymälä Ryhti-elementeistä avaimet käteen toimituksena. Rakennuksen koko 600 m².
Kuva: Tapani Kaipio.

Hyvät edellytykset hankkeitten toteuttamiseen on tarjonnut metsäkeskuksen 1990-luvun puolivälissä tekemä strateginen päätös panostaa toiminnassaan metsätalouteen ja puuhun perustuvien elinkeinojen kehittämiseen. Neljä metsätalousinsinööriä koulutettiin puutekniikan insinööreiksi, ja hanketoimintaan on rekrytoitu tarpeen mukaan myös muita puunkäytön osaajia kuten rakennusinsinöörejä. Puunjalostuspuolen hankkeissa on toiminut neljä päätoimista yritysneuvojaa sijoittuneena eri puolille maakuntaa. Tällä on saavutettu yrityksiä lähellä oleva palvelu ja hyvä tunnettuus kentällä.

Työpaikkoja maakuntaan ja puuta paikalliseen jalostukseen

Yrityskohtainen investointitukineuvonta on ollut merkittävä investointien liikkeellepanija. Investoinnit ovat käsittäneet koneitten ja laitteitten hankintaa, toimitilojen laajennuksia ja uusien tilojen rakentamista. Myös yrityskohtaisiin tuotekehitys- ja markkinointihankkeisiin on panostettu. Neuvontaa saaneet yritykset investoivat EU:n 5b ja ALMA -ohjelmakausilla yhteensä lähes 16 miljoonaa euroa, joihin saatiin EU:n investointitukea Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosastolta.

Investointien ja sitä myötä muun aktiivisuuden lisääntyessä yrityksiin syntyi henkilötöyvuosiksi muutettuna lähes sata uutta työpaikkaa. Koska monet niistä ovat syntyneet maatalouden liitännäiselinkeinoiksi, on uusien työpaikkojen lukumäärä huomattavasti suurempi, yhteensä noin 200 uutta työpaikkaa.

Olemassa olevien yritysten kasvun ja laajentumisen ohella on syntynyt myös noin 90 uutta yritystä. Aktiivisimmin uusia yrityksiä ovat perustaneet pienet maatilat, jotka tavoittelevat lisää toimeentuloa maatalouden ulkopuolelta. Kaksi kolmasosaa uusista yrityksistä perustettiin maatalouden liitännäiselinkeinoiksi.

Verkostoista voimaa markkinointiin

Pienten yritysten menestymisen edellytys on verkottuminen toisten yritysten kanssa. Tämä on tiedostettu maakunnan yrityksissä hyvin. Yhteistyöllä saadaan alennettua kustannuksia, selvittää pienemmällä investoinneilla ja saadaan lisää kapasiteettia.

Yhteistyön ja verkottumisen edellytyksistä tärkein on se, että kaikki verkoston rakentamiseen osallistuvat tahot tuntevat riittävästi toisiaan jotta luottamus voi syntyä. Yhteistyön rakentamiseen on kuitenkin varattava riittävästi aikaa.

Sekä Puusta Elinkeinoksi että Puulakeus-hankkeissa järjestettiin monenlaista toimintaa ja tilaisuuksia, joiden tavoitteena oli yritystenvälisen yhteistyön lisääminen. Koulutustilaisuudet, yhteiset messuosastot ja opintoretket olivat tapahtumia, joissa yrittäjät tutustuivat toisiinsa ja yhteistyön edellytyksiä syntyi. Erityyppisiä verkostoja, toiminnallisia yhteenliittymiä tai yhteisyri-tyksiä syntyi ohjelmakaudella kymmenkunta.

PUUHALLIKUMPPANIT RAKENTAA HALLEJA MAASEUTUYRITYKSILLE

Maatilojen koon kasvaessa myös uusien tuotantorakennusten mittakaava ja rakentamistapa ovat muuttuneet rajusti. Betoni ja teräs ovat rakennusmateriaaleina valanneet samalla alaa puulta. Entisen omatoimirakentamisen sijaan nykyisten viljelijöiden aika ja osaaminenkaan eivät enää riitä suurten tuotantorakennusten rakentamiseen.

Puulakeus-hanke kartoitti kesällä 2003 valtakunnalliseen PuuSuomi-ohjelmaan liittyen eteläpohjalaisia maatilarakentamisesta kiinnostuneita puualan yrityksiä. Hanke kokosi kiinnostuneet yritykset yhteen, neuvotteli maatalouskaupan keskusliikkeiden ja rakennusliikkeiden kanssa ja näin saatiin kokoon ainekset puuelementteihin perustuvan hallijärjestelmän suunnitteluun, tuotantoverkoston perustamiseen ja markkinointiin.

Tuotteen koemarkkinointi alkoi syksyllä 2004. Verkostoon kuului tällöin kahdeksan toisiaan täydentävää yritystä, jotka yhdessä pystyivät tarjoamaan isoja hallipaketteja aina suunnittelusta kaikkiin tarvittaviin rakeneosiin saakka. Avaimet käteen -toimituksissa yhteis-

työstä sovittiin kahden eri pystytysurakoitsijan kanssa. Markkinoinnin otti hoitaakseen Etelä-Pohjanmaan Osuuskauppa / Agrimarket.

Kauppa lähti rivakasti liikkeelle. Joulukuussa 2004 lyötiin lukkoon ensimmäinen kauppa, ja vuoden 2005 aikana halleja myytiin jo liki kymmenen kappaletta. Verkostoon kuuluvat yritykset päättivät organisoitua viralliseemmin ja sopia yhteistyön pelisäännöistä tarkemmin. Perustettiin Etelä-Pohjanmaan Puuhallikumppanit-allianssi, jolle laadittiin kirjalliset säännöt. Samalla hallin työnimenä ollut Ryhti-halli rekisteröitiin allianssin viralliseksi tuotemerkiksi.

Ryhti-halleja on myyty pitkälti toistakymmentä – mukana on niin kylmiä kuin lämpimiä halleja, hakevarastoja ja lämpölaitoksia, turkistalouden rakennuksia, teollisuuden tuotantotiloja sekä myymälätilaa. Verkoston tavoitteena on kasvattaa myyntiä edelleen ja etsiä puuhallijärjestelmälle uusia käyttökohteita. Lähitulevaisuuden kehitysnäkymät ovat erityisesti turkistarhauspuolella sekä muissa kotieläinrakennuksissa. Tarkoitus on laajentaa tuotteen markkinointi vähitellen valtakunnalliseksi.

PUUALAN KEHITYSKESKUS WOODPOINT TOIMII YRITTÄJIEN EHDOLLA

Mekaanisen puunjalostuksen yhteistyö- ja kehittämisverkosto Woodpoint edistää jäsenyritysten yhteistyötä ja jalostusasteen nostoa sekä auttaa tuotekehityksessä ja kansainvälistymisessä.

Woodpoint käynnistyi vuonna 1997 Pohjanmaan Metsänhoitoyhdistysten liiton aloitteesta. EU-projektin tarkoituksena oli edistää piensahojen toimintaa. Maalahden kunta toimi ensimmäisenä isäntäorganisaationa.

Toiminta siirtyi jo seuraavana vuonna Vaasaan Rannikon metsäkeskukseen. Toiminta-alue kasvoi nopeasti, ja tarvittiin isäntäorganisaatio, jonka toiminta kattaa koko Pohjanmaan maakunnan. Ratkaisu oli onnistunut, sillä samalla kun Woodpoint sai vakaan isännän, Rannikon metsäkeskus hankki itselleen erinomaiset mahdollisuudet käytännössä edistää puutuoteteollisuutta Kansallisen metsäohjelman ja alueellisen metsäohjelman mukaisesti.

Pohjanmaalla on monipuolista ja dynaamista puualan teollisuutta. Woodpointin tavoitteena on alusta lähtien

ollut kehittää mekaanista puunjalostusta ja tehdä se niin pitkälle yrittäjien ehdoilla kuin mahdollista. Yrittäjien palaute on ollut enimmäkseen positiivista, mikä on ollut tärkein syy siihen, että rahoitusratkaisut on saatu kuntoon, ja toiminta on jatkunut.

Paikallista yhteistoimintaa ja kumppanuutta

Rannikon metsäkeskuksen johtokunta pitää mekaanisen puunjalostuksen kehittämistä niin tärkeänä, että Woodpointista päätettiin tehdä pysyvä osa metsäkeskuksen toimintaa. Tammikuusta 2005 lähtien Woodpoint on toiminut metsäkeskuksen omana yksikkönä. Edellytyksenä on, että toiminta tapahtuu kokonaan ulkopuolisella rahoituksella.

Simons Element Vöyrillä tuottaa sekä perinteisiä taloelementtipaketteja että avainvalmiita ratkaisuja kahdella eri linjalla.

Kuva: Sini Saares.

Talovalmistajat ja niiden alihankkijat toimivat tiiviisti yhteistyössä. Kuva on otettu SHR-Produktin tiloissa Pedersöressä. Yritys on erikoistunut kattoristikoiden valmistukseen. Kuva: Mårten Lövdahl.

Rahoituksen tärkeimmät tukipylväät ovat Pohjanmaan TE-keskus, Pohjanmaan Liitto, yritykset ja kunnat. Vakaimpana yhteistyökumppanina on ollut Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosasto ja sen maaseudun pien-yrityksiin kohdistuvat kehittämisvälineet. Woodpoint on ollut mukana myös Euroopan sosiaalirahaston kehittämisprojektissa.

Pohjanmaan liitto on ollut vuodesta 2001 lähtien yksi rahoituksen kulmakivistä, ja se mahdollistaa yhteistoinnin myös suurempien yritysten kanssa. Lisäksi Woodpoint hallinnoi Domus ad Danmark -projektia, joka on vienninedistämisprojekti puutalojen markkinointiksi Tanskaan.

Pohjanmaan maakunnan 250:stä puualan yrityksestä 202 on Woodpointin maksavia jäseniä. Johtokunnan päätöksen mukaan vuosittainen jäsenmaksu on 50–250 euroa yrityksen koosta riippuen. Jäsenmaksut ovat tärkeä osa yksityisestä rahoitusosuudesta, mutta se kertoo myös yritysten kehittymishalukkuudesta, sillä maksavat jäsenet myös käyttävät Woodpointin palveluita. Yrityskohtaisista toimenpiteistä ja muista palveluista laskutetaan erikseen.

Woodpointin jäsenyrityksillä on voimakas päättäväisyys sekä varsinaiseen toimintaan että yksikön johtoon. Woodpointin työvaliokunta koostuu kahdeksasta alan yrittäjästä, jotka päättävät operatiivisesta toiminnasta. Woodpointin varsinainen johtokunta koostuu rahoittajien, yhteistyökumppanien ja työvaliokunnan jäsenistä.

Woodpointin palvelut

Woodpointin jäsenyritysten painopistealueita ovat muun muassa sahaus ja höyläys, rakennus- ja sisustuspuusepän työt, puutalojen valmistus, komponenttiteollisuus sekä puupakkaukset.

Woodpoint tarjoaa jäsenyrityksilleen seuraavia palveluja:

- Toimii puualan verkostona ja yhdistävänä voimana.
- Neuvoa ja tarjoaa toimenpidepaketteja keskeisillä osa-alueilla kuten tekniikka ja tuotanto, markkinointi, rahoitusneuvonta ja investointiasiat.
- Ylläpitää puualan portaalia www.woodpoint.fi.
- Toimittaa neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Woodpointbladet-tiedotuslehteä.
- Järjestää opintomatkoja, yhteisiä messuosastoja ja näyttelyitä sekä tiedonkeruumatkoja ulkomaille.
- Järjestää kurssitoimintaa.

Toiminta on vuosien varrella keskittynyt erityisesti markkinointiin, tekniikkaan ja talousneuvontaan.

Woodpointin henkilökunta koostuu neljästä oman osa-alueensa asiantuntijasta. Yksikön päällikkö vastaa kokonaisuuden toimivuudesta sekä rahoituksesta. Koordinaattori hoitaa lähinnä investointiasioita ja tällä hetkellä myös Domus ad Danmark -osaprojektia. Tekninen neuvoja auttaa tuotantotekniikassa, konehankinnoissa, tarjouspyynnöissä sekä uusissa innovaatioissa. Markkinointineuvoja edistää asiakaskontakteja, auttaa mainonnan suunnittelussa ja toimittaa Woodpointbladet-lehteä, jonka levikki on noin 1 500 kappaletta.

UUDET TEKNOLOGIAT JA KEHITTYVÄT JAKELUKANAVAT LISÄÄVÄT PUUENERGIAN KÄYTTÖÄ

Muutos on käynnistynyt, puuenergia nähdään nyt laajempana kokonaisuutena kuin muutama vuosi sitten. Metsäkeskusten energianeuvonta ja innovointi on tuottanut tulosta.

Puuenergian käytön lisäämisessä avainasemassa ovat toimet, joilla edistetään polttopuun ja metsähakkeen saatavuutta ja markkinoille tuloa.

Pohjois-Karjalan metsäkeskuksessa on toteutettu useita puuenergian käyttöä edistäviä hankkeita. Parhaillaan käynnissä on Puuenergiamarkkinoiden kehittämishanke Roihu 2, jonka toimintakausi on 2004–2006. Tavoitteena on edistää energiapuun saatavuutta neuvomalla metsänomistajia, kehittämällä metsäyrittäjien toimintaa sekä tarjoamalla energiatuotteiden käyttäjille ja jaloistajille verkkopalveluja. Hanketta toteutetaan EU:n Tavoite 1-ohjelman rahoituksella sekä valtion, kuntien, hankkeeseen osallistuvien yritysten ja metsäkeskuksen rahoituksella.

Toimintaverkostoissa on vuoden 2005 loppuun mennessä ollut mukana 308 yrittäjää ja tilakohtaista neuvontaa on annettu 233 metsänomistajalle. Toiminta-alueena on Pohjois-Karjalan maakunta mutta keskeisenä ajatuksena on toimia esimerkkinä valtakunnalliselle kehittämistyölle.

Pilke ei ole vain ”pilkettä silmäkulmassa”

Pilke on ensisijaisista puuenergiälähteistä merkittävin kiinteä puupolttoaine sekä määrältään että kaupalliselta arvoltaan. Koko maassa pilkkeitä käytettiin vuonna 2001 noin 6,1 miljoonaa kuutiometriä. Tuolloin Pohjois-Karjalassa pilkkeiden käyttö oli 360 000 kiintokuutiometriä, nyt sen arvellaan olevan jo noin 400 000 kiintokuutiometriä

Kaupalliset pilkemarkkinat ovat myös virinneet, mutta tuottajien ongelmana on ollut pilkemarkkinoiden heikko tuntemus. Pilkkeiden ostajilla puolestaan on ollut epä-tietoisuutta, mistä pilkkeitä voi ylipäänsä ostaa. Ratkaisuksi kehitettiin yhteistyössä pohjoiskarjalaisten energiatoimijoiden kanssa verkossa toimiva energiapuuportaali, MottiNetti (www.mottinetti.com), jonka avulla pilkkeiden ostaminen ja myynti tapahtuu vaivatta.

Roihu 2- hankkeen aikana toiminta on laajentunut Pohjois-Karjalassa, ja vuoden 2005 lopussa myyjäverkotossa oli jo 67 pilkeyrittäjää. Myös pilkkeiden ostajat

ovat löytäneet MottiNetin. Portaalissa oli vuonna 2005 yli 100 000 kävijää.

Verkkopalvelut ovat laajentuneet myös valtakunnalliseksi. Pohjanmaalla ja Kainuussa toimii Halkoliiteri-niminen porttaali (www.halkoliiteri.com) ja Lapissa Lapin polttopuupörssi (www.polttopuuporssi.fi). Metsäkeskukset ovat olleet merkittäviä toiminnan kehittäjiä. Pohjois-Karjalassa tärkeimpiä yhteistyötahoja ovat olleet Pohjois-Karjalan Sähkö Oy ja Metsäntutkimuslaitos.

Ilman tietoa on hankala yrittää

Roihu-hankkeen toinen osakokonaisuus on energiapuun tuottaminen markkinoille metsänomistajien ja metsäpalveluyrittäjien yhteistyöllä. Hakkeen käyttöä edistetään muun muassa kehittämällä lämpöyrittäjätoimintaa. Pohjois-Karjalassa toimii tällä hetkellä 22 lämpöyrittäjien hoitamaa lämmityskohdetta ja uusia suunnitellaan 2–3 kohteen vuosivauhdilla.

Vuoden 2005 lopussa pohjoiskarjalaiset lämpöyrittäjät käyttivät haketta jo noin 20 000 kiintokuutiometriä vuodessa. Määrä on merkittävä, koska lähes kaikki tarvittava hake on tuotettu nuorten metsien hoitokohteista. Lämpöyrittäjätoiminta on siten myös merkittävää metsänhoidon edistämistä.

Lämpöyrittäjien ja muiden metsässä toimijoiden puunhankinnan avuksi on MottiNettiin kehitetty energiapuukohteiden välityspalvelu. Palvelu on saanut hyvän vastaanoton niin metsänomistajien kuin metsässä toimijoidenkin keskuudessa. Toiminnan yhtenä tarkoituksena on ollut kehittää metsävaratiedon käyttöä ja lisätä siten metsäsuunnittelun vaikuttavuutta.

Kehitys on johtanut metsäkeskusten yhteisen verkkopalvelun perustamiseen vuonna 2005. Uuden palvelun nimi on Metsään Palstat. Valtakunnallinen toiminta aloitetaan vuoden 2006 aikana. Metsään Palstat on ensimmäinen valtakunnallinen verkkopalvelu, joka on tarkoitettu sekä metsänomistajille että metsässä toimijoille kuten esimerkiksi metsänhoitoyhdistyksille, metsäpalvelu- ja energiayrittäjille ja metsäyhtiöille. Palvelulla

tehostetaan metsävaratiedon hyödyntämistä metsäyri-tyksissä. Palvelu löytyy osoitteesta <https://palstat.metsakeskus.fi>.

Latvusmassat useiden toimijoiden mahdollisuutena

Metsähakkeen korjuu on kehittynyt nopeasti. Pohjois-Karjalassa latvusmassan korjuu aloitettiin laajassa mittassa vuosituhaten vaihteessa, ja vuonna 2005 sitä käytettiin Pohjois-Karjalassa jo yli 100 000 kiintokuutiometriä. Määrä voisi olla suurempikin, mutta maakunnasta puuttuvat suuret metsähaketta käyttävät metsäteollisuuslaitokset. Metsähakkeen lisäkäytön taustalla ovat olleet muutamat suuret yhdyskuntien energiatarpeesta huolehtivat hakevoimalaitokset sekä kunnalliset lämpölaitokset.

Latvushaketta korjataan useilla eri menetelmillä. Roihu-hankkeen aikana on kehitetty työmenetelmää, jossa yhdistetään latvusmassojen korjuu ja metsänviljelyä edeltävä maanmuokkaus. Näin energiapuun hankintaa kehittämällä on edistetty myös metsänviljelyteknologian kehittymistä. Toimintamallilla on onnistuttu alentamaan metsänviljelyn kustannuksia ja metsänomistajat ovat olleet tyytyväisiä sekä työn laatuun että hintaan. Menetelmän käyttö on laajentunut Pohjois-Karjalan ulkopuolelle muun muassa Keski-Savoon, ja kuluvan vuoden aikana se otetaan käyttöön myös Kainuussa. Laittevalmistajan kanssa käydään neuvotteluja kaluston kaupallisen valmistuksen aloittamisesta.

Hakkuutähteen korjuu voidaan niveltää osaksi metsänuudistamisketjua ja alentaa siten kustannuksia. Kuvassa olevalla koneella voidaan tehdä maanmuokkaus ja kuljettaa latvusmassoja pois yhtä aikaa. Yksi kone – kaksi toimintaa. Ei pelkästään koneinnovaatio vaan myös logistinen innovaatio. Kuva: Heikki Karppinen.

Tulevaisuuden tavoitteet

Pilkkeiden käyttö kotitalouksissa lisääntyy, ja ostetut palvelut korvaavat omatoimista polttopuun hankintaa. Pilkkeiden teollisen tuotannon markkinat ovat laajenemassa hyvin voimakkaasti. Tämä luo pilkkeiden valmistus- ja jakeluteknologian kehittymiselle uusia mahdollisuuksia. Kehityssuuntana voi olla esimerkiksi sahaus-teknologian soveltamista pilkkeiden valmistukseen ja päivittäistavarakaupan tai jätteiden kuljetusteknologian soveltamista pilkkeiden jakelulogiikkaan.

Energiapuukohteiden ja palveluiden välittäminen verkossa on alkanut. Toimintamallin soveltamismahdollisuudet ovat laajat. Tiedon välittämistä verkon kautta tullaan laajentamaan myös muihin työlajeihin. Tavoitteena on tasapuolinen tiedonjakelu kaikille metsässä toimijoille. Näin luodaan uutta metsäyrittäjyyttä, uusia tuotteita ja uusia mahdollisuuksia palvelujen kehittämiseen.

Latvusmassan ja kantojen korjuun teknologisessa ja logistisessa kehityksessä ei ole vielä saavutettu kylläystilaa. Muuttunut puumarkkinatilanne, sahauskaspiteetin mahdollinen lasku ja kasvava energiapuun tarve luovat paineita kehittää teknologiaa ja korjuun logistiikkaa edelleen. Metsäteollisuus hoitaneen omien teollisuuslaitostensa metsäenergian saannin, mutta haasteena on turvata yhdyskuntien ja muun teollisuuden metsäenergiansaanti tasavertaisesti ja kilpailukykyisesti.

METSÄTALKKARI TÄYDENTÄÄ PERINTEISIÄ METSÄPALVELUJA

Metsäpalveluilla on kysyntää. Metsätalkkari-verkosto on eräänlainen metsällinen lähihoitajajärjestelmä, jonka kautta metsäpalveluita tarvitsevat metsänomistajat ja palveluita tarjoavat metsätyöntekijät löytävät toisensa.

Mökin huoltotyöt, lumityöt, rakennustyöt, metsänhoitotyöt, hakkuutyöt, polttopuut, tonttihakkuut, rakennustyöt – mökkiläisen ja metsänomistajan töiden lista on pitkä.

Metsätalkkari-hankkeen tavoitteena on kehittää verkosto metsäpalveluita tarvitsevien metsänomistajien ja palveluita tarjoavien paikallisten, metsätöitä osaavien henkilöiden välille.

Etelä-Savossa vuonna 2004 käynnistetty Metsätalkkari-hanke toimii Rantasalmen, Juvan, Puumalan, Sulkavan ja Joroisten kuntien alueella. Hanke on RAJUPUSU Leader-ryhmän hyväksymä EU-rahoitteinen hanke. LEADER+ -ohjelma on EU:n, valtion ja kuntien rahoituksella toteutettava maaseudun kehittämisohjelma, joka täydentää ja syventää muita maaseudun kehittämishankkeita ennen kaikkea paikallislähtöisellä toimintatavallaan ja monipuolisella toimijakunnallaan.

Mauri Kiiski neuvoa raivaussahan teroitusta Marjatta ja Sakari Ylöselle. Kuva: Esa Lappalainen.

Hankkeen yhteistyökumppaneina toimivat Etelä-Savon metsäkeskus, Itä-Savon, Keski-Savon ja Metsä-Savon metsänhoitoyhdistykset sekä Savonlinnan ammatti-instituutin Varpalan metsäkoulu. Hankkeessa on mukana metsätalkkareita kaikista toiminta-alueen kunnista.

Toimiva verkosto

Metsätalkkari voi olla alueella asuva metsänomistaja, tämän perheenjäsen, metsuri, metsäpalveluyrittäjä tai muu metsätyöstä kiinnostunut henkilö. Metsätalkkareiden tarjoamia palveluja ovat esimerkiksi erilaiset metsänhoitotyöt, metsätuhojen katsastaminen tai polttopuiden tekeminen.

Asiakkaiksi pyritään saamaan ennen kaikkea metsästään kauempana asuvia metsänomistajia. Metsätalkkarin työ työllistää metsätalkkareita muutamia viikkoja tai kuukausia vuodessa. Metsätalkkarin oma aktiivisuus ja osaaminen vaikuttavat asiaan ratkaisevasti.

Hankkeen tavoitteena on aikaansaada pysyvä toimintamalli ja verkosto, jonka avulla metsätalkkarien työ jatkuu ja laajenee itsenäisesti hankkeen päätyttyä.

www.metsatalkkari.fi etsii tekijät

Mukana on yli 30 metsätalkkaria, joista osa toimii metsäpalveluyrittäjänä, ja osa on työsuhteessa metsänhoitoyhdistykseen. Hankkeella on rohkaistu yrittäjiä erikoistumaan ja markkinoimaan omia töitään entistä tehokkaammin. Aktiivisimmat metsätalkkarit ovat investoineet uusiin koneisiin ja laajentaneet toimintaansa hankkeen myötä.

Metsätalkkarit ovat saaneet koulutusta muun muassa metsäsertifioinnista, markkinoinnista, tuotteistamisesta ja yrittäjyydestä. Metsätalkkareilla on yleensä vankka perusta metsänhoitotöiden osaamisessa. Koulutuksessa on syvennetty tarvittavia osa-alueita ja myös tuotu aivan uusia mahdollisia työläjejä tekijöiden ulottuville. Hanke on tuonut metsureille lisäosaamista muun muassa tonteilla tehtävien hakkuiden hallintaan.

Metsätalkkari-hankkeella on luotu internetiin markkinapaikka www.metsatalkkari.fi. Sieltä työvoimaa tarvitsivat löytävät sopivan tekijän tölleen helposti.

Alueen metsänomistajille on lähetetty tilakohtaisia markkinointikirjeitä taimikoiden ja nuorten metsien hoidon tarpeellisuudesta ja tarjottu talkkareita töihin. Tuloksissa on suuria vaihteluita. Joillakin alueilla töitä on saatu liikkeelle vähän, joillakin alueilla aktiivinen, yrittäjänä toimiva metsätalkkari on saanut markkinoiduista taimikonhoitotöistä käyntiin yli 80 prosenttia.

METSÄN MONIPUOLINEN HYÖDYNTÄMINEN TUKEE MAASEUDUN YRITTÄJYYTTÄ

Metsäyrittäjyyden ja metsäelinkeinojen kehittäminen ovat sekä valtakunnallisten että alueellisten ohjelmien painopisteitä. Kainuussa ennakoidaan kasvavaa kysyntää erityisesti metsuriyrittäjyydelle.

Vuoden 2003 hallitusohjelman maaseutupoliittisessa ohjelmassa painotetaan maaseudun yritystoiminnan toimintaedellytysten parantamista uusien toimintamallien avulla. Kainuun maakuntaohjelmaan on kirjattu metsäklusterin keskeisimpiin kehittämisalueisiin metsäyrittäjyyden ja metsäelinkeinojen kehittäminen. Kansallisen metsäohjelman ja Kainuun alueellisen metsäohjelman tavoitteissa on myös painotettu alan työvoiman ja yrittäjien kouluttamista ja kehittämistä. Kainuun metsä- ja puutalouden työohjelmassa metsäyrittäjyys on nostettu kärkihankkeeksi.

Maaseudulla on yhä enemmän sellaisia työn ja toimeentulon aihioita, joista ei helposti synny yritystoimintaa eikä kokoaikaisia työpaikkoja, mutta joiden tekeminen on yhteiskunnallisesti merkittävää. Näiden käyttöön saaminen edellyttää uusia keinoja kuten yrittäjyyden tukemista sekä työosuuskuntien ja sopimusjärjestelmien hyväksikäyttöä.

Metsä elinkeinona

Kainuussa on noin 15 000 metsätilaa, joista enää noin 1 200 harjoittaa myös maataloutta. Kun maatalous loppuu, on tilan löydettävä muita korvaavia elinkeinoja. Metsätalouden ja sivuelinkeinojen laajempi hyödyntäminen tarjoaa mahdollisuuden tilan säilymiseen ja asuttuna pitämiseen.

Kainuussa voisi huomattavasti suurempi osa metsänomistajista elää metsästä, jos metsänhoitoon panostettaisiin nykyistä enemmän ja tehokkaammin. Hyvällä metsänhoidolla voidaan perustaa perheille kannattavia metsätiloja ja näin ehkäistä maaseudun autioitumista. Mahdollisuuksia tähän on, sillä yli 250 hehtaarin metsätiloja on maakunnassa noin 90 kappaletta.

Kainuun maakunta- ja metsäohjelmissa uusia toimeentulolähteitä alueelle haetaan tulevina vuosina muun muassa luomu- ja luonnontuotteiden jalostuksesta, monipuolisesta elämys- ja luontomatkailutoiminnasta

ja uusiutuvien energiamuotojen, kuten metsäenergian hyödyntämisestä.

Mahdollisuudet luontomatkailun kehittämiseen alueella ovat hyvät, ja kehittämistyötä tehdään muun muassa Kainuun luontomatkailun pilottihankkeen kautta. Luontomatkailun kärkituotteita ovat esimerkiksi karhunkatseluotteet Kuhmossa ja Suomussalmella.

Jussi Määttä Kuhmosta suunnittelee oman yrityksen perustamista. Hän on mukana taimikonhoito- ja raivaussahakursseilla. Kuva: Rainer Haverinen.

Myös luonnontuotteisiin pohjautuvan elintarviketeollisuuden kehittämistyö on alueella vahvaa. Paikallinen ruoka on valjastettu matkailutuotteeksi, josta hyvä esimerkki on kulttuuriperinnöstä ponnistava, elämys tuotteena testattu Kalevalainen pitopöytä. Metsän eri hyödyntämistavat antavat siten monenlaisia mahdollisuuksia rakentaa maaseudun monipalveluyrittäjyyttä.

Metsäyrittäjyydellä kysyntää

Metsuripalvelun tuottajille on kasvava kysyntä. Metsäsektorin muutos on jatkuvaa; organisaatiot hakevat yhä ohuempia tuotantorakenteita ja keskittyvät ydintoimintoihinsa. Metsätaloudessa konetyönä tehtävät palvelut, kuten maanmuokkaus-, puunkorjuu- ja kuljetuspalvelut, on jo pitkään tuotettu yrittäjäpohjalta. Suuntaus on sama perinteisesti miestyönä tehtyjen viljely- ja metsänhoitotöiden kohdalla. Koneellistuminen etenee istutustyön ja hoitotöiden osalta, mutta täysin miestyön tarvetta koneilla ei koskaan voida korvata.

Myös yksityismetsänomistajien tarpeet muuttuvat ikääntymisen, sukupolvenvaihdosten, kaupunkilaistumisen ja naismetsänomistajien osuuden kasvaessa. Oman metsäomaisuuden hoitoon tarvitaan osaavia metsätyöpalvelun tuottajia. Metsäomaisuuden hoitavoitteet kasvavat Kainuussa myös entisestään alueellisen metsäohjelman toteuttamiskaudella.

Työtä metsissä siis on, mutta kasvava huoli onkin siitä, löytyykö metsurityölle tekijöitä tulevaisuudessa?

Metsuriyrittäjyyden kehittämistoimet Kainuussa

Kainuun metsäkeskus on tarttunut alan haasteeseen ja hallinnoinut useita metsuriyrittäjyyden kehittämistä tukevia hankkeita. Vuosina 2000–2002 kehittämisponnistukset suunnattiin yrittäjäpohjaisten osuuskuntametsureiden työllistymistä edistävään hankkeeseen, ja jatkohankkeessa rakennettiin metsuriyrittäjän laatukäsikirja.

Metsuriyrittäjyyden kehittämistoimintaa jatketaan Kainuussa edelleen, ja metsäyrittäjyys halutaan tuoda voimakkaammin esille alueen yhtenä elinkeinomuotona ja mahdollisena osana maaseutuyrittäjän toimeentuloa. Tältä pohjalta käynnistettiin syksyllä 2005 uusi Maaseudun elinkeinon monipuolistaminen – Metsä elinkeinona Kainuussa -kehittämishanke.

Monialayrittäjyys kiinnostaa

Kehittämishankkeen tavoitteena on saada Kainuuseen lisää metsäalan palveluja tuottavia, käytännön metsurityön osaavia yrittäjiä. Kohderyhmänä ovat kaikki metsätila-, metsuri- ja maaseudun monialayrittäjyydestä kiinnostuneet. Metsurityön kausiluonteisuuden haasteeseen hanke etsii keinoja kannustamalla monialayrittäjyyteen: Talvikautena voidaan toimia esimerkiksi lämpöyrittäjänä, mökkitalkkarina, tieisännöitsijänä tai luontopalveluja tuottavana yrittäjänä omien taitojen ja kiinnostuksen mukaan.

Yrittäjyydestä kiinnostuneita henkilöitä neuvotaan ja ohjataan yrityksen suunnitteluun ja käynnistämiseen liittyvissä asioissa. Samalla autetaan yritysten ja eri toimijoiden verkostoitumista.

Metsäalan ammattitaitoa ja yleistä yritystoimintaosaamista vahvistetaan koulutuksessa. Yritysoasaamiskoulutus toteutetaan yhteistyössä Kainuun TE-keskuksen kanssa. Koulutuksia järjestetään eri puolilla Kainuuta.

Hankkeessa kartoitetaan 50 potentiaalisen henkilön valmiudet ja mahdollisuudet ryhtyä omatoimiseen yrittäjyyteen tai yritystoiminnan laajentamiseen ja monialaistamiseen. Yrittäjille ja yrittäjyydestä kiinnostuneille järjestetään 10 koulutustilaisuutta, joihin tavoitellaan noin 100 osallistujaa. Tärkeimpänä tavoitteena on aikaansaada vähintään 10 yrittäjähenkilötyövuoden lisäys maakuntaan.

Metsä elinkeinona Kainuussa -hanke on Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) rahoittama. Rahoituksessa ovat mukana kaikki Kainuun kunnat, UPM-Kymmene Oyj, Stora Enso Oyj, Osuuskunta Metsäliitto, Tornator Oy, Metsähallitus, Kajaanin Metsäpalvelu Oy, Kuhmon Metsäkontio ja Metsäpalvelu Karhu, Kainuun Koneyrittäjät ry, Kainuun Metsänomistajien liitto sekä alueen metsänhoitoyhdistykset.

KESTÄVÄN METSÄTALOUDEN RAHOITUSLAKI SUUNTAÄ METSIEN HYVÄÄ HOITOA

Metsien hyvä hoito on tavoitteena laaja-alainen. Rahoituslain nojalla tuetaan niin puun-
tuotannon kestävyuden turvaamiseksi tehtäviä perinteisiä metsänhoito- ja metsänparan-
nustöitä kuin myös metsien monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä.

Kestävän metsätalouden rahoituksesta annetulla lailla, jäljempänä rahoituslaki, säädetään niistä kannustimis-
ta, joita valtio myöntää maanomistajille yksityismetsien
metsänhoito- ja metsänparannustöiden edistämiseksi.

Rahoitettavat työlajit ovat periaatteessa säilyneet ku-
takuinkin samoina vuosikymmeniä. Rahoitusehtoja ja
työlajien yksityiskohtaisia vaatimuksia on muutettu sen
mukaan, minkä on arvioitu parhaiten lisäävän maan-
omistajien kiinnostusta metsiensä hoitamiseen.

Voimassaolevan lain nojalla rahoitettavia työlajeja ovat
metsänuudistaminen, kulutus, nuoren metsän hoito,
energiapuun korjuu, metsänterveyslannoitus, kunnos-
tusoitus ja metsätien tekeminen. Lisäksi rahoitetaan
juurikäävän torjuntaa ja energiapuun haketusta. Met-
sien biologisen monimuotoisuuden ylläpitämiseksi
myönnetään ympäristötukea ja rahoitetaan metsäluon-
non hoitohankkeita.

Suurin osa yksityismetsissä tehtävistä Etelä-Suomen
metsien monimuotoisuusohjelmaa (METSO) edistävästä
toimenpiteistä rahoitetaan rahoituslain nojalla.

Rahoituslain tavoitteet

Valtion rahoituksen tavoitteena on turvata metsä-
talouden vaatimien pitkäaikaisten investointien toteutu-
minen tukemalla maanomistajia töiden suunnittelun ja
toteutuksen rahoituksessa. Viime vuosina valtion rahoit-
us on ollut lähes kokonaan avustustyyppistä tukea. Töi-
den kokonaiskustannukset ovat vuosittain noin 100
miljoonaa euroa, josta valtiontuen osuus on noin 60
miljoonaa euroa.

Kansallisen metsäohjelman valmistelun yhteydessä ar-
vioitiin valtion rahoituksen vuotuista tarvetta ohjelmas-
sa asetettujen metsänhoito- ja metsänparannustöiden
suoritemäärien toteuttamiseksi. Metsäohjelman hyväk-
symisen jälkeen valtion tuen määrä kasvoi vastaamaan
ohjelmassa esitettyä, ja valtion talousarviossa on vuo-
sittain osoitettu määrärahaa näihin töihin metsäohjel-
massa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Kansallisen metsäohjelman hyväksymisen jälkeen teh-
tyihin rahoitusehtojen muutoksiin ja uusiin rahoitetta-
viin toimenpiteisiin sekä myrskytuhoista aiheutuneiden,
ennalta arvaamattoman laajojen metsänuudistamistoi-
menpiteiden rahoitukseen on saatu metsäohjelmakau-
della myös rahoitusta.

Metsänhoito- ja metsänparannustöiden vuosittaisiin
suoritemääriin vaikuttaa puumarkkinoiden toiminta.
Valtion tukemien taimikonhoitotöiden laajuus on ver-
rannollinen hakkuiden laajuuteen – tosin muutaman
vuoden viiveellä. Toisaalta metsänperusparannustyöt,
joihin voidaan katsoa kuuluvan metsäteiden tekeminen
ja kunnostusojitus, edistävät metsien hoitoa ja käyttöä
alueilla, joilla puuvarat jäisivät ilman yhteiskunnan tu-
kea hyödyntämättä. Ohjaamalla valtion rahoitusta vä-
häpuustoisten tai vähäarvoista puulajia kasvavien met-
sien uudistamiseen edistetään tuottokykyisten metsien
uudistamista ja siten talouskäyttöön soveltuvien met-
sien mahdollisimman täysimääräistä hyödyntämistä.

Päättehakkuut ovat olleet metsäohjelmakaudella kor-
kealla tasolla, mikä on heijastunut myös tehtävien met-
sänhoitotöiden määriin. Nuoren metsän hoito -kam-
panja vuosina 1998–2002 ja sen jatkoksi suunniteltu
Hyvän metsänhoidon -kampanja edistivät neuvonnan
keinoin taimikonhoitotöiden ja nuorien kasvatusmet-
sien hoitotöiden suoritemäärien kasvua 1990-luvun
puolivälin alhaisista toteutusmääristä. Rahoituslain eh-
toja oli tarpeen tässä yhteydessä tarkistaa siten, että
valtion rahoituksella voitiin tukea kampanjoiden onnis-
tumista ja vaikuttaa osaltaan suoritemäärien kaksinker-
taistumiseen.

Kiinnostus puuenergian käytön lisäämiseen on kasva-
nut uusiutuvan energian käytölle asetettujen, valtakun-
nallisten tavoitteiden myötä. Energiapuun korjuun ja
haketuksen edistäminen on otettu huomioon myös ra-
hoitusehtoja tarkistettaessa. Valtion rahoitustuesta
käytetään vuosittain yli 40 prosenttia nuoren metsän
hoitotöihin, energiapuun korjuuseen ja haketukseen.

Metsien terveyteen pitkäaikaisesti vaikuttavana toi-
menpiteenä juurikäävän torjunnan tukiehtoja tarkistet-

tiin Kansallisen metsäohjelmakauden alussa. Näin turvattiin kesähakkuiden jatkuminen leimikoissa, joissa juurikäävän leviämiskäsi on suuri. Kannon nosto palvelee sekä tehokkaana juurikäävän torjuntamenetelmänä että lisää puuenergian käyttöä. Menetelmän käyttö vaatii kuitenkin nykyistä tarkempaa tutkimustietoa.

Kansallisessa metsäohjelmassa metsätien tekemisen painopistettä esitettiin siirrettäväksi uuden tien rakentamisesta metsätien perusparannukseen. Tien perusparannuksen rahoitusedellytyksiä ja rahoitusehtoja tarkistettiin metsäohjelmakauden alussa, ja näin onnistuttiin lisäämään maanomistajien kiinnostusta teiden perusparannukseen. Maa- ja metsätalousministeriö on lisäksi vuosittain määrärahojen jaosta tekemässään päätöksessä erityisesti kiinnittänyt huomiota siihen, ettei uusia metsäteitä tule hyväksyä rahoitettavaksi yhden tilan hankkeina muuta kuin erityisistä syistä. Tien perusparannusten osuus tien tekemisessä muodostaakin jo yli 80 prosenttia.

Kunnostusojituskohteiden arviointiin tarkemmat kriteerit

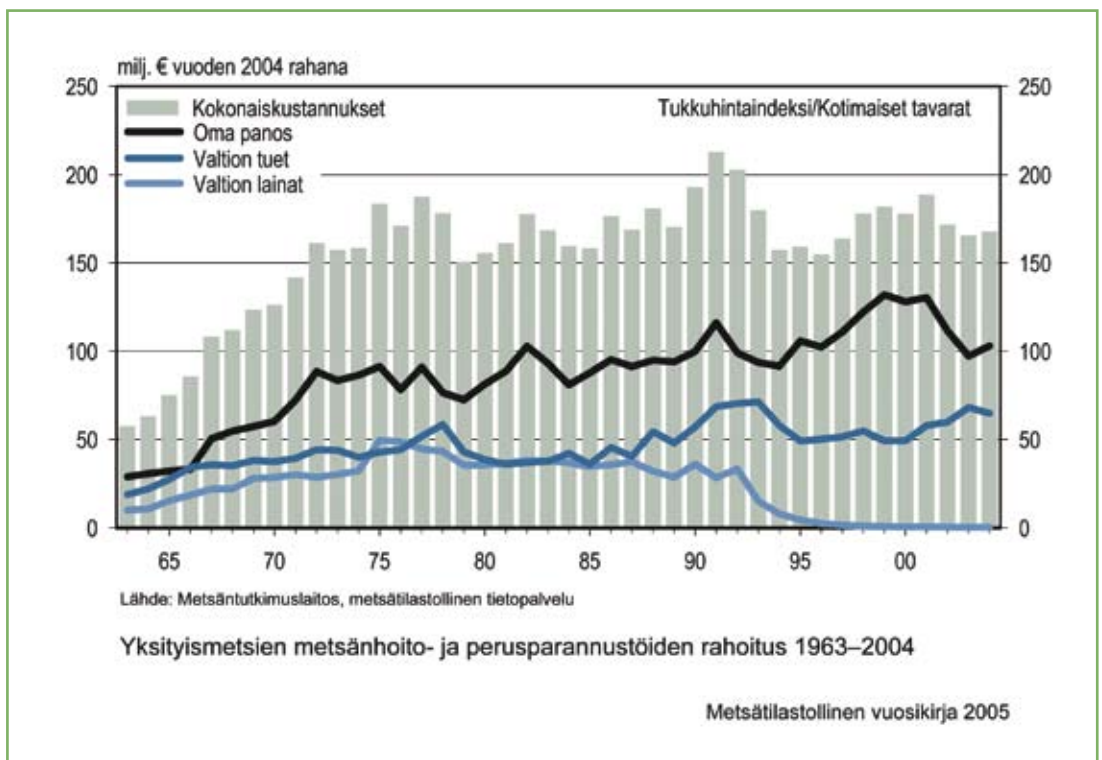
Kunnostusojituksen määrät sen sijaan eivät ole lähteneet metsäohjelmakaudella kasvuun arvioidulla tavalla. Mäntykuitupuun alhainen kysyntä ja tilojen yhteis-

hankkeina toteutettavien kunnostusojitusten aikaansaamisen vaikeutuminen aikaisemmin tehtyihin ojitushankkeisiin verrattuna ovat osaltaan vaikuttaneet työmäärien jäämiseen vuosittain noin 60–70 prosenttiin metsäohjelmassa asetetuista tavoitteista.

Syitä tähän on useita. Metsätalouden kannattavuus ojitetuilla alueilla on keskimäärin heikompaa kuin kangasmailla. Korjuukustannukset ovat korkeat ja kunnostusojitustöiden ja vesiensuojelutoimenpiteiden suunnittelu ja toteutus vaativat asiantuntemusta.

Työ- ja suunnittelumenetelmiä parantamalla töiden tuottavuutta on tulevaisuudessa nostettava. Metsäntutkimuslaitokselle onkin annettu tehtäväksi selvittää, kuinka suurella osalla ojitusalueita pystytään pelkillä hakkuilla säilyttämään alueen vesitalous tasapainossa, ja mitkä alueet vaativat sekä kunnostusojitusta että hakkuuta. Tämä vaatii aikanaan ojitettujen alueiden tarkkaa inventointia ja inventointikriteerien luomista käytännön toimijoita varten.

Metsäntutkimuslaitoksen selvityksen perusteella on toivottavasti mahdollista suunnata valtion edistämistoimet kunnostusojituskohteille siten, että toiminnan tuottavuus kasvaa ja maanomistajat kiinnostuvat nykyistä enemmän kunnostusojitusalueiden metsien hoidosta ja käytöstä.

AJANTASAINEN METSÄVARATIETO NEUVONNAN JA OPERATIIVISEN SUUNNITTELUN VÄLINEEKSI

Metsien hoitoa ja käyttöä koskevassa päätöksenteossa on ajantasainen, kattava ja laadukas metsävaratieto ensiarvoisen tärkeää. Se parantaa neuvonnan vaikuttavuutta, metsänhoitotöiden laatua ja kustannustehokkuutta.

Sisä-Savossa aloitetun hankkeen tavoitteena on kehittää menetelmä, jolla metsävaratiedot ja myös toimenpide-esitykset voidaan pitää jatkuvasti metsässä tapahtuvien muutosten tahdissa. Lisäksi selvitetään, miten ajantasainen metsävaratieto vaikuttaa metsän hoidon aktiivisuuteen, hakkuiden ja metsänhoitotöiden määrään sekä laatuun.

Pohjois-Savon TE-keskuksen rahoittama kehittämishanke toteutetaan yhteistyössä Pohjois-Savon metsäkeskuksen, Metsäntutkimuslaitoksen, Sisä-Savon metsänhoitoyhdistyksen ja metsäyhtiöiden kesken. Metsäkeskuksen vetämä hanke toteutetaan vuosina 2004–2007, ja se rahoitetaan Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) kautta.

Projekti kohdistuu pääosin metsän kasvatuksen alkuvaiheeseen metsän perustamisesta ensiharvennukseen. Nuorten metsien hakkuu- ja hoitoesitykset on tarkennettu projektialueella tavanomaisesta metsäsuunnittelusta poiketen alkuinventoinnin yhteydessä vuoden tarkkuudelle ensimmäisen viisivuotiskauden ajaksi.

Toimenpide-esityksistä tuotetaan tilakohtaiset toimenpideohjelmat, joiden toteutumista seurataan vuosittain saatavien päivitystietojen avulla.

Projektialueen metsänomistajat pidetään ajan tasalla omien metsiensä tarpeista vuosittain laadittavin tiedottein ja seurantaraporttein. Toimenpideohjelmien tiedot ovat metsäsektorin muiden toimijoiden käytettävissä metsänomistajan luvalla.

Solmutieto pohjana

Kehittämishankkeen alkuperäisiksi pilottialueiksi valittiin kolme eri-ikäistä, Solmu-menetelmällä suunniteltua aluetta. Solmu-menetelmä on metsäkeskusten pc-pohjainen, nimenomaan metsäsuunnitteluun räätälöity kartta- ja paikkatietosovellus. Keväällä 2006 hanketta laajennettiin tarkemman toimenpidemäärittelyn osalta kaikille metsäkeskuksen kesän 2006 suunnittelualueille Sisä-Savossa. Laajennus oli tarpeen, jotta projektissa

käsittävä päivitystiedon määrä nousisi riittävälle tasolle sähköisesti tapahtuvan päivityksen testaamista varten.

Ensikokemusten mukaan Solmu-pohjainen metsävaratieto on käyttökelpoista päivitysmenetelmän perusmateriaaliksi. Metsäsuunnittelijoiden erilaisista maastotyötavoista johtuvat tiedon kuvauserot vaikeuttavat jonkin verran tietojen käytettävyyttä. Kaikki tieto pitäisi kerätä samalla ”sapluunalla” tietokoneella tapahtuvan käsittelyn helpottamiseksi ja tarkentamiseksi.

Vuoden tarkkuudella tapahtuva toimenpideajoitus osoittautui projektin alkuinventoinnissa ennakoitua vaativammaksi tehtäväksi. Toimenpiteen kiireellisyys määrittely onnistuu viiden vuoden jaksoihin useimmilta suunnittelijoilta silmävaraisesti arvioiden, mutta vuoden tarkkuudelle ajoittamisessa on käytettävä apuna harvennuskalleja ja kasvuennusteita. Alun perin oikein kerätty Solmu-tieto luo hyvän pohja myös toimenpiteiden tarkan toteuttamisajankohdan määrittelylle.

Päivitys haasteellista

Ajantasainen metsävaratieto -kehittämishankkeen päivityksessä kokeillaan manuaalisen päivityksen ohella myös sähköistä päivitystä. Päivityksen ohjelmointityöstä hankkeessa vastaa Bitcomp Oy. Tavoitteena on kehittää päivitysohjelma, jolla tietokantaa voidaan päivittää normaalin linjayhteyden lisäksi myös internetin tai puhelinverkkojen kautta, jopa matkapuhelimella.

Kattavan päivitystiedon saanti on usein todettu ongelmalliseksi. Tässä hankkeessa päivityksen perustietolähteinä ovat metsäkeskuksen viranomaistoiminnolle tehtävät metsänkäyttöilmoitukset sekä metsänuudistamisen ja nuoren metsän hoidon toteutusilmoitukset. Näistä ilmoituksista saatavia tietoja täydennetään suoraan metsänomistajilta pyydytyillä toteutustiedoilla. Hankkeessa kokeillaan myös mahdollisuutta siirtää tiedot metsänhoitoyhdistyksen toteuttamista metsänhoitotöistä suoraan metsänhoitoyhdistyksen tietokannasta metsäkeskuksen tietokantaan.

Ajantasaisen tiedon vaikutus metsänhoitoon

Metsäntutkimuslaitos tutkii hankkeessa metsänhoidon aktiivisuuden eroja perinteisellä alueella ja jatkuvasti päivitettävillä alueilla sekä selvittää kasvumallien toiminnan luotettavuutta.

Metsänhoidon aktiivisuudesta saadaan tietoa vertaamalla keskenään tehtyjen metsänhoito- ja hakkuutöiden määriä ja laatua perinteisellä alueella ja päivitettävillä alueilla. Kasvumallien toimivuuden selvittämiseksi mitattiin kesällä 2005 lähes sata koealaa neljältä eri ositteelta. Mielenkiintoisimmat tutkimustulokset saataaneen nuorten ja varttuneiden kasvatusmetsien OMT-pohjaisten viljelykuusikoiden koealoilta. Pohjois-Savon metsätaloudessa näillä kasvupaikoilla ja puustoilla on suuri merkitys.

Kehittämishankkeen tuloksia

Sisä-Savon kehittämishanke on kohta puolivälissä, ja hankkeessa siirrytään alkuvaiheesta aktiiviseen päivitykseen. Konkreettisia tuloksia on jo käytettävissä. Lähes 20 000 hehtaarilla projektialueen metsänomistajat ovat saaneet tai saavat tilojensa nuorten metsien hoitoon ja hakkuisiin toimenpide-esitykset vuoden tarkuudelle ajoitettuina.

Metsänomistajien ohella toimenpide-esityksistä hyötyvät myös metsäsektorin muut toimijat, sillä tarkkojen esitysten vuoksi palveluiden markkinointi ja varsinaiset työt voidaan käynnistää heti, jopa ilman ennakoivaa maastokäyntiä. Saadut kokemukset voidaan hyödyntää myös omien tietojärjestelmien kehittämistyössä.

Aluetasolla toimenpide-esityksistä tehtävät yhteenvedot antavat entistä paljon tarkemmat tiedot vuosittaisista metsänhoito- ja ensiharvennustarpeista kyläkunnittain. Tämä parantaa mahdollisuutta arvioida metsätalouden työllistävyyttä sekä työvoiman ja konekaluston tarvetta alueellisesti. Myös ensiharvennusten ja hoitotöiden keskittäminen onnistuvat paremmin.

Hanke tarjoaa myös hyvän tilaisuuden arvioida tietojärjestelmien osalta sitä, mitä kunkin toimijan on järkevää tehdä itse, mitä kannattaa tehdä yhdessä ja mitkä palvelut ostaa. Parhaassa tapauksessa hankkeesta syntyy metsäalalle toimintamalli, jolla metsän "perusinfra" eli alueellinen metsävaratieto pidetään yhteistyöllä keskitetysti ajan tasalla kustannustehokkaasti.

Lopullinen hyödynsaaja onnistuneista ratkaisuista on metsänomistaja. Neuvonnan laatu paranee ja toimijoiden tietojärjestelmien tehokkaammasta ylläpidosta saadaan kustannussäästöjä. Yhteiskunnan kannalta uuden toimintamallin hyötynä on laadukkaan metsävaratiedon ja neuvonnan parempi vaikuttavuus yksityismetsien hoitoon ja hyödyntämiseen.

Ajan tasalla oleva metsävaratieto parantaa metsien hoito- ja hakkuutöiden suunnittelua ja ajoitusta sekä neuvonnan vaikuttavuutta. Kuva: Hannu Huttu.

KESTÄVÄN METSÄTALouden MAHDOLLISUUDET TUTUIKSI METSÄNOMISTAJILLE

Henkilökohtainen neuvonta todettiin tuloksekkaimmaksi Kaakkois-Suomen, Häme-Uusimaan ja Rannikon metsäkeskusten yhteisessä Markkoja Metsästä Kestävästi -neuvontaprojektissa.

Projekti käynnistyi Kaakkois-Suomen alueellisesta metsäohjelmasta 2001–2005, jossa korostettiin metsänomistajan neuvonnan merkitystä kestävä metsätalouden edistämiseksi. EU:n kehittämishankkeiden tavoitteeksi kirjattiin seuraavasti: ”Neuvonnallisen yhteistyön kehittäminen metsänomistajien metsänkäytön tehostamiseksi”. Muissa metsäkeskuksissa oli saman tavoitteen hankkeita toteutuksessa tai toteutettu, joten yhteinen tavoite löytyi helposti.

Kaikki metsätalouden keskeiset sidosryhmät olivat mukana alusta lähtien. Hankkeen peruslinjoiksi sovittiin seuraavat:

- Osa metsänomistajista on jäänyt tehokkaan metsällisen neuvonnan ulkopuolelle neuvontaresurssien puutteen sekä metsänomistajakunnan rakennemuutoksen vuoksi.
- Kohderyhmänä ovat perikunnat, uudet metsänomistajat sekä ne metsänomistajat, joiden metsissä on keskimääräistä runsaammin metsänhoito- ja -parannustarvetta. Tällaiset metsänomistajat eivät myöskään yleensä ole olleet yhteydessä metsäalan toimijoihin pitkään aikaan.
- Hanke toteutetaan yhteisenä ylimaakunnallisena hankkeena Kaakkois-Suomen, Häme-Uusimaan ja Rannikon metsäkeskusten alueella, koska pääkaupunkiseudulla asuu runsaasti näiden metsäkeskusten alueiden metsänomistajia. Yhteisesti toteutettuna myös hankkeen hallinnointi on tehokkaampaa.
- Pääasiallisimpina toimenpiteinä ovat tilakohtainen neuvonta sekä ryhmäneuvonta. Hankkeen aikana julkaistiin myös projektin omaa ”Mene metsään” -tiedostuslehteä.

Vastuullisena projektin vetäjänä toimi Kaakkois-Suomen metsäkeskus ja vastuullisena rahoittajana Kaakkois-Suomen työvoima- ja elinkeinokeskus. Kaakkois-Suomen metsänhoitoyhdistysten, Häme-Uusimaan metsäkeskuksen ja metsänhoitoyhdistysten sekä Ran-

nikon metsäkeskuksen kanssa tehtiin TE-keskuksen ohjeistama konsortiosopimus. Muita yhteistyökumppaneita olivat Stora Enso Oyj, UPM-Kymmene Oyj sekä Osuuskunta Metsäliitto.

Tulokset ovat olleet erittäin hyviä

Jo ennestään tiedettiin, että metsänomistajan henkilökohtainen neuvonta tuottaa parhaimman tuloksen, ja hankkeessa tehdyt tilakäynnit vahvistivat asian. Tilakäyntejä tehtiin 3 453, hakkuuehdotuksia 2,21 miljoonaa kuutiometriä 20 629 hehtaarille, ja metsänhoito- ja luonnonhoitotöitä ehdotettiin 22 177 hehtaarille.

Tilakäynnit tavoittivat 6,5 prosenttia alueen kaikista metsänomistajista (Kaakkois-Suomessa jopa noin 10 prosenttia), joten hankkeen aikana tavoitettiin merkittävä osa metsänomistajista. Nämä metsänomistajat ovat lisäksi niitä, joiden metsät tarvitsivat eniten hoitoa ja hakkuuta.

Ehdotettujen hakkuu- ja hoitotöiden työllistävä vaikutus on yli 400 henkilötyövuotta.

Hankkeen vaikuttavuutta selvitettiin metsänomistajien haastattelukyselyllä, johon osallistui 321 metsänomistajaa eli noin 10 prosenttia tilakäynnin kohteista. Tulosten mukaan sovitut työt ovat toteutuneet tai toteutumassa yli 90 prosenttisesti.

Ryhmäneuvonnassa ei aivan päästy tavoitteisiin, sillä kysyntää ei ollut riittävästi. Ryhmäneuvontapäiviä järjestettiin 66 ja osallistujia oli yhteensä yli 1 500.

Merkittävä hankkeen saavutus on ollut metsänomistajien perusneuvonnan tuotteistaminen: neuvontamateriaalin ja ryhmäneuvontakurssien kehittäminen ja erityisesti pääkaupunkiseudulla asuvien metsänomistajien neuvonnan vakinaistaminen.

Metsänhoidonnuvoja Jouko Porkka ja metsänomistaja Emil Suomalainen Nuijamaalta kuusen taimikonhoitokohteella.
Kuva: Timo Weckroth.

Hankkeen tulosten arviointi

Hankkeen ohjausryhmä piti viimeisen kokouksensa huhtikuussa 2006 ja totesi hankkeen onnistuneen erittäin hyvin. Samalla ohjausryhmä painotti, että konkreettisten toimenpiteiden – toteutuneet ja toteutuvat hakkuu- ja hoitotyöt työllisyysvaikutuksineen – lisäksi on jatkettava hankkeessa hyviksi koettuja käytäntöjä ja toimintamalleja.

Jatkotoimien osalta painotetaan seuraavia asioita:

- Kaikkien keskeisten metsätalouden toimijoiden (metsäkeskukset, metsäteollisuus ja metsänhoitoyhdistykset) kannattaa jatkossakin tehdä yhteistyötä metsänomistajaneuvonnassa.
- Markkoja Metsästä Kestävästi -hankkeen yhteydessä syntyneitä "tuotteita" (metsänomistajien perusvalmiuksien lisääminen ja ylläpitäminen henkilökohtaisella neuvonnalla, pääkaupunkiseudulla asuvien metsänomistajien ja nuorten erityiskohderyhmien huomioiminen) on edelleen kehitettävä ja toteutettava.
- Rahoitus tulee turvata toimijoiden yhteisellä rahoituksella ja lisäksi tulee selvittää uuden EU-ohjelmakauden rahoitusmahdollisuudet.

Kaikki hankkeessa mukana olleet toimijat sitoutuivat edistämään näitä toimintalinjoja myös jatkossa. Kukin toimija tietenkin päättää itsenäisesti uusiin hankkeisiin ryhtymisestä. Tärkeää on vakiinnuttaa toimintatavat osaksi normaalia toimintaa.

MAASEUDUN YKSITYISTIET KUNTOON

Yksityisteiden kunnon ylläpitäminen ja kehittäminen vaativat rahoitusta mutta erityisesti tienpidon hallinnon osaamista. Tiekunnat ovat paljon vartijoina, sillä yksityistiet ovat tärkeä osa kannattavaa metsätaloutta ja elinvoimaista maaseutua.

Yksityistiet ovat tärkeä osa Suomen metsätalouden kuljetusverkkoa. Tämän hiussuoniston kautta aloittaa matkansa pääosa metsäteollisuuden ja puun käyttöön perustuvan energiantuotannon raaka-aineesta. Yksityistiet ovat välttämättömiä niin teollisuudelle kuin puuta yksityisteiden varsilla tuottaville metsäomistajille.

Valtiovalta on myös tunnustanut asian tärkeyden. Kestävän metsätalouden rahoituslain avulla valtio tukee erityisesti metsätalouden tarpeita palvelevan metsätieverkoston rakentamista ja perusparantamista.

Yksityistiet ovat myös tärkeä liikenneväylä maaseudulla asuville ja toimeentulonsa saaville ihmisille. Vireä, asuttu maaseutu edistää metsätalouden mahdollisuuksia saada työvoimaa metsänhoidon ja puunkorjuun tehtäviin tulevaisuudessakin.

Teiden kunto rapistunut

Yksityistiet ovat rapistuneet 1990-luvun laman jälkeisinä vuosina. Rapistumiseen on monia syitä. Tienpitoon kohdistettu julkinen rahoitus on vähentynyt, muuttoliike maaseudulta taajamiin on kiihtynyt ja väestön ikääntyminen vaikuttaa. Erityisen huolestuttavaa on myös tienpitoon liittyvän osaamisen väheneminen tai jopa puuttuminen.

Metsäkeskukset ovat tärkeitä toimijoita yksityistieverkoston osalta. Erityisesti tämä koskee metsäteitä, mutta myös muuta yksityistieverkostoa. Lapin metsäkeskus tiedosti 1990-luvun lopussa yksityisteitä koskevat ongelmat ja käynnisti Yksityistiet kuntoon -projektin. Tämän pilottihankkeen tulosten pohjalta lähdettiin suunnittelemaan lokakuussa 2002 työnsä aloittanutta "Maaseudun yksityistiet kuntoon 2002–2006" -projektiä. Samanlaisia projekteja on sittemmin käynnistetty muissakin metsäkeskuksissa.

Tavoitteena tienpidon osaamisen parantaminen

Hankkeen tavoitteena on paneutua nimenomaan tienpitoon liittyvän osaamisen puutteisiin. Puutteet koskevat yksityisteiden tiekuntien hallintoa, teiden kunnossapitoa ja perusparantamista. Pääpaino on niissä tie-

kunnissa, joiden vaikutuspiirissä on pysyvää asutusta. Metsäkeskuksen palvelutuotanto palvelee niitä tiekuntia, joilla on oikeus saada kestävän metsätalouden rahoituslain mukaista tukea teiden rakentamiseen ja perusparantamiseen.

Osaamista parannetaan tiedottamisen ja neuvonnan keinoin, tuottamalla asiakastiekunnille suunnattuja palveluja, järjestämällä koulutusta ja kehittämällä yhteistoimintaa.

Lappiin on luotu tieisännöitsijöiden verkosto, joka palvelee yksityisteiden tiekuntia hankkeen päätyttyä. Tieisännöitsijäverkoston luomisessa päävastuu on Suomen Tieyhdistyksellä ja metsäkeskus toimii Tieyhdistyksen kumppanina.

Hanke käynnistyi luetteloimalla ne tiekunnat, joille hankkeen palveluja voitaisiin markkinoida. Tiekunnille pidettiin 22 tiedotustilaisuutta eri puolilla Lappia niissä 13 kunnassa, jotka ovat mukana hanketta rahoittamassa. Tilaisuuksissa kerrottiin hankkeet palveluista ja eri lähteistä saatavista rahoitusmahdollisuuksista.

Tiedotustilaisuuksiin osallistui yhteensä 407 tiekuntien, kylätoimikuntien ja kuntien edustajaa. Näiden tilaisuuksien yhteydessä luotiin yhteydet huomattavaan osaan hankkeeseen myöhemmin sitoutuneista asiakastiekunnista.

Tiekunnat toimimaan

Hankkeeseen otettiin neljän vuoden aikana asiakkaaksi 120 yksityisteiden tiekuntaa. Huomattava osa näistä tiekunnista oli ns. nukkuvia, joiden toiminta käynnistettiin hankkeen ansiosta uudelleen.

Asiakastiekunnille suunnattavia palveluja ovat muun muassa tiekuntien kokousten järjestäminen, osakasselvitykset, tieyksikköjakojen päivittäminen sekä teiden perusparannussuunnitelmien laatiminen.

Perusparannussuunnitelmia tehdään hankkeen aikana noin 80 tiekunnalle, yhteensä noin 240 kilometriä. Tiekuunnan oman rahoituksen tulee kohdistua tasapuolisesti tiekuunnan osakkaisiin. Hankkeen kautta on laadit-

tu tieyksikköjakoehdotuksia lähes kaikille perusparannussuunnitelman teettäneille tiekunnille.

Lähes kaikilla tiekunnilla, joille perusparannussuunnitelma on tehty, on ollut mahdollisuus hakea julkista tukea töiden toteuttamiseen. Valtaosa tuesta tulee Yksityistielain mukaan. Toinen kanava tuen saamiseksi on Lapin TE-keskuksen teemarahoitus maaseudun pien-tiestön kehittämiseksi Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) kautta. Hankerahoituksesta EU:n osuus on 45, valtion 30 ja kuntien 15 prosenttia. Yksityisen rahoituksen osuus on 10 prosenttia, ja se kerätään tiekunnilta ja koulutettavilta vastikkeina hankkeen palveluista.

Tiekunnille suunnattu koulutus ja tieisännöitsijäverkon luominen ovat oleellinen osa hankkeen toimintaa. Vuosina 2004 ja 2006 on järjestetty yhteensä 20 koulutustilaisuutta tiekuntien toimijoille. Osallistujia on ollut lähes 350.

Tieisännöitsijöiden koulutus järjestettiin vuonna 2005. Siihen osallistui yhdeksän lappilaista, vuonna 2006 yri-tystoimintansa aloittavaa tieisännöitsijää.

Projektin molempia osia hallinnoi Lapin metsäkeskus. Yhteistyö eri sidosryhmien kanssa on kehittämishank-

keen kivijalka. Lappilaisten tiekuntien lisäksi tärkeim-
mät sidosryhmät ovat hankkeessa mukana olevat kun-
nat, Lapin TE-keskus, Tiehallinto, Suomen tieyhdistys se-
kä tiekunnille palveluja tarjoavat yrittäjät ja koulutta-
jat.

Tieisännöitsijöistä uusi yrittäjäkunta

Hankkeiden avulla on saatu aktiiviseen toimintaan 120 lappilaista yksityisteiden tiekuntaa. Tie kuntien hallin-
nossa olevia on perehdytetty ja koulutettu toimimaan
säännöllisesti myös hankkeen päätyttyä. Nämä tiekun-
nat toimivat myös esimerkkeinä muille tiekunnille.

Hankkeiden tuloksena on laadittu parannussuunnitel-
mia yksityisteille ja opastettu tiekuntia rahoituskysy-
mysten ratkaisemisessa. Suunnitelmien toteuttaminen
on hyvässä vauhdissa ja parantuneet tiet vievät viestiä
aktiivisen toiminnan hyödyistä.

Lappilaiset tieisännöitsijät, uusi yrittäjäkunta, jatkavat
itsenäisinä yrittäjinä projektin aloittamaa työtä, tiedot-
tamista tiekunnille tarjolla olevista palveluista ja käy-
tännön palvelujen tarjontaa.

Inarin Lusmanniemen yksityistien vaikutusalueella on metsien lisäksi loma- ja pysyvää asutusta. Kuva: Sirpa Ollila.

YHTEISHANKE PARANTAA KUNNOSTUSOJITUKSEN KANNATTAVUUTTA

Pohjois-Pohjanmaalla on kehitetty toimintamalli, joka parantaa kunnostusojitushankkeiden kannattavuutta. Tavoitteena on, että metsänomistaja saa kaikki suometsän tarpeet kerralla kuntoon.

Kalajokilaakson metsänhoitoyhdistyksen ja Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskuksen kehittämään palveluun kuuluvat ojalinjojen suunnittelu ja aukaisu, ojen kaivu, tarvittavat hakkuu- ja hoitotyöt, ravinnetilanteen selvitys neulasnäytteiden avulla sekä terveyslannoitukset. Puut korjataan metsänhoitoyhdistyksen toimesta ja myydään yhteismyyntinä.

Toimintamalli syntyi Kalajokilaakson metsänhoitoyhdistyksen Toimeentuloa metsästä –hankkeen tuloksena, joka toteutettiin Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen,

alueen kuntien ja metsänhoitoyhdistysten rahoittamana vuosina 2001–2005. Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus ja Metsäntutkimuslaitos olivat yhteistyökumppaneina mukana.

Suometsä kuntoon –palvelutuotteen periaatteena on ”yhden luukun” –toimintamalli. Metsänhoitoyhdistys ja metsäkeskus valitsevat suometsäalueen, jossa on tarvetta sekä kunnostusojitukseen että muihin metsänhoitotöihin ja hakkuisiin. Sopiva tilamäärä on noin 10–20 tilaa tilojen pinta-alasta riippuen.

Puunkorjuu, kunnostusojitus ja terveyslannoitus toteutetaan kustannustehokkaimmin yhtä aikaa. Kuva: Pekka Väisänen.

Yhteishanke yksilöllisesti

Metsänhoitoyhdistys ja metsäkeskus valitsevat hankkeelle vastuuhenkilöt, jotka ottavat yhteyttä kaikkiin alueen metsänomistajiin ja sopivat yhteisen palaverin pidosta tai henkilökohtaisesta tapaamisesta. Ennen henkilökohtaisia tapaamisia alueelta kerätään metsäkeskuksen toimesta metsävaratieto, jonka perusteella metsänomistajalle voidaan tehdä valmiiksi kirjallinen kustannus- ja tuottoarvio oman tilan osalta.

Jokainen alueen metsänomistaja saa arvion siitä, mitä hanke maksaa, paljonko siihen saadaan valtion tukea ja paljonko puun myynnistä tulee tuloja. Yhteishanke käynnistetään näin jokaisen metsänomistajan kanssa erikseen sopien.

Metsäkeskus hoitaa oijen ja mahdollisen pengertien suunnittelun ja aikanaan myös oijen kaivutyöt. Metsänhoitoyhdistys puolestaan vastaa ojalintojen aukaisusta ja tarpeellisista harvennushakkuista kunkin metsänomistajan kanssa sovitun mukaisesti. Metsänhoitoyhdistys huolehtii metsänomistajien puolesta puiden markkinoinnin. Yhdistys vastaa myös tarvittavista ravintoaineteiden oston ja terveyslannoituksista.

Ensimmäinen uuden toimintamallin mukainen yhteishanke toteutettiin Ylivieskan Kantokylän Keltamaassa, jossa 28 metsänomistajan omistamalla suometsäalueella on työt käynnissä. Kaikki alueen metsänomistajat lähtivät hankkeeseen mukaan, ja palaute on ollut erittäin positiivista.

Keltamaan alueen kokonaisala on 120 hehtaaria ja se muodostuu 32 pienestä metsäpalstasta. Alueelle on suunniteltu oja noin 30 kilometriä ja kolme kilometriä pengertietä puunkorjuuta ja muuta kulkemista helpottamaan. Myytävää ainespuuta alueelta kertyi noin 3 500 kuutiometriä.

Jatkotyökin on käynnissä. Syksyn 2005 aikana toimialueen kuudesta kunnasta neljässä pidettiin yhteinen neuvonpito, jossa sovittiin 11 uuden alueen aloittamisesta kevättalvella 2006. Näistä ensimmäisissä on jo ojalinto suunniteltu ja hakkuut tehty.

Toimintamallin ”kummisetinä” toimivat metsänhoitoyhdistyksen toiminnanjohtaja ja metsäkeskuksen aluepäällikkö, jotka hoitavat yhdessä kenttähenkilöstön kanssa yhteiset neuvonpidot. Näin pyritään varmistamaan se, että joka kunnassa toiminta lähtee todella liikkeelle ja kaikki sitoutuvat toimintamalliin.

MIKÄ METSO ON?

METSO on Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma, joka täydentää Kansallista metsäohjelmaa. METSolla haetaan uusia ratkaisuja monimuotoisuuden turvaamiseksi perinteisen suojelun lisäksi.

METSOssa on 17 osahanketta, joista useissa on vielä omat osahankkeensa. Aihepiiri ulottuu aina lahopuuta tuottavan kaadetun puun kannon sahauksesta metsien suojelun keinovalikoiman yhdistelmiin. METSON budjetti on noin 60 miljoonaa euroa. Viisivuotinen ohjelma päättyy vuonna 2007.

METSO on keinojen kokoelma. Osa keinoista on Suomessa uusia, ja niiden toimivuutta meidän oloissamme kokeillaan parhaillaan. Joitakin keinoja kokeillaan jopa useammassa METSON osahankkeessa.

METSON toimenpide-ehdotuksissa lähtökohdaksi on otettu metsäisille luontotyypeille ja uhanalaisille lajeille tärkeiden elinympäristöjen ja rakennepiirteiden nykyistä parempi turvaaminen.

METSOssa töitä tehdään talousmetsissä ja selvitetään myös suojeltujen alueiden perustietoja sekä ennallistetaan ja hoidetaan luonnonsuojelualueita.

METSO on yhteishanke, jossa on mukana monia tahoja. Mukana on yksityisiä metsänomistajia, etujärjestöjä, metsäteollisuusyrityksiä, ympäristöjärjestöjä, tutkijoita ja

Esittelijä Jukka Matilainen (vas.) Metsäkeskus Häme-Uusimaasta, metsänomistaja Olavi Leikola ja metsäneuvoja Anu Rautiainen Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaasta pohtivat luonnonsuojelualueen perustamiseen liittyviä kysymyksiä Nummi-Pusulan Vivolan kylässä. Kuva: Jari Tenhunen.

viranomaisia. METSOsta keskustellaan niin tupailloissa kuin valtakunnallisissa seminaareissa ja eduskunnassa.

Jo nyt näyttää siltä, että kokeilu kannatti. Kertyneet kokemukset osoittavat, että paikallisten tahojen, maanomistajien ja hallinnon yhteistyöllä löydetään entistä paremmin toimivia ratkaisuja monimuotoisuuden turvaamiseksi metsissä.

METSOa seurataan ja tutkitaan

METSON seuranta käynnistyi samalla kun itse ohjelma-kin. Ohjelmaa seuraavat saumattomassa yhteistyössä Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus. Seurantaraportteja ilmestyy puolen vuoden välein.

METSOa tukee kaksi ainutlaatuista tutkimusohjelmaa, Monimuotoisuuden tutkimusohjelma MOSSE ja Puuteellisesti tunnettujen ja uhanalaisten metsälajien tutkimusohjelma. METSON puitteissa arvioidaan ja hyödynnetään laajasti myös muuta monimuotoisuustutkimusta eri alojen tutkijoiden yhteistyönä. MOSSEN tulokset valmistuvat jo syksyllä 2006 ja jälkimmäisen ohjelman vuonna 2007.

Metsäntutkimuslaitoksessa on käynnistynyt monimuotoisuuden turvaamisen yhteiskunnallisia vaikutuksia tutkiva ohjelma.

METSOsta tiedotetaan

METSOLla on oma uutiskirjeensä METSONLEHTIÄ, jota julkaisevat maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö. Uutiskirje ilmestyy kuukauden-parin välein suomeksi ja ruotsiksi (METSOBLADET) ja säännöllisesti myös englanniksi (METSO Newsletter).

METSOLla on omat verkkosivustonsa osoitteissa www.mmm.fi/metso ja www.ymparisto.fi/metso. Sivut tarjoavat ajantasaista tietoa METSON vaiheista. Lisäksi monilla METSON hankkeilla on omat verkkosivustonsa.

METSOssa on muutosvoimaa

Kaikki hankkeet ovat käynnistyneet ja useat ovat jo valmistuneet. Vuoden 2005 kesä oli vilkkaasti maastotöiden osalta. Seuranta- ja arviointitulokset valmistuvat jo vuoden 2006 lopulla, jotta ne ehtivät mukaan jatkokäytösten valmisteluun.

METSOssa on paljon ainutkertaista ja erityislaatuista. Sitä valmisteli ja sitä toteuttaa organisaatioita ja asiantuntijoita, joilla on erilaisia näkemyksiä ja osaamista metsien monimuotoisuuden turvaamisesta. METSON toteutukseen kuuluvat ulkopuolinen ja riippumaton seuranta sekä loppuarviointi. Siitä tiedotetaan jatkuvasti. METSOa tutkitaan ja sitä tuetaan tutkimuksella.

METSON myötä keskustelu metsiensuojelusta on siirtymässä kohti laatu keskustelua: keskusteluksi siitä, mitä suojellaan, eikä niinkään kuinka monta prosenttia suojellaan. METSO hälventää suojelun pelkoa ja antaa kanavia suojelumuotoisuukselle ja tosi toimiin.

Vapaaehtoisuus ja omistusoikeuden säilyminen ovat osoittautuneet avainasioiksi yksityismetsien osalta. Eri tahot ovat oppineet tekemään yhteistyötä paremmin. METSOssa on muutosvoimaa ja se edistää metsien monimuotoisuuden turvaamista.

Jatkopäätöksiä Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lapin läänin lounaisosien metsien monimuotoisuuden turvaamisesta tehdään vuonna 2007. Sitä ennen valmistuu METSON loppuarviointiraportti osaltaan tukemaan päätöksentekoa.

METSON seurannassa on jo nyt korostunut laajapohjaisen keinovalikoiman käyttökelpoisuus sekä vapaaehtoisuuden periaate, joka lisää suojelukeinojen yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä. Etelä-Suomen metsistä valtaosa on talousmetsää. Niissä METSOsta jo kertyneiden kokemusten mukaan suunnittelu, neuvonta ja hyvä tiedonkulku ovat olennaisia asioita monimuotoisuuden turvaamisessa.

METSÄNOMISTAJAT ARVOSTAVAT LUONNON- ARVOKAUPAN TAPAA LÄHESTYÄ SUOJELUKYSYMYSTÄ

Luonnonarvokauppa on uusi vapaaehtoinen suojelukeino, joka on otettu hyvin vastaan. Idea luontoarvojen ostamisesta ja myymisestä syntyi Satakunnan luonnonsuojelupiirin aivoriihessä.

Innokkaat piiriläiset esittelivät ajatuksiaan Länsi-Suomen metsänomistajaliitolle ja Satakunnan maatalous-tuottajille, jotka lähtivät jalostamaan ajatusta. Samoihin aikoihin alkoi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) valmistelu. Sen kokeiluhankkeiksi haluttiin muun muassa vapaaehtoisuuteen perustuvia, yksityisten metsänomistajien maille kohdistuvia suojelutoimia. Satakuntalaiset esittelivät suunnitelmansa luonnonarvokaupasta, ja ministeriöt näyttivät kokeiluhankkeelle vihreää valoa.

Luonnonarvokaupan kokeiluhanke käynnistyi Lounais-Suomen metsäkeskuksen alueella vuonna 2003 ja jatkuu vuoden 2007 loppuun asti.

Luonnonarvokaupassa metsänomistaja tekee ilmoituksen luonnonarvokauppaan tarjolla olevasta kohteesta metsäkeskukselle, jonka asiantuntija arvioi kohteen luontoarvot. Jos kohteelta löytyy kriteerien mukaisia luontoarvoja, keskustellaan maanomistajan kanssa sopimusehdoista ja palkkion suuruudesta.

Sopimukset tehdään metsäkeskuksen kanssa kestävän metsätalouden rahoituslain nojalla tai ympäristökeskuksen kanssa luonnonsuojelulain nojalla. Sopimus on määräaikainen ja kun sopimuskausi päättyy, alueen käyttö jatkuu maanomistajan haluamalla tavalla. Kolmen ensimmäisen kokeiluvuoden aikana sopimuksia on tehty 93 metsänomistajan kanssa 870 hehtaaria.

Luonnonsuojelubiologiset kriteerit

Luonnonarvokaupan toteuttamisessa käytetään luonnonsuojelubiologisia kriteereitä. Niiden avulla arvioidaan kohteiden luontoarvoja ja valitaan kohteita kauppaan piiriin. Kriteerit ohjaavat luonnonarvokauppaa, mikä toisaalta asettaa kaupanteolle tiettyjä ehtoja ja esteitä, mutta toisaalta helpottaa luonnonarvokaupan parissa työskentelevien ihmisten työtä. Nyt tiedetään melko tarkasti, mitä halutaan ostaa.

Tarjolle on tullut kolmen vuoden aikana noin 2 500 hehtaaria erilaisia metsiä. Suuri osa kohteista täyttää kriteerit, ja joukossa on ollut todella arvokkaita luonto-kohteita. Eniten on tehty kauppoojia runsaslahopuustoisista kangasmetsistä.

Metsänomistajat tyytyväisiä

Luonnonarvokaupalle on ollut tilausta metsänomistajien parissa. Kolmen kokeiluvuoden aikana kohteita on tarjonnut noin 250 toimeliasta metsänomistajaa.

Metsänomistajat ovat tyytyväisiä luonnonarvokaupan menetelmiin. Monelle metsänomistajalle, joka on säästänyt vanhaa metsäänsä hakkuilta, säilyttänyt elinolosuhteet rehevälle lehtokasvillisuudelle tai jättänyt aikoinaan korpena ojitamatta, on aiemmin esitetty ihmetteleviä, jopa pilkallisiakin kommentteja metsän hoitamattomuudesta. Nyt nämä metsänomistajat ovat voineet esitellä ylpeinä luonnonarvokaupan asiantuntijalle järeitä lehtipuita, lahonneita maapuita ja komeita pötkelöitä. On löytynyt taho, joka on kiinnostunut juuri heidän metsistään ja haluaa neuvotella mahdollisista palkkioista, jos luontoarvot säilytetään jatkossakin.

Metsänomistajat arvostavat luonnonarvokaupan tapaa lähestyä suojelukysymystä. Metsänomistajat voivat vapaaehtoisesti tarjota kohdettaan määräajaiseen suojeluun. Suojelusta neuvotellaan ja sopimus laaditaan metsänomistajan tavoitteet huomioiden.

Useimmiten sopimuksessa on sovittu, ettei kohteella tehdä metsätaloustoimia sopimuskauten eli 10 vuoden aikana. On myös sopimuksia, jonka mukaan metsänomistajalla on oikeus korjata osa puustosta luontoarvot säilyttäen sekä sopimuksia, joissa vain ojituksesta luopumisesta on sovittu. Joissakin sopimuksissa metsänomistaja veloitetaan tuottamaan aktiivisesti luontoarvoja.

Metsänomistajat ovat kokeneet tärkeänä omistusoikeuden säilymisen kohteella ja sopimuksen määräaikaisuuden. Sopimuksen tehneiden metsänomistajien keski-ikä on lähes 60 vuotta, ja monella on mielessä tilan sukupolvenvaihdos. Luonnonarvot säilyvät ja kasvavat metsässä, ja lapset saavat päättää jatkosta.

Monet ovat esittäneet halukkuuden suojelun jatkamisesta kymmenen vuoden kuluttua. On tärkeää, että luonnonarvokaupalla on käytettävissään riittävästi määrärahoja myös, kun sopimusten jatkaminen on ajankohtaista. Monelle metsänomistajalle tärkeää on

suojelusta saatava palkkio. Tosin kun ensimmäinen suojelupäätös on tehty, on helpompi tehdä ratkaisu suojelun jatkamisesta, mutta hinnasta harva metsänomistaja on valmis tinkimään. Joskus kauppa jää syntymättä, kun luonnonarvojen ostaja ja myyjä eivät löydä yhteistä hintaa.

Luonnonarvokaupan jatkoa mietitään lähiaikoina. Kokemukset Lounais-Suomesta ovat kannustavia, mutta toki kehittämistä riittää. Metsänomistajien on ollut vai-

kea tehdä hintapyyntöjä kohteen suojelusta, mikä on hidastanut aitojen luontoarvomarkkinoiden syntyä.

Luonnonarvokauppa kaipaava lisää joustavuutta niin sopimuksiin kuin kohteiden valintaan. Olisi tärkeää pohtia jokaisen kohteen kohdalla, miten pitkä sopimus ja min-käläiset ehdot sopivat kyseiselle kohteelle ja neuvotella asiasta metsänomistajan kanssa hänen näkemyksensä huomioon ottaen.

Antti Otsamo, projektipäällikkö
Maa- ja metsätalousministeriö

METSO TUTKII – MONIMUOTOISUUDEN TUTKIMUSOHJELMA MOSSE

METSO-ohjelmaan kuuluu merkittävä tutkimusosio, jonka laajimpana ohjelmana on Monimuotoisuuden tutkimusohjelma (MOSSE). Tutkimustulokset tarjoavat hyvän perustan kehittää monimuotoisuuden turvaamisen menetelmiä Suomessa.

Ohjelman tavoitteena on tuottaa uutta tutkimustietoa metsien, maatalousympäristöjen ja vesiluonnon monimuotoisuudesta sekä sen ekologisista, taloudellisista ja sosiaalisista vaikutuksista. Ohjelma selvittää myös muiden elinympäristöjen monimuotoisuuskysymyksiä ja osallistuu vahvasti uhanalaisten lajien tutkimukseen.

Vuosina 2003–2006 toteutettava MOSSE jatkaa osallistua Suomen Akatemian rahoittamassa laajassa FIBRE-ohjelmassa (Finnish Biodiversity Research Programme) muutoutunutta monimuotoisuuden tutkimusta Suomessa, mutta on lähtökohdiltaan käytännönläheisempi ja pyrkii vastaamaan todellisiin akuutteihin kysymyksiin.

Tutkimusaiheet kattavat monimuotoisuuden säilyttämisen ja kehittämisen kannalta oleellisia aihepiirejä metsien ja muiden uhanalaisten luontotyyppien perusekologiasta ja lajistosta, eri intressiryhmien suojelukäsityksistä sekä monimuotoisuuden turvaamisesta ja kehittämisestä suunnittelun ja erilaisten ennallistamistoimien avulla.

MOSSEn rahoittajina ovat maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, sisäasiainministeriö, ulkoasiainministeriö, opetusministeriö, Maa- ja metsätaloustuottajien Keskusliitto MTK ry sekä Metsäteollisuus ry. Hankkeita toteuttavat yliopistot, Metsätutkimuslaitos, Suomen ympäristökeskus, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Pellervon Taloudellinen Tutkimuslaitos PTT sekä Ilmatieteen laitos. Ohjelmassa on 45 hanketta, joista 21 keskittyy ensisijaisesti metsään.

Tulokset valmistumassa

Maanomistajat suojeluyönteisiä

Tulokset ovat osoittaneet, että metsänomistajat ovat yllättävän suojeluyönteisiä, jos saavat itse osallistua suojeluprosessiin alusta alkaen. Oleellista on, että suo-

Moni metsälaji on riippuvainen lahosta puusta.

Kuva: Pekka Väisänen.

jellun alueen omistusoikeus säilyy ja suojelusta maksetaan korvaus. Myönteistä asennetta lisää myös, jos suojelu ei ole pysyvää, vaan jollain tavoin määräaikaista.

Suojelun lisääminen ei vaaranna hakkuumahdollisuuksia

Monimuotoisuuden turvaamisen vaikutusta valtakunnallisiin hakkuumahdollisuuksiin tutkittaessa on ilmenyt, että vapaaehtoisin keinoin kohteita etsittäessä vaikutukset hakkuumahdollisuuksiin valtakunnallisella tasolla ovat yllättävän pienet. Ero on selvä verrattuna laakisääteisen suojelun vaikutuksiin, jotka muodostuvat merkittävästi suuremmiksi. Paikallisella tasolla suojelun lisäämisen vaikutukset saattavat olla merkittävämpiä ja vaikeuttaa esimerkiksi sahayrittäjien toimintaa.

Alueellisten suunnittelumenetelmien kehittäminen oleellista

Parhaita mahdollisia monimuotoisuuden turvaamisvaihtoehtoja etsittäessä on tärkeää ottaa huomioon valtakunnalliset ja alueelliset metsätiedot. Valtakunnan metsien inventoinnin tuloksia jalostamalla löydetään suojelluista arvokkaat alueet hyvin rakennepiirteiden perusteella. Alueellisia metsävaratietoja hyödyntämällä voidaan esimerkiksi liito-oravan esiintyminen ennustaa melko luotettavasti. Suojelualueiden kokoaminen monen maanomistajan mailta suuremmiksi kokonaisuuksiksi onnistuu entistä paremmin metsänomistajien yhteistoiminnallista suunnittelua edistämällä.

Metsätalouden uudet toimet vaikuttavat

Tutkimus osoittaa, että metsätalouden uusiin ohjeisiin perustuvat viimeaikaiset luonnonhoitotoimet vaikuttavat huolellisesti toteutettuina positiivisesti lajiston säi-

lymiseen ja kehitykseen. Oikein valitut säästöpuut ylläpitävät monipuolista sieni- ja hyönteislajistoa, myös uhanalaisia lajeja. Säästöpuuston valinnan kehittämiseen ja kentän toimijoiden koulutukseen on kiinnitettävä lisää huomiota.

Pienialaiset suojelualueet, metsä- ja luonnonsuojelulakien määrittelemät kohteet sekä muut arvokkaat elinympäristöt turvaavat suurta osaa niillä esiintyvää lajistoa. Erityisesti hyönteislajisto on näillä kohteilla selvästi rikkaampi kuin muilla talousmetsäalueilla. Käävakkaiden ja jäkälien kohdalla ero ei ole yhtä selvä.

Ennallistaminen oikein valituilla kohteilla tehokasta

Kulutuksella on erittäin myönteiset vaikutukset monimuotoisen eliölajiston kehittymiselle. Lahopuun lisäämiseen tähtäävät ennallistamistoimet vaikuttavat lajistoa rikastuttavasti, koska lahopuun lisääntyessä sitä vaativa lajisto saa tarvittavia elinympäristöjä. Ennallistamistoimien vaikutus on voimakkain alueilla, joissa luonnontilaisen kaltaista metsää esiintyy ennestään.

Monimuotoisuus muuttuu – valinnat arvosidonnaisia

Suomen metsien lajistorakenteen muutos jatkuu pitkälti historiallisista syistä. Kaikkea uhanalaistumiskehitystä ei pystytä millään keinolla estämään. Ongelmana ovat myös eri uhanalaisryhmien erilaiset ympäristövaatimukset. Esimerkiksi lahoppulajisto vaihtelee huomattavasti alueen, lahoppuun lajin, iän ja järeyden mukaan. Monipuolista lajistoa voidaan ylläpitää talousmetsissäkin nykyisiä ohjeita noudattamalla ja kehittämällä, mutta muutosten hitaus ja luontoon kuuluva lajistodynamiikka on hyväksyttävä. Suuri osa metsien monimuotoisesta lajistosta on alun perin hyötynyt ihmisen metsiä muokkaavasta toiminnasta, kuten kaskenpoltosta.

Jussi Päivinen, erikoissuunnittelija
Metsähallitus

METSIÄ JA SOITA ENNALLISTETAAN SUOJELUALUEILLA

Metsä- ja suoluontomme on ollut viimeisen vuosisadan aikana muutosten kourissa. Monet metsien ja soiden eliölajit ovat taantuneet. Ennallistamalla nopeutetaan elinympäristöjen palautumista luonnontilaisemmiksi.

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) mukaiset ennallistamistoimet kohdistetaan suojelualueisiin liitettyihin entisiin talousmetsiin ja ojitettuihin soihin. Metsissä ennallistetaan polttamalla, lahoppua lisäämällä sekä pienaukottamalla. Soita puo-

lestaan ennallistetaan oja tukkimalla sekä tarvittaessa puustoa poistamalla.

Ennallistamispolttojen avulla jäljitellään luonnollisia metsäpaloja, jotka ovat nykypäivänä tehokkaan palon-

torjunnan takia harvinaisia. Ennallistamispoltossa tulen karkaaminen estetään tekemällä ennallistettavan metsän ympärille leveä palokäytävä puustoa poistamalla.

Poltto on tutkimusten mukaan monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta erittäin hyvä ennallistamismenetelmä, koska polttojen avulla metsien rakenne monipuolistuu nopeasti, ja kuollutta puuta muodostuu runsaasti.

Lahopuu elinehto monille lajeille

Lahopuun lisäyksessä metsurit kaatavat ja kaulaavat moottorisahalla puita. Lahopuun lisäyksen seurauksena sekä kuolleiden pysty- että maapuiden osuus lisääntyy, koska puustoa ei viedä pois. Näin syntyy uutta elintilaa useille taantuneille ja uhanalaisille eliölajeille, kuten esimerkiksi kuolleesta puusta riippuvaisille kovakuoriaisille. Kuolleet puut ovat elinehto myös monille tikoille ja muille kolopesijöille, joille kuollut puu tarjoaa pesäpaikan lisäksi myös runsaasti ravintoa.

Metsätaloudessa on perinteisesti suosittu yhden puulajin kasvattamista tietyllä metsikkökuviolla. Monet haavasta ja muista lehtipuista riippuvaiset eliölajit ovat uhanalaistuneet. Pienaukotuksella pyritään pirstomaan yksipuolista havumetsärakennetta luonnonmukaisempaan suuntaan.

Suojelualueiden soita ennallistetaan tukkimalla ja patoamalla ojat kaivinkoneella. Soiden ennallistaminen palauttaa kuivuneelle suolle kosteuden, mistä hyötyvät niin lakka kuin monet metsäkanalinnutkin.

Vuoden 2012 loppuun mennessä on tarkoitettu ennallistamaan yhteensä 33 000 hehtaaria suojelualueiden metsiä ja soita. Vaikka pinta-alat saattavat tuntua suurilta, ainoastaan pieni osa suojelualueista ennallistetaan. Ennallistamistavoitetta tarkennetaan METSO-arvioinnin yhteydessä vuonna 2006.

Ennallistamispolttojen avulla jäljitellään luonnollisia metsäpaloja. Kuva: Markku Nironen.

TALOUSMETSIEN LUONNONHOITO EDISTÄÄ MONIMUOTOISUUTTA

Talousmetsien luonnonhoito tarkoittaa ekologisten ja sosiaalisten tavoitteiden sisällyttämistä metsänhoitoon, metsien suunnitteluun ja metsien käsittelyyn.

Monimuotoisuuden turvaaminen kohdistuu yleensä arvokkaisiin elinympäristöihin, erityisiin metsäluonnon rakennepiirteisiin tai metsälajien elinympäristövaatimuksiin. Luonnonhoidon keinoin muun muassa lisätään uhanalaisille lajeille tärkeän lahopuun määrää, säilytetään monimuotoisuudelle arvokkaita elinympäristöjä, suojellaan vesistöjä ja edistetään maisemanhoitoa sekä virkistyskäyttöä.

Metsäluonnon hoitohankkeet aktiivisen luonnonhoidon keinona

Kansallisen metsäohjelman ja Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) yhtenä tärkeänä luonnonhoidon keinona ovat metsäluonnon hoitohank-

keet. Hankkeiden päämääränä on talousmetsien monimuotoisuuden ja monikäytön edistäminen.

Metsäluonnon hoitohankkeet ovat Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisia, valtion rahoittamia metsäluonnon ja ympäristönhoidon kehittämishankkeita. Vuodesta 1997 alkaen metsäkeskukset ovat voineet rahoittaa, suunnitella ja toteuttaa luonnonhoitohankkeita metsäluonnon monimuotoisuuden, metsätalouden vesiensuojelun sekä metsien muiden luonnonarvojen säilyttämiseksi ja kohottamiseksi.

Luonnonhoitohankkeisiin käytettiin vuosina 1997–2005 yhteensä noin 6,2 miljoonaa euroa. Lisäksi useisiin hankkeisiin on käytetty EU-varoja tai muita aluekehitysvaroja.

Vesiensuojelua tehostava kosteikko Lappajärvellä. Kuva: Matti Seppälä.

Hankkeet suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä metsänomistajan kanssa ja työt tehdään metsänomistajan suostumuksella. Metsänomistajat ovat olleet aloitteellisia erityisesti vesiensuojelun, luonnonhoidon ja metsien muiden käyttömuotojen edistämisessä.

Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisia metsäluonnonhoitohankkeita ovat

- usean tilan alueelle ulottuvien, tärkeiden elinympäristöjen hoito- ja kunnostustyöt;
- metsäojitusalueen ennallistaminen luonnonarvoiltaan tärkeällä alueella sekä metsäojitusalueiden laskeutusaltaiden tyhjentäminen tai metsäojituksesta aiheutuneiden vesistöhaittojen estäminen ja korjaaminen, jos toimenpiteellä on tavanomaista laajempi merkitys vesien ja vesiluonnon hoidon kannalta, eikä aiheuttajaa voida yksilöidä;
- maisemansuunnittelu ja maisemanhoitotöiden toteutus;
- muut metsien monikäyttöä, maisema-, kulttuuri- ja virkistysarvoja edistävät alueellisesti merkittävät hankkeet.

Vapaaehtoisilla hankkeilla kysyntää

Kansallisen metsäohjelman kaudella metsäluonnon hanketoiminta on vakiintunut osaksi metsäkeskusten toimintaa. Metsäammattilaisten ja metsänomistajien lisäksi hankkeisiin on osallistunut muun muassa kuntia ja ympäristökeskuksia.

Laaja yhteistyö on osaltaan parantanut metsäluonnon hoidon vaikuttavuutta. Hankkeissa kehitettyjä toimintamalleja on voitu hyödyntää esimerkiksi METSO-ohjelmassa.

Metsäkeskukset ovat vuosien 1997–2005 välisenä aikana toteuttaneet lähes 300 metsäluonnonhoitohanketta. Vesiensuojeluhankkeita on toteutetuista luonnonhoitohankkeista melkein puolet. Seuraavaksi yleisimpiä ovat luonnonhoidon – kuten erityisten lajien elinympäristöjen hoidon – suunnittelu, monimuotoisuudelle tärkeiden elinympäristöjen hoito, maiseman kunnostus ja ojitetun suon ennallistaminen.

Metsäluonnonhoitohankkeet pyritään suunnittelemaan yhteistyöhankkeina alueilla, jossa muutoinkin on luontoa ja ympäristöä kehitettäviä hankkeita. Näin ne hyödyttävät metsäluontoa ja ympäristöä mahdollisimman laajasti.

Luonnonhoitohankkeilla monipuolisia vaikutuksia

Vesiensuojeluhankkeet parantavat laajan, keskimäärin 1 000–3 000 hehtaarin, metsäisen valuma-alueen vesiensuojelua. Vesiensuojelun hoitohankkeilla on tehostettu vesiensuojelun laatua ja vastattu näin myös EU:n vesipuitedirektiivin tuomiin vaatimuksiin.

Elinympäristöjen hoidolla, kartoituksella, ennallistamisella ja luonnonhoitosuunnittelulla edistetään talousmetsien luonnon monimuotoisuutta. Niillä lisätään elinympäristöjen luonnonarvoja tai edistetään erityisten lajien elinmahdollisuuksia. Hankkeissa on ennallistettu lettoja tai muita reheviä soita, hoidettu metsäisiä perinneympäristöjä ja tuettu metsänomistajia muun muassa puronvarsien luonnonarvojen säilyttämisessä.

Lajeihin kohdistuvissa hankkeissa on muun muassa istutettu jaloja lehtipuita lehtoihin, turvattu petolintujen pesäpaikkojen säilymistä talousmetsissä ja edistetty metsäpeuran elinmahdollisuuksia. Metsälakikohteiden erilliskartoitus oli oma monimuotoisuutta turvaava valtakunnallinen hankkeensa.

Metsäluonnonhoidon tarve kasvaa

Metsänomistajalähtöisestä metsien monimuotoisuuden ylläpidosta ja edistämisestä voi tulla METSO-ohjelman myötä merkittävä luonnonhoidon tehtävä talousmetsissä. Metsäluonnonhoitohankkeet ovat antaneet tähän hyvän lähtökohdan ja valmistaneet metsäkeskusten työntekijöitä uusiin tehtäviin.

Luonnonhoitohankkeissa on kehitetty METSO-ohjelman mukaisia toimintamalleja uudenlaiselle metsänomistajien, metsäorganisaatioiden ja paikallisten yhdistysten yhteistyölle. Hankkeiden myötä on maakunnallisesti verkostoiduttu.

VUOTAVA PATO TORJUU KUNNOSTUSOJITUSTEN VESISTÖHAITTOJA

Keski-Suomi on metsien ja järvien maakunta. Soista on ojitettu 80 prosenttia, enemmän kuin yhdessäkään toisessa maakunnassa. Vesiensuojelu oli kiivaimpaan ojitusaikaan melko tuntematon käsite. Tehtyjä virheitä ei voida enää täysin korjata, mutta tehokkaalla vesiensuojelulla voidaan varmistaa, että tilanne ei enää huonone.

Ojitetulta alueelta irtoaa kiintoainesta, joka kulkeutuu alapuolisiin vesistöihin. Ojitukset aiheuttavat kiintoainekuormitusta myös välillisesti. Sulamisvedet ja sadevedet karkaavat ojaiston läpi nopeasti, mikä lisää virtaamia alapuolisissa uomissa. Uoma ei tätä virtaamaa-
piikkiä aina kestä, vaan reunat sortuvat veden juoksuun.

Kuvatun kaltainen tilanne on esimerkiksi Viitasaaren Toulatjoella. Joen valuma-alueella on paljon ojitettuja turvemaita, turvetuotantoa ja myös jonkin verran maataloutta. Joen mutkittileva pääuoma oikaistiin 1960-luvulla. Saviset ja hiesuiset joenpenkat eivät ole asettuneet, ja alapuolisen Kolimajärven lahti täyttyy täyttymistään.

Ajatus putkipadosta syntyy

Vuosituhanneen vaihteessa Toulatilla oli tullut aika aukaista umpeentuneet suo-ojat ja harventaa puustot kuntoon. Koska lahden tilaa ei haluttu enää huonontaa, syntyi Keski-Suomen metsäkeskuksen metsätaloussiemies **Osmo Mäkelän** mielessä ajatus tavallista laajemmasta vesiensuojeluhankkeesta. Hanke päätettiin toteuttaa monivuotisena luonnonhoitohankkeena. Tavoitteena oli ehkäistä kunnostusojitusten haitallisia vesistövaikutuksia ja korjata entisiä virheitä.

Osmo Mäkelän jäätyä eläkkeelle on päävastuu isoista vesiensuojeluhankkeista siirtynyt luonnonhoidon asiantuntija **Juha Jämsénille**. Työmäärältään suurin vesien-
suojeluhanke on tällä hetkellä Ruta-Koivulahti Viitasaa-
rella. Hankealue on kaikkiaan 8 050 hehtaaria ja maanomistajia alueella on 183.

”Uusi ajatus Toulatjoen luonnonhoitohankkeessa oli putkipato. Osmo puristi työryhmässä syntyneen idean tulvavirtaamien hillitsemisestä käytännön rakenteeksi. Putkipatoja on Toulatjoella kolmisenkymmentä, Ruta-Koivulahti -hankkeessa niitä tehdään noin kymmenen. Putkipatojen lisäksi käytetään pohjapatoja, laskeutus-
altaita, pintavaluntakenttiä ja kosteikkoja paikoissa, joi-
hin niitä voidaan rakentaa”, kertoo Juha Jämsén.

”Putkipato on pato, jonka pohjalla on pieni rumpuputki. Virtaama putken läpi on paljon pienempi kuin va-
paassa uomassa. Näin kevättulvan aiheuttama virtaama-
huippu madaltuu ja uomat syöpyvät vähemmän. Putkipato ei kuitenkaan saa olla niin ahdas, että vesi
seisoo padon yläpuolella liian kauan ainakaan kesätul-
vien aikana. Jos näin käy, niin metsän kasvu kärsii. Ke-
vättulvat eivät puuston kasvua hidasta”.

Yhteistyö maanomistajien välillä sujuu

Luonnonhoitohankkeiden toimenpiteet toteutetaan Kestävän metsätalouden rahoituslain rahoituksella, joten niiden tulee kohdistua yksityismetsiin. Vesiensuojelua tarkastellaan luonnonhoitohankkeissa kuitenkin valuma-aluekohtaisesti, ei vain tietyn ongelmakohdan osalta. Valuma-alueelle osuu lähes aina myös valtion ja Keski-Suomessa erityisesti metsäyhtiöiden metsiä. Yhteistyö eri maanomistajien kanssa on sujunut hyvin.

”Metsähallitus ja metsäyhtiöt ovat olleet kiitettävästi mukana hankkeissa. Esimerkiksi Toulatjoella toteutettiin pintavaluntakenttä, jossa putkipadoilla pakotetaan vesi suomännikön läpi jokeen. Pintavaluntakentäksi valjastetun metsikkökuvion omistaa UPM. Vedet tulevat kuitenkin yksityismetsistä”, kertoo Juha Jämsén.

Reikäpatoja tutkitaan nyt myös tieteellisesti

Putkipato, reikäpato, osmomäkelä -pato – rakkaalla lapsella on monta nimeä – on alkanut herättää laajempaakin kiinnostusta. Metsäkeskus Keski-Suomi on mukana Oulun yliopiston vetämässä monivuotisessa hankkeessa, jossa tutkitaan putkipadon vaikutuksia. Tutkimushanketta varten tehdään uusiakin patoja, jotta niiden vaikutusta kiintoaineen kulkeutumiseen voidaan tutkia. Samoin pyritään mallittamaan, kuinka paljon hitaammin vesi metsästä poistuu.

”Vanhimmat putkipadot ovat olleet metsässä neljä tai viisi vuotta, ja rakentamisessa on opittu uusia asioita.

Yliopiston vetämästä hankkeesta saadaan tarkemmin analysoitua tietoa. Tarkoituksena on koostaa tarkempia ohjeistuksia siitä, miten putkipatoja voidaan käyttää osana normaalien kunnostusojitushankkeiden vesiensuojelua”, kertoo Juha Jämsen.

Hanke-ehdotuksia tulee enemmän kuin voidaan toteuttaa

Putkipatoja ja muita uusia menetelmiä on kehitetty toistaiseksi luonnonhoitohankkeissa, jolloin kustannuksista ei ole laskutettu maanomistajia. Tavoite kuitenkin on, että parhaat ja kustannustehokkaimmat menetelmät siirtyvät osaksi normaalia kunnostusojitushanketta ja sen kustannuksiin.

Ruta-Koivulahti -hanke on opettanut, että 8 000 hehtaarin alue on liian suuri. Vaikka aluetta mietitäänkin yhtenä kokonaisuutena, niin töiden toteutus pitää jakaa useampaan hankkeeseen.

Ehdotuksia uusista vesiensuojeluhankkeista tehdään enemmän kuin luonnonhoitovaroilla ja henkilöstöllä ehditään toteuttaa. Keski-Suomen metsäkeskuksessa onkin mietitty perusteita, joilla hankkeita voidaan luokitella ennen työlästä maastosuunnitteluvaihetta.

”Tärkeimpiä asioita ovat todetut haitat ja se, että haitat ovat metsätalouden eivätkä esimerkiksi maatalouden aiheuttamia. Tavoitteena on myös yhteistyö ympäristökeskuksen ja muiden toimijoiden kanssa”, toteaa Juha Jämsen.

Olli Kursula, riistanhoidon neuvoja
Keski-Suomen riistanhoitopiiri

METSOPARLAMENTTI – YHTEISTYÖTÄ MAAKUNTALINNUN HYVÄKSI

Metsoparlamentti on Keski-Suomen riistanhoitopiirin kokoama ryhmä, joka pitkäjänteisellä yhteistyöllä, tietoa hankkimalla ja sitä jakamalla pyrkii parantamaan metson elinmahdollisuuksia.

Vuonna 2000 perustettuun Metsoparlamenttiin kuuluvat lähes kaikki Keski-Suomessa metsäluonnon parissa toimivat merkittävät yritykset, viranomaiset ja yhdistykset. Päätukijoina ovat Metso Oyj, Suomen Metsäsäätiö, maaja metsätalousministeriö sekä Metsämiesten Säätiö.

Soidinpaikkojen kartoituksesta se lähti

Metson soidinpaikat kartoitettiin Keski-Suomen riistanhoitopiirin alueella 1970-luvulla. Soidinpaikkojen hak-

Pieni 96 millimetrin läpimittainen putkipato on padonnut tehokkaasti vettä padon yläpuolelle. Putken yläpuolinen verkko estää roskia tukkimasta putkea. Tämä putki on jo vähän liiankin pieni, koska vesi juoksee padon yli. Sopivampi olisi ollut noin 150 millimetriä. Tarkoituksena on myös korottaa patoa. Kuva: Ari Nikkila.

Metso näyttää sopeutuneen hämmästyttävän hyvin nuoriin metsiin. Yhä useammin metson soidinpaikkakin löytyy nuoresta metsästä. Kuvassa soidinkeskus 25-vuotiaassa männikössä, ympärillä 40-vuotiaasta ja vanhempaa metsää.
Kuva: Pentti Valkeajärvi.

Tutkimus tärkeässä roolissa

Tuoreita soidinpaikkatietoja hyödynnetään Metsoparlamentin jatkohankkeissa, joissa selvitetään uusien soidinten syntymekanismeja, metson sopeutumista nuoriin metsiin, soidinpaikkojen esiintymistiheyttä sekä soitimien siirtymiä. Tavoitteena on pystyä antamaan uuteen tutkittuun tietoon perustuvia ohjeita metsometsien hoidosta. Ohjeilla alkaa olla kiire, sillä valtava ensiharvennusurakka on jo käynnissä.

Vuonna 2003 tuotettiin Tulevaisuutta metsolle -video, joka paneutuu taantuvien metsokantojen hoidon olennaisiin kysymyksiin ja neuvoo metsoystävällisiä toimintamalleja niin metsäammattilaisille, metsänomistajille kuin metsästäjillekin.

Metsoparlamentti julkaisi vuonna 2002 pesiensuojausoppaan. Metsäkanalintujen pesistä tuhoutuu 25–60 prosenttia ennen kuoriutumista. Todennäköisimmin tuhon aiheuttavat alueen yleisimmät pienpedot: kettu, supikoira, näätä tai mäyrä. Suojaamalla voidaan suuri osa löydettyistä pesistä säästää. Suojatut pesät säästyvät myös uudistusaloilla metsämaan muokkauksessa.

Metso ei ole vain vanhojen metsien laji

Metsokannat ovat Keski-Suomessa taantuneet 60–70 prosenttia viimeisen 40 vuoden aikana. Syynä pidetään metsien rakenteen muutosta, lähinnä vanhojen metsien vähenemistä, metsien pirstoutumista ja pienpetojen kantojen kasvua. Metso on edelleen kuitenkin suhteellisen yleinen laji, jonka keskimääräinen tiheys on viime vuosina ollut 2–3 yksilöä neliökilometrillä.

Metson ongelmia ei voida ratkaista suojelualueilla, vaan normaalin talousmetsän hoidolla. Edelleenkin luullaan, että metso on vain vanhojen metsien laji ja

hakkuu kuin hakkuu on metsolle turmioksi. Tosiasia kuitenkin on, että metso hyötyy ajallaan suoritetuista ensiharvennuksista ja voi viihtyä myös nuorissa metsissä. Sen sijaan ylitiheässä metsässä ei ole tilaa metsoille. Oikein harvennettu nuori metsä tarjoaa parhaimmillaan hyvän elinympäristön ja jopa soidinpaikan vuosikymmeniksi.

Selvittämistä vaati se, miten nuoria metsiä tulisi käsitellä, jotta metso niissä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa viihtyisi. Tärkeää on myös oikean tiedon jakaminen.

Metson tulevaisuus on nuorissa metsissä

Metsänhoitotöiden, taimikonhoitojen ja harvennusten viivästyminen on merkittävä metsätaloudellinen ongelma. Ne ovat ongelma myös metson kannalta. Metson elinympäristön parantaminen ja tukin tuottaminen on mahdollista samaan aikaan samalla kuviolla.

Tiedämme jo hyvin paljon metsojen elinympäristövaatimuksista. Kunhan tietomme nuorten metsien metsoystävällisestä hoidosta karttavat, meillä on täydet mahdollisuudet saada metsokannat vahvaan nousuun.

Metsäkanalintukannoille on tyypillistä voimakaskin syklinen kannanvaihtelu. Huolestuttavaa on pitkään jatkunut laskeva trendi, vaikka havaittavissa onkin joitain merkkejä siitä, että kaikkein pahin aallonpohja olisi jo ohitettu.

Metsokannan paremman tulevaisuuden turvaamiseksi tarvitaan laajaa ja pitkäjänteistä yhteistyötä. Metsoparlamentin työ on vasta alussa.

Lisätietoa toiminnasta löytyy Metsoparlamentin kotisivuilta www.metsoparlamentti.fi.

JOKAMIEHENOIKEUDET TURVATAAN YHTEISTYÖLLÄ

Kansallisen metsäohjelman tavoitteena on edistää metsästä saatavaa monipuolista aineellista ja henkistä hyvinvointia. Ulkoilufoorumeissa keskustellaan ja neuvotellaan luonnon virkistyskäytöstä ja erityisesti jokamiehenoikeuksien soveltamisesta.

Ulkoilufoorumi on lokakuussa 2004 perustettu ulkoilun edistämisen yhteistyöverkosto. Ulkoilufoorumiin kuuluu tällä hetkellä 17 kansalaisjärjestöä, joiden toiminnassa ulkoilulla on keskeinen merkitys. Viranomaistahoja edustavat ulkoilun kannalta keskeisimmät ministeriöt, virastot ja tutkimuslaitokset. Kokoonkutsujana toimii Suomen Latu.

Tarve laajan, ulkoilun edistämiseen keskittyvän yhteistyöverkoston perustamiseen oli tuotu esille useiden kansalaisjärjestöjen sekä viranomaistahojen suunnasta jo vuosikymmenen ajan. Valtionhallinnon hajanaisuus ulkoiluasioissa on osaltaan ollut vaikuttamassa tarpeen syntymiseen. Yhteistyöllä saavutetut tulokset muissa pohjoismaissa osaltaan rohkaisivat Suomen olosuhteisiin muokatun verkoston perustamiseen.

Ulkoilun määritelmä

Ulkoilufoorumin mukaan ulkoilu

- on pääasiassa omin lihasvoimin tapahtuvaa liikkumista – mukaan lukien purjehdus ja veneily;
- tapahtuu ulkona – luonnonympäristössä tai siihen liittyvässä rakennetussa ympäristössä (esim. kevyen liikenteen väylät);
- tapahtuu jokamiehenoikeuksia käyttäen tai on ainakin osittain niistä riippuvainen;
- tapahtuu pääasiallisesti huvin, virkistys- tai liikunnan terveysvaikutusten takia;
- ei toimi vastoin kestävän kehityksen periaatteita.

Suomalainen luonto tarjoaa monipuolisia retkeilymahdollisuuksia. Kuva: Antero Aaltonen.

Ulkoilufoorumin päämäärät ja tehtävät

Ulkoilufoorumin päämääränä on

- ylläpitää ja kehittää ulkoilun edellytyksiä;
- turvata jokamiehenoikeuksien säilyminen vähintään nykyisessä laajuudessaan;
- edustaa ulkoilun eri intressitahoja yhteisesti valtioneuvoston, viranomaisten ja muiden järjestöjen suuntaan;
- vahvistaa ulkoilun asemaa yhteiskunnan eri toiminta-alueilla;
- edistää kestävästä kehityksestä mukaista ulkoilun harrastusta.

Ulkoilufoorumin tärkeimmät tehtävät ovat seuraavat:

- Jokamiehenoikeuksien turvaaminen
 - kannanotot ja lausunnot
 - koulutus ja viestintä ulkoilijoiden vastuullisen käyttäytymisen varmistamiseksi
 - jokamiehenoikeuksien päivän järjestäminen
- Edunvalvonta ulkoiluasioissa
 - ulkoilun rahoitus
 - kaavoitus ja maankäytön suunnittelu
 - lakiuudistukset (esim. uusi ulkoilulaki)
 - luonnonsuojelualueiden ulkoilukäyttö
 - ulkoilu- ja retkeilyalueiden perustaminen ja käyttö
- Kansainvälisen yhteistoiminnan seuranta ja koordinointi
 - erityisesti yhteistyö muiden pohjoismaisten ulkoilun kattojärjestöjen kanssa

Yhteiset toimintamallit ja pelisäännöt

Ulkoilufoorumi painotti ensimmäisen toimintavuotensa 2005 työssään jokamiehenoikeuksien ja -velvollisuuksien turvaamista sekä ulkoilun olosuhteiden kehittämistä. Jokamiehenoikeuksista saatiin laajapohjaisen yhteistyön, asiantuntijoiden ja koulutustilaisuuksien avulla merkittävästi lisää tietoa. Tämä mahdollisti yhteisten näkemysten muokkaamisen sekä yhtenäisen koulutuk-

sen ja tiedottamisen järjestämisen foorumin jäsenjärjestöissä.

Jokamiehenoikeuksiin liittyviä ongelmakohtia ja ”raja-tapauksia” ratkottiin yhteisesti, ja näin vähennettiin tiedotusvälineiden mielellään ruokkimaa tarpeetonta vastakkainasettelua esimerkiksi maanomistajien ja eri ulkoilulajien harrastajien välillä. Todettiin, että yhteiset toimintamallit ja pelisäännöt ovat paras tapa turvata luonnon virkistyskäytön perusta myös tulevaisuudessa, kun kilpailu eri maankäyttömuotojen välillä kovenee.

Ympäristöministeriön ja Ulkoilufoorumin yhteistyönä aloitettiin järjestöjen, viranomaisten ja luontomatkailun käyttöön tarkoitetun ”Ammattilaisen käsikirjan” valmistelu. Käsikirjaan kootaan kaikki käyttökelpoinen tieto jokamiehenoikeuksista ulottuen yhteisistä pelisäännöistä eri oikeusasteiden päätöksiin. Ulkoilulain ja luonnonsuojelulain uudistusten valmistelussa on myös tarkoitus käyttää Ulkoilufoorumin asiantuntemusta.

Ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön tarpeiden huomioiminen luonnonsuojelualueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmia tehtäessä on noussut viime aikoina esiin varsinkin Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden osalta. Ulkoilufoorumin jäsenjärjestöt ovat yhdessä olleet aktiivisia ja tehneet yhteisiä kannanottoja sekä lausuntopyyntöjä asiasta vastaaville viranomaisille.

Odensen julistus

Osana Ulkoilufoorumin pohjoismaista yhteistyötä muotoiltiin ja hyväksyttiin elokuussa 2005 yleinen kannanotto ulkoilun puolesta:

*”Pohjoismaiden kuntien puistohallinnon väki, ulkoilujärjestöt ja alan tutkijat pitivät konferenssin Oden-
sessa 24.–28.8.2005. Konferenssin pääaihe olivat taa-
jamien viheralueet. Visuaalisena nautintona, virkis-
tyksen tuottajina ja kaavoituksen aikaansaannoksina
taajamien viheralueet luovat ihmisille arkeen elämän-
halua ja iloa. Tällä Odensen julistuksella konferenssin
järjestäjät ja osanottajat haluavat lähettää yhteisen
viestin Pohjoismaiden poliitikoille.”*

Ulkoilufoorumin jäsenjärjestöt ja -yhteisöt vuonna 2005:

- Konditionsfrämjandet rf
- Luonto-Liitto ry
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
- Metsähallitus
- Metsäntutkimuslaitos
- Metsästäjien Keskusjärjestö ry
- Opetusministeriö
- Reserviläisurheiluliitto ry
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Suomen Kiipeilyliitto ry
- Suomen Kuntaliitto
- Suomen Latu ry
- Suomen Liikunta ja Urheilu ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Suomen Partiolaiset ry
- Suomen Ratsastajainliitto ry
- Suomen Soutuliitto ry
- Suomen Suunnistusliitto ry
- Suomen Vapaa-ajankalastajien keskusjärjestö ry
- Suomen Veneilyliitto ry
- Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry
- Suomen ympäristökeskus
- Työväen Retkeilyliitto ry
- Ympäristöministeriö

Kaavoitus

- Kuntien on kaavoituksessa pyrittävä lisäämään ja parantamaan taajamien viheralueita sekä hoitamaan huolellisesti jo olemassa olevia alueita.
- Paikalliset ulkoilu- ja luontojärjestöt on otettava mukaan kehittämään taajamien viheralueita.
- Tutkimuksessa on selvitettävä, miten viheraluehallinto voidaan yhdentää kunnan alueiden käytön suunnitteluun, jotta yhdyskuntasuunnittelu olisi kokonaisvaltaista.

Tiedonvälitys – terveys

- Kouluja pitäisi kannustaa ja tukea ulkona tapahtuvan opetuksen mahdollisuuksien lisäämiseksi.
- Sekä lapsista että ikääntyneestä väestöstä huolehtivien laitosten pitää käyttää taajamien viheralueita esimerkiksi sisällyttämällä heidän jokapäiväiseen elämäänsä ulkoilua ja toimintaa luonnossa sekä lähiympäristössä että metsässä ja laajoilla luonnonalueilla.
- Tutkimuksen on edelleen koottava ja levitettävä tietoja viheralueiden käytön merkityksestä ihmisten mielen ja ruumiin terveydelle.

Saavutettavuus

- Virkistysalueille sekä taajamissa että niiden ulkopuolella on päästävä helposti ja niiden on oltava käytettävissä moniin eri toimintoihin ja useille eri kohderyhmille. Kellään ei tulisi olla viittä minuuttia pidempi kävelymatka lähimmälle viheralueelle.
- Paikalliset ulkoilu- ja luontojärjestöt on otettava ja saatava mukaan muistuttamaan ihmisille, että viheralueet lähellä asuinalueita ovat liikkumista, leikkiä, liikuntaa ja ulkoilua varten ja että niillä on runsasta ja vaihtelevaa luonnon elämää. Tutkimuksin on selvitettävä, miten kaupunkien lukuisia hallinnollisia ja fyysisiä raja-aitoja voidaan poistaa, jotta viheralueet saataisiin yhtenäisiksi ja jotta niille olisi helppo päästä.

Talous

- Yhteiskunnan tehtävänä on turvata voimavarat, jotka tarvitaan taajamien nykyisten viher- ja oleskelualueiden kehittämiseen ja parantamiseen.
- Haluamme milloin tahansa keskustella päättäjien kanssa siitä, mitä tulevaisuudennäkymiä, tavoitteita ja voimavaroja tällainen kehitys edellyttää.

.....

Leena Hytönen

LUONTOMATKAILU KASVUSSA

Luontomatkailu on maailmalla nopeimmin kasvava matkailun ala. Luonto on Suomen matkailun tärkeä vetovoimatekijä. Työvoimavaltaisena alana matkailun merkitys alue-taloudessa on jo nyt paikoin erittäin suuri.

Suomen matkailusta noin neljännes on luontomatkailua. Hiihto, sauvakävely, melonta, retkeily, lintujen bongaus, maastopyöräily, lumilautailu, kalastus tai vaikkapa hiljaisuuden kokeminen kiinnostavat niin suomalaisia kuin ulkomaalaisia matkailijoita kasvavassa määrin. Luontomatkailussa yhdistyvät luonnon virkistyskäyttö ja matkailu.

Valtioneuvosto teki helmikuussa 2003 periaatepäätöksen toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi (VILMAT). Ohjelmassa arvioidaan, että vuoteen 2010 mennessä alan työpaikkojen määrä voi kehittämistoimilla kaksinkertaistua ja nousta 64 000:een.

Kehittämistoimenpiteet koskevat luonnon virkistyskäytön ja siihen perustuvan luontomatkailun parissa työskentelevien vastuiden selkeyttämistä ja tavoitteiden yh-

teensovittamista, luonnossa toimimisen edellytysten kehittämistä ja vetovoimatekijöiden säilyttämistä, luontomatkailupalveluiden tuotteistamisen ja yhteistyön kehittämistä sekä ylipäänsä luontomatkailun kysyntälähtöisyyden, tiedon ja osaamisen parantamista.

VILMAT-ohjelman keskeisiä toteuttajia ovat elinkeinonharjoittajien lisäksi muun muassa ministeriöt, kunnat, Suomen Kuntaliitto, maakuntien liitot, Metsähallitus, Suomen Latu ry ja Matkailun edistämiskeskus.

Ympäristöministeriön koordinoiman monipuolisen toimenpideohjelman 30 toimenpiteestä suurin osa kohdistuu välittömästi tai välillisesti metsään. "Metsä on Suomen suurin liikuntasali", VILMAT-ohjelman vetäjä, ylitarkastaja **Pekka Tuunanen** ympäristöministeriöstä muistuttaa.

LUONTOON.FI – LUONTORETKEN ALKUPISTE

Luontoon.fi on Metsähallituksen luontopalvelujen ylläpitämä verkkopalvelu, jossa esitellään monipuolisesti Suomen retkeily- ja luontomatkailukohteita. Sopivaa retkikohdetta voi hakea vaikkapa retken toivotun keston, harrastusmahdollisuuksien tai ympäröivän luonnon perusteella. Palvelun suosio on kasvanut vauhdilla.

Luontoon.fi-verkkopalvelun rakentamisen taustalla oli tarve tehdä entistä laajemmin tunnetuksi valtion maiden retkeily- ja luontomatkailukohteet, joissa on maksuttomia palveluja. Luontoon.fi-verkkopalvelun rakentaminen sisältyi myös yhtenä toimenpiteenä valtioneuvoston vuonna 2003 tekemään periaatepäätökseen toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi (VILMAT).

Metsähallituksen luontopalveluissa tehtiin päätös, että Luontoon.fi-verkkopalvelu on kanava, jossa luontopalvelujen ylläpitämät retkeily- ja luontomatkailukohteet ovat kattavasti ja ajantasaisesti esillä. Tavoitteena oli tuottaa asiakaslähtöinen palvelu ja edistää kustannustehokkaasti luonnossa liikkumista.

Luontoon.fi-verkkopalvelun ydin muodostuu valtion maiden kohteista, mutta suunnittelussa otettiin huomioon myös muiden yhteiskunnallisten toimijoiden, kuten kuntien ja virkistysalueyhdistysten, mahdollisuutta myöhemmin mukaan verkkopalveluun.

Verkkopalvelun yleisiksi tavoitteiksi asetettiin tietoisuuden lisääminen yhteiskunnan tarjoamista luontoon liittyvistä virkistysmahdollisuuksista, kannustaminen luonnossa liikkumiseen sekä luonto- ja ympäristötietoisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen.

Luontoon.fi-verkkopalvelu toteutettiin projektina vuosina 2002–2004. Se rahoitettiin ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön Metsähallituksen luontopalveluille osoittamalla perusrahoituksella. Teknistä toteutusta lukuun ottamatta projekti oli Metsähallituksen sisäinen ja kahden vuoden aikana projektiin antoi panostaan lähes sata asiantuntijaa yhteensä noin 10 henkilötyövuoden työpanoksella. Luontoon.fi julkaistiin maaliskuussa 2004.

Kohderyhmät huomioon suunnittelussa

Luontoon.fi-verkkopalvelu on suunnattu Suomen luonnosta, retkeilystä ja luontomatkailusta kiinnostuneille

Luontoon.fi:stä löytyy retkivinkkejä kaikenikäisille. Kuva: Jari Kostet.

ihmisille. Kohderyhmiin kuuluvat sekä suomalaiset että ulkomaalaiset retkeilijät ja matkailijat. Mukaan mahtuu sekä kokeneita että aloittelevia internetin käyttäjiä ja retkeilijöitä.

Verkkopalvelun sisällön suunnittelussa hyödynnettiin Metsähallituksen kävijätutkimuksia ja asiakaspalautetta, luonnon virkistyskäytön valtakunnallisen inventoinnin eli LVVI-tutkimuksen tuloksia sekä asiakkaan arvontuotantoprosessi -menetelmää. Helppokäyttöisyys varmistettiin teettämällä verkkopalvelulle käytettävyyssarviointi ja -testaus sekä panostamalla hakutoimintoihin.

Palvelun käytettävyyttä ja omiin tarpeisiin sopivan retkikohteen vaivaton löytäminen kannustaa myös kokemattomia luonnossa liikkujia ja internetin käyttäjiä tutustumaan rohkeasti tarjontaan. Sopivaa retkikohdetta voi hakea muun muassa kartalta tai hakusanalla. On myös mahdollista määrittää retkelle toivottuja ominaisuuksia, kuten kesto, harrastusmahdollisuus ja ympäröivä luonto, ja hakea retkikohdetta niiden perusteella.

Monipuolinen verkkopalvelu neljällä kielellä

Luontoon.fi-verkkopalvelun suomen- ja ruotsinkieliset (*Utinaturen.fi*) versiot ovat pääosin sisällöltään yhtenevät. Julkaisuvaiheessa verkkopalvelussa oli esiteltynä noin 80 retkikohdetta, kymmeniä luontokeskuksia ja muita asiakaspalvelupisteitä sekä erilaisia harrastuksia. Lisäksi ajankohtaiset uutiset ja tapahtumat sekä linkitukset muihin retkeilijää kiinnostaviin yhteiskunnan verkkopalveluihin ovat olleet mukana alusta pitäen.

Retkikohteiden esittelyissä kerrotaan kohteella ja sen ympäristössä toimivan luontomatkailuyrityksen palveluista, mikäli yrityksellä on kestävän luontomatkailun periaatteiden mukainen yhteistyösopimus Metsähallituksen kanssa. Näin palvellaan asiakkaiden tarpeita ja edistetään luontomatkailun yritystoimintaa. Luontoon.fi-verkkopalveluun ei myydä mainostilaa.

Julkaisemisen jälkeen verkkopalvelua on täydennetty muun muassa useilla asiakaspalvelupisteiden esittelyillä sekä lähes 50 retkikohteella, joista osa edustaa metsemme kulttuuriperintöä.

Vuonna 2005 julkaistiin Suomen Ladun ja Suomen Partiolaisten kanssa yhteistyössä tuotettava Retkeilyn ABC, joka on jämäkkä perustietopaketti retken suunnitteluun, retkivarusteisiin, -taitoihin ja -turvallisuuteen sekä ympäristöystävälliseen retkeilyyn. Opetustarkoituksia palveleva Oppimaan-osio julkaistiin vuoden 2005 lopussa.

Olenaisia laajennuksia ovat myös vuonna 2005 julkaistut saamen- ja englanninkieliset versiot. Saamenkielisiä verkkosivuja (*Lundui.fi*) on tehty pohjoisen Lapin retkikohteista siten, että pohjoissaamen lisäksi joistakin kohteista on myös koltan- tai inarinsaamenkieliset sivut kohteen ”kielellisen” sijainnin mukaisesti. Joitakin hakuja voi myös tehdä saameksi tai tutustua vaikkapa ympäristöystävälliseen retkeilyyn. Ulkomaalaisille suunnatussa englanninkielisessä osiossa (*Outdoors.fi*) esitellään tunnetuimmat ja palveluiltaan monipuolisimmat retkikohteet. Lisäksi Outdoors.fi:hin on tehty Suomessa retkeilyä esittelevä osio.

Verkkopalvelua ylläpitävät Metsähallituksen luontopalvelujen alueelliset yksiköt.

Vuosittain jo yli miljoona käyntiä

Luontoon.fi-verkkopalvelun suosio on kasvanut vauhdilla. Ensimmäisenä toimintavuotena verkkopalvelussa oli puolisen miljoonaa käyntiä ja seuraavana vuonna jo lähes miljoona. Vuoden 2006 ensimmäisen neljänneksen perusteella käyntimäärät näyttävät olevan edelleen nousussa.

Käyntimäärien lisäksi mitataan Luontoon.fi:n käyttäjien tyytyväisyyttä verkkopalveluun. Asiakkailta on mahdollisuus jättää palautetta Luontoon.fi:n palautelomakkeen kautta, ja kyselyitä ja kommentteja tuleekin runsaasti. Palautteiden perusteella Luontoon.fi:tä on kehitetty huomattavasti, muun muassa tietojen tarkennettu ja sisältöä laajennettu.

Verkkopalveluissa käytetty tekniikka kehittyä huimaa vauhtia, ja verkossa olevan tiedon määrä lisääntyy. Tämän myötä asiakkaiden odotukset verkkopalveluilta kasvavat.

Metsähallituksen luontopalvelujen tavoitteena on, että Luontoon.fi-verkkopalvelussa esitellään kaikki valtion maiden luontoretkikohteet, joissa on palveluja. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta ottaa mukaan tärkeimpiä muiden julkisten tahojen, kuten kuntien ja virkistysalueyhdistysten, hoitamia virkistyskohteita. Muita verkkopalvelun kehittämisalueita ovat muun muassa ajankohtaisen tiedon lisääminen, verkkokauppa ja karttapalvelu.

MAISEMASAVOTTA EDISTÄÄ LIIKENNETURVALLISUUTTA

Tienvarsipusikot heikentävät liikenneturvallisuutta merkittävästi. Tienvarret toimivat myös näyteikkunoina suomalaiseen luontoon. Maisemanhoidon ja liikenneturvallisuuden parantamisessa voidaan käyttää samoja keinoja.

Tien ja metsän väliin jää usein hoitamaton kaistale. Tienreunaan muodostuu ”ei kenenkään” maata, jos tiealueen rajamerkinnyt puuttuvat maastosta.

Suuren yleisön mielipiteet valtakunnan metsien hoidosta muodostuvat valitettavan usein auton tuulilasin takaa tehdyistä havainnoista. Etenkin ulkomaalaisille tienvarsimetsät saattavat olla ainoa kontakti suomalaiseen luontoon ja maaseutuun.

Tienvarsipusikoiden raivaukset vaikuttavat lähimaiseen ja samalla voidaan vähentää hirvieläinonnettomuuksia. Autoilijan on helpompi havaita hirvet raivatulta tienvierialueelta. Hirvetkin käyttäytyvät varovaisemmin jäädessään ilman näkösuojaa. Tienvierialueen kunnostamiseksi ja hoidon turvaamiseksi olisi tehtävä jotakin.

Liikenneturvaa ja maisemaa

Valtatie 8:n, joka kulkee Turusta Porin kautta Vaasaan, liikenneturvallisuus on jo pitkään ollut ongelmallinen. Kasvava liikenne ja runsas hirvieläinkanta ovat tehneet tiestä Turun tiepiirin vaarallisimman.

Tieviranomaisen näkökulmasta tärkeintä on tieturvallisuus, mutta tiekokonaisuuteen kuuluvat osaltaan myös tiemaisema ja tien lähiympäristö. Lounais-Suomen metsäkeskus on laatinut maisemanhoidollisia metsäsuunnitelmia useille tieosuuksille.

Hirvionnettomuudet ja maisemanhoito yhdistivät Lounais-Suomen metsäkeskuksen ja Turun tiepiirin valmistelevaan kehittämishanketta. Toiminta-ajatuksena oli tienvarsiraivauksien avulla parantaa sekä tieturvallisuutta että tienvarsimaisemaa. Esiselvityksen jälkeen varsinainen hanke käynnistyi EU-rahoituksen varmistuttua kesällä 2003.

Hanke toteutettiin Valtatie 8:n Turun ja Merikarvian välisellä, 230 kilometrin mittaisella tieosuudella vuosina 2003–2005. Tärkeimpinä ja näkyvimpinä toimenpiteinä olivat tien näkymäalueen raivaukset, joita tehtiin yhteensä 380 hehtaaria. Tienvarren taimikoita harvennettiin 188 hehtaaria ja muita maisemaa kohentavia har-

vennushakkuita toteutettiin 71 hehtaaria. Tienvarsikohteilta korjattiin myös 3 000 kuutiometriä energiapuuta.

Hankealueen maa- ja metsätiloille tehtiin 448 tilakäyntiä, joilla annettiin henkilökohtaista neuvontaa muun muassa metsänhoidosta, ympäristön suojelusta ja kulttuurimaiseman hoidosta. Jatkuvuuden turvaamiseksi laadittiin metsäsuunnitelmat keskeisimmille metsätiloille. Metsäsuunnitelmia luovutettiin 152 kappaletta, yhteispinta-alaltaan 1 260 hehtaaria. Hankkeeseen osallistuneet metsänomistajat saivat teetettyä metsänhoitotyöt normaalia edullisemmin.

Laaja yhteistyöhanke

Hankkeeseen osallistui Lounais-Suomen metsäkeskuksen johdolla poikkeuksellisen monta yhteistyötahoa: ProAgria Finska Hushållningssällskapet – Suomen Talousseura, ProAgria Satakunnan Maaseutukeskus / maa- ja kotitalousnaiset, Varsinais-Suomen TE-keskus, Tiehallinnon Turun tiepiiri, Osuuskunta Metsäliitto, alueen metsänhoitoyhdistykset ja riistanhoitopiirit sekä useita kuntia Varsinais-Suomesta ja Satakunnasta.

Metsäkeskus hallinnoi koko hanketta. Lisäksi metsäkeskuksen tehtäviin kuuluivat metsänomistajien neuvonta, metsätöiden sopiminen metsäalueilla ja metsäsuunnittelu sekä osittain raivaustöiden toteuttaminen.

Kulttuurimaisemanhoidon tehtävistä vastasivat ProAgria-järjestöt. Heidän työnään on laadittu kylämaisemasuunnitelmat kahteen kylään ja yksityiskohtaisemmat piha- ja ympäristösuunnitelmat 28:lle eri kohteelle. ProAgria-järjestöt ovat myös laatineet tiemaisemasuunnitelman Turun ja Merikarvian välille. Tämä suunnitelma toimii myös neuvonnallisena oppaana ja siitä on otettu 400 kappaleen painos. Järjestöt ovat lisäksi olleet mukana järjestämässä hankkeen koulutustilaisuuksia ja talkoita.

Metsänhoitoyhdistykset tekivät metsäalueilla tienvarsiraivauksia ja taimikonhoitotyötä. Osuuskunta Metsäliiton tehtävänä oli toteuttaa koneellinen energiapuun korjuu tienvarsialueilla.

Aiemmin tieltä katsoen piilossa ollut Pirttijärvi Porissa saatiin näkyviin Porin metsäopiston talkooporukan työn tuloksena.
Kuva: Sanna Seppälä.

Hankkeen suorat työllisyysvaikutukset olivat noin 20 henkilötyövuotta. Tienvarren kohteissa järjestettiin myös useita talkootilaisuuksia, joissa muun muassa metsästäjät olivat aktiivisesti mukana. Talkootyötä tehtiin yhteensä noin 3 000 tuntia.

Hankkeen suurimmat rahoittajat olivat EU ja Varsinais-Suomen TE-keskus sekä Turun tiepiiri. Muita julkisia rahoittajia olivat hankealueen kunnat, seurakunnat ja Lounais-Suomen metsäkeskus. Yksityisrahoituksen osuus hankerahoituksesta oli 10 prosenttia ja se koostui maanomistajien osallistumismaksuista, Osuuskunta Metsäliiton osuudesta sekä talkootyöllä hankituista luontaisuuksista.

Tiedottamiseen panostettiin, ja se onnistui yli odotusten. Varsinkin aloitustilaisuus ja talkookampanja tuottivat hankkeelle paljon myönteistä julkisuutta. Julkisuudesta oli suurta apua neuvoteltaessa yksityismaiden tienvarsiraivauksista. Maanomistajille hanketoiminnasta kerrottiin erilaisissa yleisötapahtumissa, esimerkiksi kylä- ja metsänhoitoyhdistystilaisuuksissa, riistanhoitopiirien tilaisuuksissa ja muissa metsänomistajille suunnatuissa yleisötilaisuuksissa. Lisäksi maanomistajille lähetettiin yli 1 000 henkilökohtaista kirjettä.

Hirvionnettomuudet kääntyivät tieosuudella vuodesta 2003 alkaen laskuun, pääosin hirvikannan laskun, mutta osin myös hankkeen ansiosta.

Toiminnan jatkuvuus

Pahimmat pusikot on nyt raivattu, ja tulevana vuosina voimme nauttia hoidetuista tienvarsista ja sen mukanaan tuomista turvallisuushyödyistä. Tienvarsipusikoita emme lopullisesti kuitenkaan pääse. Raivaukset olisivat uusittava 3–5 vuoden välein. Jatkossa raivausten laajamittaiseen toteuttamiseen ei liene kuitenkaan käytettävissä projektirahoitusta vastaavia varoja, joten toiminnan jatkuvuus jääneekin pitkälti vapaaehtoisuuteen.

Hankkeen kautta on pyritty herättelemään vanhaa suomalaista talkooperinnettä ja avaamaan erilaisia yhteistoiminnan muotoja maaseudun vaikuttajien kesken. Hoitotöiden toteutuksella, koulutuksella ja henkilökohtaisella neuvonnalla on pyritty virittämään tienvarren maanomistajien kiinnostus tienvarsialueiden hoitoon.

Metsäsuunnittelulla, kylämaisemasuunnitelmilla ja koko tienosaa kattavalla neuvonnallisella tiemaisemasuunnitelmalla on pyritty innostamaan myös esimerkiksi kunnat, yritykset ja kyläyhteisöt yhteisen tiemaiseman hoitoon.

Energiapuun korjuukaluston soveltuvuudesta maisemanhoitotöihin on saatu hyviä kokemuksia. Tulevaisuudessa tienvarsia hoidetaan täysin koneellisesti. Energiapuun tarve lisääntyy ja yhteiskunnan tukipolitiikan suuntauksien vuoksi lisätyä maisemanhoitotöitä. Tienvarret sekä muut hoidon puutteesta kärsivät maa-alueet tarvitsevat yhteiskunnan huomion.

METSÄALAN TULEVAISUUDEN MAHDOLLISUUKSIA ETSIMÄSSÄ

Metsäalan tulevaisuusfoorumissa tarkastellaan metsäsektoriin vaikuttavia pitkän aikavälin muutostekijöitä tämän päivän päätöksenteon tueksi.

Tulevaisuutta ei voi ennustaa, sen voi vain tehdä, sanotaan. Vaikka näin onkin, tulevaisuuden ennakointi on voimakkaasti yleistynyt Suomessa 2000-luvulla ja on jo nyt osoittautunut hyödylliseksi tavaksi hahmottaa tulevan kehityksen piirteitä, jotta päätöksenteossa pystytäisiin oikea-aikaisesti reagoimaan kehityksen kannalta merkittäviin asioihin.

Metsäalan tulevaisuusfoorumissa ennakoidaan metsäalaan vaikuttavia kehityskulkuja 10–20 vuoden aikajänteellä. Tulevaisuuden ennakoinnilla tarkoitetaan järjestelmällistä ja osallistavaa prosessia, jossa tarkastellaan pitkän aikavälin muutostekijöitä tämän päivän päätöksenteon tueksi.

Joensuun yliopiston toteuttaman Metsäalan tulevaisuusfoorumi -hankkeen rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö. Hanke toteutetaan kahdessa vaiheessa.

Tulevaisuusfoorumin ensimmäisessä vaiheessa (1.4.2003–31.3.2005) ennakoinnin pääpaino oli viiden tulevaisuustyöryhmän työssä. Metsäteollisuuden, metsäteknologian, metsänhoidon, ympäristön ja sosiaalisen kestävyuden kehitystä arvioitiin yhteensä noin 70 asiantuntijan voimin. Työryhmien tulokset on julkaistu erillisissä tutkimusraporteissa. Yhteenvedo työryhmien työn tuloksista ja tulevaisuusfoorumin muista selvityk-

sistä on koottu teokseen *Menestyvä metsäala ja tulevaisuuden haasteet*.

Tulevaisuusfoorumin toisessa vaiheessa (1.4.2005–31.3.2008) painotetaan metsäalan tulevaisuuden mahdollisuuksien ennakointia. Toteutettavissa tulevaisuus selvityksissä ja ennakointiverkostoissa arvioidaan elinkeinojen mahdollisuuksia esimerkiksi metsien ja puun uusien käyttömuotojen ja globalisaatiokehityksen analysoinnin kautta. Elinkeinojen mahdollisuuksia kartoitetaan metsäalan ja muiden alojen asiantuntijoiden yhteistyönä.

Päätöksenteon tuki

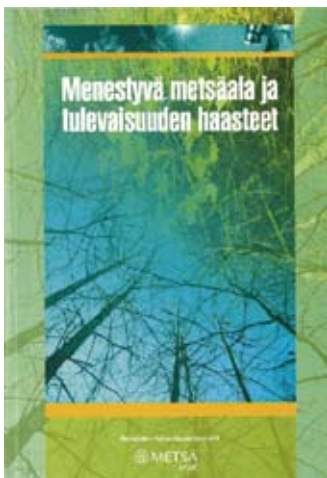
Metsäalan tulevaisuusfoorumin tavoitteena on tukea metsäpolitiikan ja eri metsäalan organisaatioiden strategista suunnittelua. Tulevaisuusfoorumi on osallistunut riippumattomana asiantuntijana useisiin strategia-prosesseihin ja politiikkaohjelmien suunnitteluun.

Tulevaisuustietoa on käytetty hyväksi myös useiden organisaatioiden tulevaisuuden toimintaa koskevassa päätöksenteossa. Tulevaisuusfoorumi on osallistunut erilaisiin strategiapalaveri- ja suunnittelukokouksiin, joissa tulevaisuustieto on ollut yksi päätöksentekoon vaikuttava näkökulma.

Kaksitavoitteinen tulevaisuusstrategia metsäalalle

Metsäalan tulevaisuusfoorumin tulosten perusteella metsäalan elinkeinojen kehittämiseksi tarvitaan jatkossa kaksitavoitteinen tulevaisuusstrategia.

Strategian ensimmäisessä tavoitteessa korostuu *perinteisen metsäsektorin prosessien jatkuva kehittäminen* tehokkaammiksi ja tuotannon jalostusarvon asteittainen nostaminen. Kustannustentehokkuuden parantaminen kautta koko tuotantoketjun sekä olemassa olevien tuotantotapojen ja liiketoimintojen jatkuva kehittäminen ovat tämän strategian avainkohtia.

Metsäalan tulevaisuusfoorumin ensimmäisen vaiheen keskeiset tulokset on koottu samaan raporttiin.

Metsäalalle tarvitaan kaksitavoitteinen tulevaisuusstrategia:

Perinteisen metsäsektorin toiminnan kehittäminen, esim:	Metsäsektorin uusiutuminen, esim:
• Tuotantokustannusten alentaminen. • Hallinnon, tutkimuksen ja koulutuksen tehostaminen. • Puun saatavuuden turvaaminen. • Työvoiman saatavuuden turvaaminen metsänhoitoon sekä puun ja energiapuun hakkuuseen ja kuljetukseen. • Yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden säilyttäminen.	• Informaatioteknologian ja kemian-, bio- ja materiaali-tekniikan yhdistäminen metsäteollisuudessa. • Lämmön, sähkön, polttonesteiden ja metsäteollisuuden yhteistuotanto. • Metsien uudet käyttömuodot luonnonsuojelussa, hiilen sidonnassa, matkailussa, puun rinnakaistuuotteiden tuotannossa.

Metsätaloudessa perinteisen metsäsektorin kehittämiseen tähtäävä strategia tarkoittaa jatkuvaa huolehtimisesta tuotantokustannuksista, jotta metsätalouden kannattavuus säilyisi nykyisellä tasolla. Muita tulevaisuuden haasteita metsätaloudelle ovat puun ja metsätalouden työvoiman saatavuudesta huolehtiminen sekä yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ylläpitäminen. Hyväksyttävyyden voi heikentää, jos metsät ja metsätalous eivät jatkossa tuota riittävästi hyvinvointia tavallisille suomalaisille ja kasvavalle joukolle uusia metsänomistajia.

Strategian toisessa tavoitteessa korostuu *metsäsektorin uusiutuminen*. Puun uusien käyttömuotojen ja metsiin perustuvien palveluiden kehittäminen voivat avata merkittäviä uusia elinkeinomahdollisuuksia perinteisen metsäsektorin rinnalle. Informaatioteknologian, kemian, biotekniikan ja materiaali-tekniikan yhdistäminen metsäteollisuusosaamiseen voivat johtaa metsäteollisuuden kannattavaan uusiutumiseen. Esimerkiksi lämmön-, sähkön- ja pitkällä aikavälillä liikenteen biopolttonesteiden tuotannosta voi avautua myös merkittävää uutta liiketoimintaa metsäteollisuudelle.

Metsätaloudelle metsäsektorin uusiutumiseen tähtäävä strategia tarkoittaa monipuolisempaa puun ja metsien käyttöä tulevaisuudessa. Metsien ja puun erilaistuvat käyttötarkoitukset korostavat tarvetta monipuolistaa metsien käsittelyä. Jotkut metsänomistajat voivat haluta hoitaa ja käyttää metsiään mahdollisimman tehokkaasti soveltaen lyhyitä kiertoaikoja, toiset metsänomistajat voivat suosia enemmän luonnonmukaista metsänhoitoa pidemmillä kiertoaajoilla tai jatkuvapeitteisenä kasvatuksena. Metsien kasvatusta voi eriytyä myös siten, että asutuksen tai matkailun kannalta tärkeillä alueilla sovelletaan kevyempää metsien käsittelyä kuin puun tuotannon kannalta keskeisemmillä alueilla.

Ennakoinnista opittua

Kaikessa tulevaisuustyössä keskeistä ovat asiantuntemus, työn systemaattisuus ja tulevaisuussuuntautuneisuus sekä päätöksenteko tulevaisuusanalyysien perusteella. Metsäalan tulevaisuusfoorumin kokemusten perusteella on lisäksi etu, jos tulevaisuuden ennakointi on

riippumatonta, ja siinä hyödynnetään monialaista tietoa. Vain näin voidaan kohdentaa ennakointi uusien mahdollisuuksien kartoittamiseen eikä saavutettujen tavoitteiden puolustamiseen. Edellä kuvattu kaksitavoitteinen tulevaisuusstrategia korostaa tarvetta tietoisesti suunnata metsäalan toimijoiden päätöksentekoa ei pelkästään perinteisen metsäsektorin kehittämiseen vaan sen aktiiviseen uudistamiseen.

Muita onnistuneen ennakkoinnin piirteitä ovat työn vaikeus ja sidosryhmäsuuntautuneisuus. Esimerkiksi metsäalalle on tärkeää, että ne elinkeinot, joiden tulevaisuudesta ennakkoinnissa on kysymys, ovat mukana ennakkoinnin toteuttamisessa.

Ennakoinnissa on myös hyödyksi, jos työssä on mukana annos aitoa innovatiivisuutta. Ennakoinnin toimintamallin on kyettävä muuttumaan sille asetettujen tarpeiden mukaisesti. Ennakoinnin toimintamallin jatkuva kehittäminen on haaste, mutta se estää työn juuttumisen paikoilleen standarditoiminnoksi.

Metsäalan tulevaisuusfoorumin raportteja:

- Niskanen, A. (toim.). 2005. Menestyvä metsäala ja tulevaisuuden haasteet.
- Kellomäki, S. ja Laukkanen, S. 2005. Ekologinen kestävyys, ympäristömuutos ja metsätalous.
- Kolström, T. ja Harstela, P. (toim.). 2005. Puuntuotannon ja korjuun tulevaisuus.
- Koivula, E. ja Saastamoinen, O. (toim.). 2005. Näkökulmia luontomatkailuun ja sen tulevaisuuteen.
- Kärkkäinen, M. 2005. Maailman metsäteollisuus.
- Saastamoinen, O., Donner-Amnell, J. ja Rantala, T. (toim.). 2006. Näkökulmia metsäalan sosiaaliseen kestävyteen ja sen tulevaisuuteen.

METSÄN OPPIMISPOLKU – MALLI KOULUYHTEISTYÖHÖN

Vuoden 1998 Metsävisan tulos havahdutti: Suomessa on nuoria, jotka eivät erota kuusta männystä. Huoli kaupunkilaistuvien suomalaisten vieraantumisesta metsistä sai vahvistuksen. Oppimispolku lähti viitoittamaan tietä metsään.

Suomen Metsäyhdistys ja Opetushallitus aloittivat tavoitteellisen työn: määrittellään, millaisia tietoja ja taitoja suomalaisten tulee kouluaikaanaan saada, jotta metsä- ja puuosaaminen säilyy osana kansalaistaitoja. Vuonna 2000 tavoitteet ilmestyivät kirjassa Metsän oppimispolku – malli metsä- ja puuopetukseen.

Metsä- ja puuopetukselle määriteltiin hyvin konkreettiset tavoitteet eri luokka-asteille: varhaiskasvatukseen, ala- ja yläasteille sekä lukioon. Osaamisalueita ovat metsäluonto, metsäluonnonsuojelu, metsäkulttuuri, virkistyskäyttö, metsätalous sekä puun käyttö ja jalostus. Metsäopetuksen perustana ovat näin ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen kestävyys.

Toimintamallina verkostot

Metsässä on useita toimijoita, jotka katsovat metsää yhdestä tai useammasta oppimispolun osaamisalueen näkökulmasta. Tämä on voimavara, joka päätettiin ottaa käyttöön Metsän oppimispolun tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomen Metsäyhdistys kokosi *valtakunnallisen ohjausryhmän*, johon kutsuttiin edustajia sekä opetusalaalta että koulujen ulkopuolisista tahoista.

Jokaisessa metsäkeskuksessa on nimetty *maakuntatason* kouluyhteistyötä koordinoiva henkilö. Siellä missä yhteistyöverkostoja on ennestään ollut, on niitä täydennetty. 4H-liiton Metsissä mahdollisuus -hanke tukee metsäkeskuksien työtä ulottaen toiminnan jopa kuntatason toimijaverkostoihin eli metsätimeihin saakka.

Viimeistään vuonna 2006 jokaisen metsäkeskuksen alueella ovat verkostot kokoontuneet ja tehneet tulevaisuuden suunnitelmat, sillä uudistettu metsäsertifiointi edellyttää, että jokaisen metsäkeskuksen alueella on laadittu ohjelma lasten ja nuorten metsäosaamisen lisäämiseksi.

Verkostojen tavoitteena on tiedonkulun parantaminen ja resurssien kohdentaminen. Ryhmissä selvitetään, mitä kukin organisaatio tekee koulujen ja päiväkotien kanssa sekä suunnitellaan, mitä yhteistä puolestaan voidaan tehdä.

Alueellisissa ryhmissä on mukana muun muassa luontojärjestöjä, koneyrittäjiä, metsänhoitoyhdistyksiä, metsästäjiä, metsäteollisuusyrityksiä, metsäoppilaitoksia, Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusyksiköitä, Metsähallitus, 4H-piirejä ja yhdistyksiä. Ryhmät täydentyvät ja niihin voi liittyä mukaan.

Kun seurataan metsäsertifiointiin liittyvien alueellisten ohjelmien toteutumista, saadaan tarkempia arvioita siitä, kuinka paljon lapsia ja nuoria tavoitetaan vuosittain. Tämän hetken arvio on noin 50 000 valtakunnallinen Metsävisa mukaan lukien.

Verkostot tukevat päiväkotien ja koulujen metsäopetusta

Perusopetus ja varhaiskasvatus noudattavat valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta

Vantaalaisia koululaisia metsänistutustöissä koululaisten metsäviikolla. Kuva: Erkki Oksanen.

laadittuja kunta- ja koulukohtaisia opetussuunnitelmia. Metsän oppimispolun tavoitteet ja toiminta tukevat opetussuunnitelmia. Opetushallitus saattoi valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden uusimisen kaikkien luokka-asteiden osalta loppuun vuonna 2005. Tällöin myös Metsän oppimispolun tavoitteet päivitettiin nykyisiä opetussuunnitelman perusteita vastaaviksi. Valtakunnallinen ohjausryhmä vaikutti siihen, että metsäopetus säilyy monipuolisesti opetussuunnitelmien perusteissa. Ohjausryhmä tarjosi myös asiantuntija-apua oppikirjoja uudistettaessa. Tärkein työ on jatkossa huolehtia siitä, että opettajat saavat tarvitessaan asiantuntijatukea metsäopetuksen toteuttamiseen.

Metsästä oppii parhaiten metsässä, joten oppilaille järjestetään metsäpäiviä ja -viikkoja, pidetään opetustuokioita, tutustutaan lähimetsään ja paikkakunnan metsäteollisuuteen. Tavoite on, että mahdollisimman moni oppilas saisi tilaisuuden metsäkäyntiin. Toiminta on kouluille maksutonta ja sitä tehdään kunkin toimijan mahdollisuuksien rajoissa.

Oppimispolku.fi vie metsään

Tiedonkulkua parantamaan on rakennettu Oppimispolku.fi -verkkosivusto. Se on tarkoitettu sekä opettajille että koulujen kanssa toimiville. Sivusto on eräänlainen kirjasto, jonne kerätään eri toimijoiden tuottamia, metsäopetusta tukevia opetusmateriaaleja, harjoituksia ja tehtäviä. Sieltä voi hakea valmiita materiaaleja sekä tilata materiaaleja ja taustatietoa. Sivusto palvelee sekä materiaalien tuottajia että käyttäjiä.

Verkkosivuilta löytyy tietoa opetukseen soveltuvista tahtumista ja opettajille suunnatuista kursseista sekä kouluyhteistyössä mukana olevien yhteystietoja. Luokanopettajia kouluttavien yliopistojen kanssa tehdään myös yhteistyötä. Opettajille järjestetään vuosittain metsäkurssseja täydennyskoulutuksena. Metsäyhteistyöhön opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa tulisi panostaa lisää.

Tietoa ja asenteita mitataan

Yläkoulujen oppilaille järjestettävällä Metsävisalla on vuodesta 1982 alkaen mitattu yläkoulun oppilaiden metsätietoja. Visaan osallistuu noin 70 prosenttia ikäluokasta.

Vuodesta 2001 parin – kolmen vuoden välein tehtävällä Lasten ja nuorten metsäbarometrillä seurataan asenteiden ja tiedon kehitystä. Vanhempien merkitys metsätiedon välittäjänä vähenee koko ajan ja koulun rooli vahvistuu. Tämä asettaa lisää painoarvoa opettajien metsätiedoille. Metsäammattilaiset voivat tukea opettajaa tässä työssä. Erityisen tärkeää olisi kuitenkin huo-

Oppimispolun valtakunnallinen ohjausryhmä:

- Biologian ja maantieteen opettajien liitto BMOL
- Lastentarhanopettajaliitto
- Luokanopettajaliitto
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
- Metsäkeskukset
- Metsähallitus
- Metsäntutkimuslaitos
- Metsästäjien keskusjärjestö
- Metsätalouden kehittämiskeskus TAPIO
- Metsäteollisuus ry
- Opetushallitus
- Puumiesten liitto
- 4H-liitto
- Suomen Latu ry
- Suomen Metsäyhdistys ry
- Ympäristökasvatuksen pyöreä pöytä (edustaja Luonto-Liitto ry:stä)

lehtia jo opettajien koulutuksessa, että he saavat riittävät tiedot metsistä.

Toiminnan resurssointi

Mukana olevat tahot antavat omaa työpanosta sekä rahallista tukea. Osa toimijoista hankkii rahat projekteilla, joita rahoittavat muun muassa TE-keskukset sekä Leader- ja Pomo-toimintaryhmät. Suomen Metsäsäätiö ja Metsämiesten Säätiö tukevat molemmat kouluyhteistyötä. Maa- ja metsätalousministeriö tukee myös lasten ja nuorten metsäosaamisen turvaamiseksi tehtävää työtä.

Lasten ja nuorten metsäosaamisen lisääminen on pitkäjänteistä toimintaa

Joka vuosi tulee uusi ikäluokka eli noin 60 000 lasta metsän oppimispolulle. Jotta metsä- ja puuosaaminen säilyisi osana suomalaisten kansalaistaitoja, on tärkeää, että

- pidetään huolta siitä, että opetussuunnitelmissa on metsä- ja puuopetukselle tavoitteet ja riittävät sisällöt;
- oppikirjoissa on ajanmukaista tietoa;
- opettajilla on riittävät ja ajanmukaiset tiedot ja taidot;
- metsätoimijat panostavat lasten ja nuorten metsäosaamisen parantamiseen;
- verkostoja hyödynnetään ja yhteistyöllä luodaan systemaattinen tapa tavoittaa oman alueen lapset kerran ennen yläkoulua ja kerran ennen kuin nuoret lähtevät perusopetuksesta.

LUONTOTIETOJÄRJESTELMÄ HYÖDYTTÄÄ METSÄTALOUTTA JA TURVAA MONIMUOTOISUUTTA

Pirkanmaalla tehdyn urauurtavan työn ansiosta luontotieto ei ole enää hajallaan paperikarttoina tai julkaisuissa vaan paikkatietoon perustuvassa luontotietojärjestelmässä. Yhtenäinen järjestelmä hyödyttää monia.

Luontotiedon hyödyntäminen metsätaloudessa -hankkeen tavoitteena oli parantaa Pirkanmaan metsätalouden toimijoiden edellytyksiä ottaa luontoarvot paremmin huomioon metsätalouden toimenpiteissä. Tärkeimpinä keinoina nähtiin kattavan luontotietoaineiston kerääminen ja alue-ekologisten tarkastelujen integrointi metsäsuunnitteluun. Tietoja hyödynnettäisiin metsäsuunnittelun ja neuvonnan kohdentamisessa ja sisällöllisessä kehittämisessä sekä tukirahoituksen kohdentamisessa.

Pirkanmaan metsäkeskuksen vetämä hanke toteutettiin yhteistyössä Tampereen ammattikorkeakoulun metsätalouden koulutusohjelman kanssa. Ohjausryhmään kuului edustaja kaikista Pirkanmaan metsällisistä sidosryhmistä. Syksyllä 2003 käynnistynyt hanke toteutui kestävän metsätalouden rahoituslain sekä Metsämies-ten Säätiön tuella.

Luontotietoa paikkatiedoksi

Luontotiedon hyödyntäminen metsätaloudessa -hanke käsitti neljä osa-aluetta:

- Luontotietoa paikkatiedoksi
- Metson ja teeren soidinpaikkojen kartoitus
- Luontotietojärjestelmän käyttöönotto- ja luonnonhoitokoulutus
- Metsänomistajan luonnonhoitosuunnitelma

Luontotietoa paikkatiedoksi -osassa on koottu hajallaan eri tietolähteissä olevaa, arvokkaiden luontokohteiden ja eliölajien sijainti- ja ominaisuustietoa. Tieto on tallennettu paikkatieto-järjestelmään (MapInfo) helpokäyttöiseksi luontotietojärjestelmäksi.

Järjestelmään koottava luontotieto on sellaista, joka on jo nyt metsälain, luonnonsuojelulain, metsäsertifioinnin, metsällisten toimijoiden laatu- ja ympäristöjärjestelmien tai luonnonhoitosuosittelujen nojalla huomioitava kaikessa metsien käsittelyssä.

Luontotietojärjestelmän kokoaminen alkoi selvittämällä, miten erilainen luontotieto kannattaa tallentaa ja luokitella, jotta sen käytettävyyttä niin metsäsuunnitteli-

joiden, viranomais- kuin metsänparannustoimintojen kannalta olisi mahdollisimman hyvä. Luontokohteet jaotellaan lakien, metsäsertifioinnin ja Hyvän metsänhoidon suositusten perusteella huomioon otettaviksi kohteiksi.

Eri ryhmiin kuuluvat kohteet esitetään kartalla erivärisin kohderajauksin tai pistein. Sijaintitiedon lisäksi luontotietojärjestelmään on tallennettu kohteisiin liittyvää ominaisuustietoa, metsänkäsittelysuosituksia ja lajikuvaus-

lajikuvaus- ja metsänkäsittelysuositukset on koottu helppolukuisiksi, A4-kokoisiksi tiedotteiksi tai info-tauluiksi, jotka voidaan toimittaa maanomistajalle, hakkuu-oikeuden haltijalle ja leimikon suunnittelijalle tai liittää metsäsuunnitelmiin tai käyttää metsäneuvonnan apuvälineinä. Useista luontokohteista on linkki tiedotteisiin. Kohteiden huomioimisen taustalla olevista sääöksistä on mahdollisuus saada lisätietoa linkkien avulla.

Lajitiedon keruu

Hankkeen alkuperäisenä tavoitteena oli koota valtakunnallisesti ja maakunnallisesti uhanalaisten eliölajien sijaintitietoa eri lähteistä. Lajilistat koottiin yhteistyössä Pirkanmaan ympäristökeskuksen, Pirkanmaan lintutieteellisen yhdistyksen, Tampereen kasvitieteellisen yhdistyksen ja Tampereen hyönteistutkijain seuran kanssa. Sienten osalta lajilistoja ei ehditty koota.

Lajilistojen tarkoituksena oli selkeyttää tiedonkeruuprosessia, nostaa esille lajitiedon kokoamisen merkityksellisyys ja priorisoida lajien valintaa. Lista koottiin metsätalouden uhkaamia lajeja.

Järjestelmän tekninen toteutus

Metsäkeskuksessa on käytössä LuotsiGis-paikkatietojärjestelmä. Luontotiedot tallennetaan kuitenkin MapInfo-pohjaiseen paikkatietojärjestelmään, koska se mahdollistaa aineiston joustavamman käsittelyn.

Info-työkalulla kohteen tiedot saa näkyviin helposti. Kohteista on tallennettu muun muassa kohdekuvaus, kohteen huomioon ottamisen perusteet, havaintopäivämäärä, tiedon tallennuspäivämäärä, havainnon tekijän nimi tai tietolähde.

Useista kohteista avautuu lisätietolinkki, jossa esitellään joko kyseistä kohdetta tai kohdetyyppiä. Jos kyseessä on eliölaji, avautuu linkkityökalulla lajitieto-teksti, jossa on kuvaus lajista sekä metsänkäsittelysuositukset. Linkit on toteutettu MapInfon Hotlink-toiminnolla.

Järjestelmä on käytössä kaikilla metsätaloustarkastajilla, metsäsuunnittelijoilla ja metsäparannustoiminnon työntekijöillä. Tiedot on tallennettu metsäkeskuksen palvelimelle. Alueoimistojen koneille tiedot on tallennettu jokaisen koneen kovalevylle, ja käyttäjä pystyy päivittämään uusimmat tiedot itse palvelimelta. Järjestelmästä on luovutettu aineistoja myös metsänhoitoyhdistyksille.

Tavoitteet saavutettiin hyvin

Nyt on luotu järjestelmä, jonka hyödyntäminen on vasta aluillaan. Alue-ekologisten tarkastelujen tai erilaisten analyysien tuottaminen ovat seuraava vaihe.

Järjestelmän huono puoli on se, että toimitaan suunnittelujärjestelmästä erillään olevassa järjestelmässä. Tietojen tarkistaminen kahdesta järjestelmästä lisää työmäärää. Tilanne korjautuu uuden paikkatietojärjestelmän käyttöönoton myötä.

Lajitiedon käsittely on haaste jatkossakin. Luontotietojärjestelmästä löytyvän lajitiedon aiheuttamat käytännön toimenpiteet esimerkiksi metsätaloustarkastajien ja suunnittelijoiden työssä vaativat kokemuksen karttumista ja yhdenmukaisten käytäntöjen muodostumista.

Työskentely monien sidosryhmien kanssa on isoissa hankkeissa haaste. Ympäristökeskuksen kanssa luotiin hyvä ja tiivis yhteistyö. Lajitiedon osalta ympäristökeskus on panostanut aineistojen tarkistamiseen, metsänkäsittelysuositusten laatimiseen sekä käytännön tiedonvaihtoon. Lajitiedon merkitsevyyttä käytännön toiminnassa on pohdittu yhdessä.

Paikkatietoon liittyvä ongelma on myös tiedon sijaintitarkkuus. Tätä ongelmaa on pyritty minimoimaan siten, että lajiaineistoon on kerätty vain kaikkein tarkimmat havainnot.

Teknisesti järjestelmä on toteutettu mahdollisimman pienellä budjetilla. Toimintaympäristönä on yleiskäyttöinen paikkatieto-ohjelma, ja tiedon jakelussa on käytetty ilmaisohjelmaa.

Luontotietojärjestelmän ansiosta

- hajallaan oleva luontotieto on koottuna yhteen järjestelmään;
- toimijoilla on käytettävissä yhdenmukaista luontotietoa;
- metsäsertifiointin kriteerien täyttäminen helpottuu;
- järjestelmää voidaan käyttää METSO-ohjelman hankkeiden kohteiden valinnassa.

Metsäsuunnittelussa

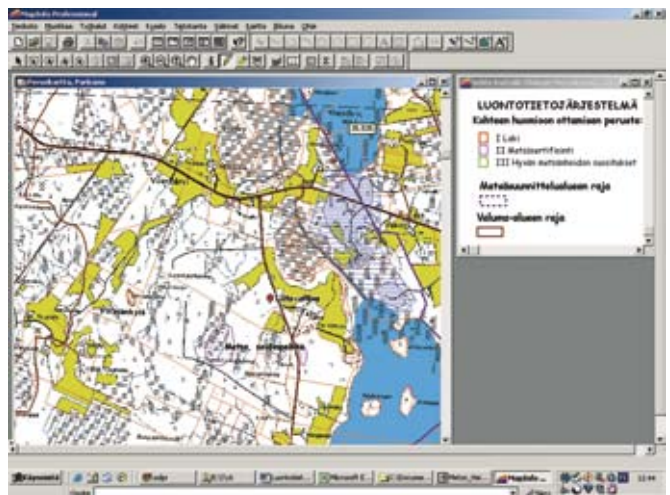
- metsäsuunnittelun ennakoivamistelu nopeutuvat;
- metsänomistajalle on mahdollista tuottaa luontoarvot huomioiva metsäsuunnitelma;
- metsänomistajaa pystytään neuvomaan asiantuntevammin luontoarvoihin liittyvissä kysymyksissä.

Metsätaloustarkastajien työssä

- metsänkäyttöilmoitusten tarkistaminen helpottuu luontokohteiden osalta;
- metsänkäyttöilmoituksissa ilmenevien liito-oravakohteiden toimittaminen ympäristökeskukselle, maanomistajalle ja hakkuuoikeuden haltijalle helpottuu.

Metsäparannustoiminnossa

- metsätie- ja perusparannussuunnitelmiin sisältyvän luonto- ja ympäristöarvojen selvityksen tekeminen helpottuu;
- kunnostusojitushankkeisiin vaadittavan vesien-suojelusuunnitelman laatiminen helpottuu.

Näkymä Luontotietojärjestelmän MapInfo-ikkunasta.

NAISMETSÄNOMISTAJILLE SUUNNATTU OMA KOULUTUS LISÄÄ METSÄTAITOJA JA VAIKUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Yksityismetsänomistajista joka kolmas on nainen. Naiset ovat kiinnostuneita metsäasioista ja haluaisivat tutkimusten mukaan lisää tietoa metsiensä hoidosta. Etelä-Savossa kehitetty Nainen ja metsä -koulutusmalli on ollut menestys.

Metsänomistajaliitto Järvi-Suomen kesäkuussa 2003 käynnistämän Nainen ja metsä -koulutushankkeen tavoitteena oli kehittää naisten metsäosaamista ja osaamisen kautta aktivoida naismetsänomistajia metsiensä hoitoon ja käyttöön. Tärkeänä tavoitteena oli myös kannustaa naisia osallistumaan laajemmin metsäalan luotamustehtäviin.

Koulutusohjelma koostui kuudesta kolmen tunnin lähiopetustilaisuudesta, kahdesta neljän tunnin metsäopetusjaksosta sekä opintoretkipäivästä, jonka aikana tu-

tustuttiin metsäteollisuusyritykseen. Lisäksi koulutusohjelman osioihin liittyi etätehtäviä itseopiskelun motiiviseksi.

Hankkeen rahoittajina olivat Etelä-Savon TE-keskus Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) kautta, alueen kunnat ja metsänhoitoyhdistykset, kursien osanottajat sekä lukuisat yhteistyökumppanit. Toiminta-alueena oli Metsänomistajaliitto Järvi-Suomen läntinen alue.

Anttolanhovin maastossa Anttolassa harjoiteltiin metsänarviointia. Kuva: Eliisa Kotro.

Koulutusohjelma huipentui 12.3.2005 Mikkelissä pidettyyn loppuseminaariin, johon kutsuttiin kaikki koulutukseen osallistuneet naiset ympäri maakuntaa. Kuvassa osa seminaariväestä tauolla konsertti- ja kongressitalo Mikaelissa. Kuva: Hannu Ripatti.

Metsätietotaito tuo varmuutta

Nainen ja Metsä-hankkeen tavoitteena oli saada mukaan koulutusohjelmaan noin 200 metsänomistajanaista. Ilmoittautuneita oli kuitenkin lähes kaksinkertainen määrä, kaikkiaan 389.

Osanottajia oli kaikista hankealueen kunnista. Koulutusohjelma toteutettiin 13 paikkakunnalla, yksi tilaisuus pidettiin muun muassa Helsingissä. Koulutusryhmiä oli kaikkiaan 16.

Metsänomistajanaiset osoittivat koulutustilaisuuksissa suurta kiinnostusta metsäasioita kohtaan ja motivoitiin niihin perehtymiseen. Ohjelman kautta heidän tietämyksensä kasvoi niin metsänomistuksesta, metsänhoidosta, metsäverotuksesta, metsäalan organisaatioista, metsäsuunnittelusta, puukaupasta, maankäyttöasioista, metsäsertifiointista kuin metsän eri käyttömahdollisuuksistakin.

Koulutuksen edetessä naiset kokivat itsensä tasavertaisemmiksi keskustelijoiksi metsäasioissa miesten kanssa. Kaiken kaikkiaan koulutuksen voidaan sanoa kasvattaneen naisten identiteettiä metsänomistajina.

Naisia metsäalan luottamustehtäviin

Metsäalan organisaatioita käsittelevällä koulutusjaksoilla esiintyi kiinnostusta metsäalan luottamustehtäviin. Koulutuksen ansiosta naismetsänomistajien vaikutusmahdollisuudet paranivat selvästi. Hankealueella sijaitsevien metsänhoitoyhdistysten valtuustovaaleissa syksyllä 2004 valituiksi tulleista naisista yli puolet – 17 naista 32:stä – oli osallistunut kursseille.

Maaseudulla ja muualla asuvien metsänomistajanaisten keskinäinen yhteistyö lisääntyi ja parani koulutuksen aikana. Verkostoitumista edistettiin koulutusohjelman kuluessa, ja kahdessa koulutusryhmässä kerättiin vapaaehtoinen yhteystietolista, joka jaettiin listalla oleville kurssilaisille.

Nainen ja Metsä-hanke ja sen tulokset on esitelty myös esimerkkihankkeena ”EU-ohjelmat maaseudun naisten elinolosuhteiden tukena – selvitys maaseudun kehittämisohjelmien tuloksista ja hyvistä käytännöistä” -selvityksessä (Maa- ja metsätalousministeriön julkaisu 2/2005).

Naisten Metsäavain jatkaa työtä

Nainen ja Metsä-hankkeen saama suuri suosio rohkaisi koulutuksen järjestäjiä hakemaan rahoitusta vastaavalle metsänomistajanaisten koulutushankkeelle myös Metsänomistajien liitto Järvi-Suomen itäiselle alueelle. Uusi Naisten Metsäavain-hanke käynnistyi syksyllä 2004 Etelä-Savon TE-keskuksen toimialueen kunnissa. Osanottajia uudessa hankkeessa on noin 190.

SUOMEN JA MAAILMAN METSÄT KOHTAAVAT KANSAINVÄLISEN METSÄPOLITIIKAN NEUVOTTELU- KUNNASSA

Myös Suomen kansainvälisessä metsäpolitiikassa toteutetaan yhtä Suomen metsäpolitiikan kulmakivistä, joka on osallistuminen ja osallistaminen. Tärkeänä linkkinä kansallisten ja kansainvälisten metsäkysymysten välissä toimii kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta.

Metsäasiat nostettiin yhdeksi Suomen kansainvälisen yhteistyön painopistealueeksi 1990-luvun alussa. Rio de Janeirosa vuonna 1992 pidetyn YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin päätösten toimeenpano ja suositusten edistäminen edellyttävät metsäsektorilta sekä kansallisia että kansainvälisiä toimenpiteitä.

Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta, tai oikeammin sen edeltäjä, perustettiin vuonna 1993. Neuvottelukunta on valtioneuvoston asettama elin, jossa käsitellään kansainvälisiä metsäasioita kahdenvälisestä yhteistyöstä aina YK:n alaisiin, globaaleihin, metsiin vaikuttaviin politiikkaprosesseihin asti.

Neuvottelukunnan tehtävänä on eri sidosryhmien ja ministeriöiden näkökulmien ja aloitteiden kanavoiminen Suomen toimintaan kansainvälisessä metsäpolitiikassa. Lisäksi neuvottelukunnan tehtävänä on tiedottaa kotimaan metsäpolitiikan toimijoille kansainvälisissä kokouksissa tehdyistä päätöksistä sekä muista ajankohtaisista kysymyksistä. Kansallisen metsäohjelman myötä neuvottelukunnasta tuli metsäneuvoston alainen virallinen työryhmä.

Toimijoiden osallistaminen neuvottelukunnan kautta

Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukuntaan kuuluu jäseniä neljästä ministeriöstä (maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, ulkoasiainministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö) sekä yhdeksästä hallinnon ja muiden sidosryhmien organisaatiosta (Helsingin yliopisto, Metsäntutkimuslaitos, Metsähallitus, Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, Metsäteollisuus ry, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y., WWF Suomi, Suomen luonnonsuojeluliitto ry sekä METO – Metsäalan Asiantuntijat ry).

Neuvottelukunnan tavoitteena on vuorovaikutteinen ajatustenvaihto kansainvälisen metsäpolitiikan kysy-

myksistä. Neuvottelukunnassa keskustellaan sekä tulevista kansainvälisistä kokouksista että arvioidaan jo pidettyjen kokousten tuloksia. Näin sidosryhmät saavat viimeisintä tietoa uusista asiakokonaisuuksista, jotka jatkossa joko EU:n tai kansallisen lainsäädännön kautta saattavat vaikuttaa metsätalouteen.

Vastavuoroisesti kansainvälisiin kokouksiin osallistuvien Suomen virallisten edustajien mukana matkaa aimo annos laajan metsäsektorin osaamista neuvottelukuntien kokousten antina saatuna hyvinä ideoina ja mielipiteinä. Silloin kun kansainväliset kokoukset eivät ole suljettuja, osallistuu Suomen delegaatioihin usein myös sidosryhmien edustajia. Tämä edistää kaikilta osin kansainvälisen metsäsektorin toimivuutta.

Neuvottelukunnan kokouspöytäkirjat jaetaan jäsenten lisäksi noin 60 vastaanottajalle hallinnon eri sektoreilla, konsulttiyrityksissä, tutkimusorganisaatioissa sekä eri metsäalan yrityksissä.

Neuvottelukunta metsäneuvoston alaisena työryhmänä

Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta perustettiin jo ennen nykyisen kansallisen metsäohjelman laatimista. Metsäohjelman myötä tehty neuvottelukunnan "alistaminen" Kansallista metsäohjelmaa ohjaavan metsäneuvoston toimintaan on ollut hyvä ratkaisu ja osoittaa, että kansainvälinen metsäpolitiikka on olennainen osa kansallisen metsäohjelman toteuttamista.

Neuvottelukunnan puheenjohtaja raportoi säännöllisesti ajankohtaisista kysymyksistä metsäneuvostolle, joka omalta osaltaan ottaa kantaa Suomen linjauksiin. Näin muodostuu suora vaikutuskanava sidosryhmien keskeisiin päättäjiin. Yhtä tärkeää on myös epäsuora vaikuttaminen. Neuvottelukuntaan ja metsäneuvostoon kuuluu suurelta osin samoja organisaatioita. Jotta

tietyn sidosryhmän edustajan osallistuminen metsä-neuvostoon olisi mahdollisimman tehokasta, tulee sen perustua jo sidosryhmän sisällä käytyyn alustavaan keskusteluun ja raportointiin.

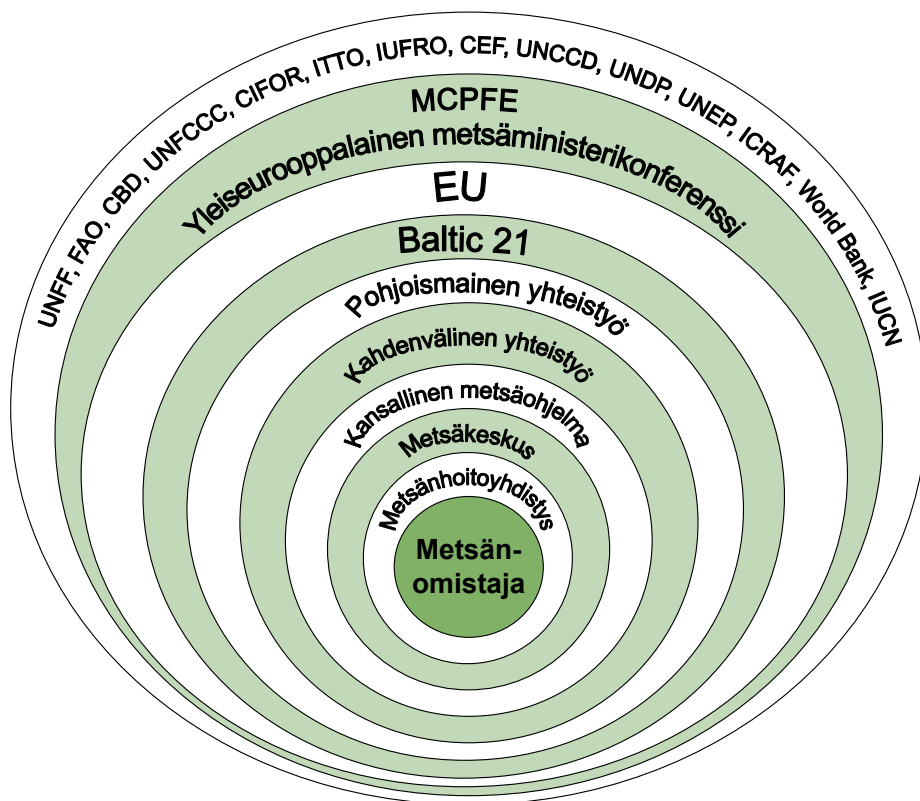
Muut kansainvälisten metsäkysymysten ryhmät

Neuvottelukunnan rinnalla kansainvälisiä metsäkysymyksiä käsitellään myös muun muassa kansainvälisten metsäkysymysten virkamiestyöryhmässä sekä metsäpolitiikan EU-alajaostossa. Ryhmissä käsiteltävät asiat poikkeavat toisistaan, joten erilliset elimet ovat tarpeelliset. EU-alajaosto toimii osana virallista Suomen EU-kantojen valmistelua. Jaostoja on kaikilla valtioneuvoston eri hallinnonaloilla. Virkamiestyöryhmä puolestaan keskittyy hyvin yksityiskohtaiseen valmistelutyöhön etenkin YK:n metsäfoorumin ja osittain myös muiden globaalien prosessien osalta.

Neuvottelukunnan rooli jatkossa

Metsiin liittyvien kansainvälisten prosessien määrä on kasvanut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana ja tulee entisestään kasvamaan. Kansainvälisen metsäpolitiikan neuvottelukunta on siten jatkossakin tärkeä yhdentämisen taho metsäpoliittisia kantoja muodostettaessa. Neuvottelukunnan virallinen suhde metsäneuvostoon on merkittävä ja sitä tulee jatkaa.

Neuvottelukunnan työskentelyssä hyödyllisimmiksi ovat osoittautuneet ne kokoukset, joissa perusteellisten alustusten kautta keskitytään johonkin tiettyyn kysymykseen. Tavoitteena on lisätä tällaisten kokousten määrää. Tärkeä mutta ehkä vajaakäytössä ollut osa neuvottelukunnan toimintaa ovat olleet jostakin erityis-teemasta järjestetyt avoimet seminaarit. Niitä on aika ajoin järjestetty esimerkiksi erittäin merkittävien kansainvälisten kokousten edellä tai jonkun kansainvälisen toimijan Suomen vierailun yhteydessä.

Metsäkysymykset ovat aina sekä paikallisia että globaaleja. Metsäpolitiikan kaikilla tasoilla vaikuttavat niin kestävänsä metsätalouden ekologiset, sosiaaliset ja taloudelliset tavoitteet, kansalliset metsäohjelmat kuin kansainväliset sopimukset.

YHTEYSTIETOJA

Gustafsson, Leena

luonnonarvokaupan asiantuntija,
Lounais-Suomen metsäkeskus
puh. 020 772 6426
sähköp. leena.gustafsson@metsakeskus.fi

Hilka-Aaltonen, Marja

metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö
puh. (09) 1605 2415
sähköp. marja.hilka-aaltonen@mmm.fi

Hirvonen, Matti

ulkoilupäällikkö, Suomen Latu ry
puh. (09) 4159 1119
sähköp. matti.hirvonen@suomenlatu.fi

Hopponen, Katariina

erikoissuunnittelija, Metsähallitus
puh. 020 564 4315
sähköp. katariina.hopponen@metso.fi

Hytönen, Leena

metsänhoitaja
puh. 040 573 3033
sähköp. leena.hytönen@welho.com

Isolahti, Maria

hankekoordinaattori,
Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus
puh. 020 772 7040
sähköp. maria.isolahti@metsakeskus.fi

Jantunen, Tuomo

toiminnanjohtaja, Suomen Latu ry
puh. (09) 4159 1125
sähköp. tuomo.jantunen@suomenlatu.fi

Karppinen, Heikki

bioenergiapäällikkö, Pohjois-Karjalan metsäkeskus
puh. 020 772 8244
sähköp. heikki.karppinen@metsakeskus.fi

Kokkonen, Marja

pääsihteeri, maa- ja metsätalousministeriö
puh. (09) 1605 2923
sähköp. marja.kokkonen@mmm.fi

Kursula, Olli

riistanhoidonneuvoja, Keski-Suomen riistanhoitopiiri
puh. 0400 243 414
sähköp. olli.kursula@riista.fi

Kärkkäinen, Sirpa

yhteyspäällikkö, Suomen Metsäyhdistys ry
puh. (09) 6850 8816
sähköp. sirpa.karkkainen@smy.fi

Lappalainen, Esa

metsätalousneuvoja, Etelä-Savon metsäkeskus
puh. 020 772 7471
sähköp. esa.lappalainen@metsakeskus.fi

Leivo, Anneli

päällikkö, luonnon virkistyskäyttö, Metsähallitus
puh. 020 564 4326
sähköp. anneli.leivo@metso.fi

Leskelä, Mikko

projektipäällikkö, Lapin metsäkeskus
puh. 020 772 8675
sähköp. mikko.leskela@metsakeskus.fi

Lähteenmäki, Ari

kehittämispäällikkö, Pirkanmaan metsäkeskus
puh. 020 772 7208
sähköp. ari.lahteenmaki@metsakeskus.fi

Lövdahl, Märten

yksikön johtaja, Puualan kehityskeskus Woodpoint
puh. 020 772 6280
sähköp. marten.lov Dahl@woodpoint.fi

Mähönen, Marjukka

ylitarkastaja, maa- ja metsätalousministeriö
puh. (09) 1605 4626
sähköp. marjukka.mahonen@mmm.fi

Nikkola, Ari

viestintäpäällikkö, Keski-Suomen metsäkeskus
puh. 020 772 7810
sähköp. ari.nikkola@metsakeskus.fi

Niskanen, Anssi

johtaja, Metsäalan tulevaisuusfoorumi,
Joensuun yliopisto
puh. (013) 251 4001
sähköp. anssi.niskanen@joensuu.fi

Niskanen, Yrjö

kehittämispäällikkö, Etelä-Savon metsäkeskus
puh. 020 772 7421
sähköp. yrjo.niskanen@metsakeskus.fi

Nummi, Tapio

suunnittelupäällikkö, Lounais-Suomen metsäkeskus
puh. 020 772 6422
sähköp. tapio.nummi@metsakeskus.fi

Otsamo, Antti

projektipäällikkö, maa- ja metsätalousministeriö
puh. (09) 1605 2805
sähköp. antti.otsamo@mmm.fi

Partanen, Jouni

projektipäällikkö, Pohjois-Savon metsäkeskus
puh. 020 772 8028
sähköp. jouni.partanen@metsakeskus.fi

Portin, Anders

metsäneuvos, maa- ja metsätalousministeriö
puh. (09) 1605 2418
sähköp. anders.portin@mmm.fi

Päivinen, Jussi

erikoissuunnittelija, Metsähallitus
puh. 020 564 5068
sähköp. jussi.paivinen@metsa.fi

Rautakoski, Juha

toiminnanjohtaja, Metsänhoitoyhdistys Kalajokilaakso
puh. (08) 48 0057
sähköp. juha.rautakoski@kalajokilaakso.mhy.fi

Repo, Eeva-Liisa

kehittämispäällikkö, Pohjois-Pohjanmaan metsäkeskus
puh. 020 772 7003
sähköp. eeva-liisa.repo@metsakeskus.fi

Reunala, Aarne

ylijohtaja, maa- ja metsätalousministeriö
puh. (09) 1605 3350
sähköp. aarne.reunala@mmm.fi

Ripatti, Hannu

aluepäällikkö, Metsänomistajien liitto Järvi-Suomi
puh. 020 413 3770
sähköp. hannu.ripatti@mhy.fi

Seppälä, Matti

luonnonhoitopäällikkö,
Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus
puh. (06) 4163 204
sähköp. matti.seppala@metsakeskus.fi

Sutinen, Reima

ylitarkastaja, kauppa- ja teollisuusministeriö
puh. (09) 1606 2108
sähköp. reima.sutinen@ktm.fi

Vartiainen, Johanna

projektipäällikkö, Kainuun metsäkeskus
puh. 020 772 8558
sähköp. johanna.vartiainen@metsakeskus.fi

Weckroth, Timo

metsänhoitopäällikkö, Kaakkois-Suomen metsäkeskus
puh. 020 772 7681
sähköp. timo.weckroth@metsakeskus.fi

Ylkänen, Yrjö

yrittäjäneuvoja, Etelä-Pohjanmaan metsäkeskus
puh. (06) 416 3210
sähköp. yrjo.ylkanen@metsakeskus.fi

Kansallinen metsäohjelma:

www.mmm.fi/kmo

Alueelliset metsäohjelmat:

www.metsakeskus.fi

